

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE SİGORTACILIK PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI ALGISI ÜZERİNE BİR
ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VOLKAN ÖZENLİ

TEZ DANIŐMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM ORKUN ORAL

BİLECİK, 2024

10595630

T.C
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK VE FİNANS ANABİLİM DALI
BANKACILIK VE SİGORTACILIK PROGRAMI

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI ALGISI ÜZERİNE BİR
ALAN ARAŞTIRMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

VOLKAN ÖZENLİ

TEZ DANIŐMANI
DR. ÖĞR. ÜYESİ İBRAHİM ORKUN ORAL

BİLECİK, 2024
10595630

BEYAN

“Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması” adlı yüksek lisans tezi hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR	☐	DESTEK ALINMAMIŞTIR	☒
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:		02.06.2022/E-54674167-050.01.04-101208	

Volkan Özenli

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının yazılma sürecinde değerli katkı ve emeklerini esirgemeyen danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Orkun Oral'a sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışması için oluşturulan anketi dikkatli bir şekilde dolduran Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi öğrencilerine teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Son olarak tez çalışmasında bana her türlü desteği vererek, çalışmayı tamamlamamda büyük bir rol oynayan değerli aileme sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunarım.

Volkan Özenli

2024

ÖZET

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI ALGISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Katılım bankaları, içinde faiz unsuru olan bankacılık ürün ve hizmetlerinden faydalanmayı tercih etmeyen müşterilerin bankacılık işlemlerini yapabilmelerini olanak sağlayan finansal kuruluşlardır. Bu kuruluşlar tüm dünyada ve Türkiye’de her geçen gün daha fazla yaygınlaşmaktadır. Buna rağmen katılım bankacılığının ürün ve hizmetlerine olan talep çok da istenildiği seviyede olmadığı gözükmektedir. Bu durumun oluşmasında katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeyinin istenilen seviyede olmaması, tanıtım çalışmalarının yeterince yapılmaması, ürün ve hizmetlerinin kişi ve kurumlar tarafından bilinmemesi ve şube sayısının az olması gibi sebepler sayılabilir.

Bu çalışma ile üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın bir diğer yapılaş amacı ise üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit edebilmektir. Elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin yaşları, kayıt oldukları fakülteler ve aylık gelirleri gibi demografik özellikleri ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı, Üniversite Öğrencileri, Algı, Tutum, Bilgi Düzeyi.

ABSTRACT

UNIVERSITY STUDENTS' PERCEPTION OF PARTICIPATION BANKING: A FIELD STUDY

Participation banks are financial institutions that provide customers not opt to benefit banking products and services that have a interest element in them to carry out banking transactions. These organizations are increasingly prevalent worldwide, including in Turkey. However, the general demand for participation banking products and services is not at the desired levels. The lack of awareness, inadequate promotion, limited product and service knowledge, and low number of branches can be attributed to the insufficient perception, attitude, and knowledge level regarding participation banking.

This study aims to determine the perception, attitude and knowledge level of university students about participation banking. Another aim of this study is to determine whether there are significant differences between the demographic characteristics of university students and their perceptions, attitudes and knowledge levels regarding participation banking. According to the data obtained, significant differences were found between the demographic characteristics of university students such as their age, the faculties they enrolled in and their monthly income, and their answers to the survey questions.

Keywords: Participation Banking, University Students, Perception, Attitude, Knowledge Level.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM EKONOMİSİ VE KATILIM BANKACILIĞI

1. İSLAM EKONOMİSİNİN GENEL ÇERÇEVESİ.....	4
2. İSLAM EKONOMİSİ ANLAYIŞI İLE KLASİK EKONOMİ ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	5
2.1. Faiz Açısından Karşılaştırılması.....	5
2.2. İslam'ın Yasakladığı Şeyler Bakımından Karşılaştırılması	6
2.3. İslam'ın Getirmiş Olduğu Güzel Davranışlar Açısından Karşılaştırılması.....	7
2.4. Riskin Üstlenilmesi Açısından Karşılaştırılması.....	7
2.5. Bilinmezlik (Garar) Yasağı Açısından Karşılaştırılması.....	7
2.6. İnsani Faktörler Açısından Karşılaştırılması	8
2.7. İsrafın ve Cimriliğin Yasaklanması Açısından Karşılaştırılması	9
3. KATILIM BANKACILIĞI (İSLAMİ BANKACILIK) KAVRAMI, GELENEKSEL BANKACILIK ANLAYIŞIYLA KARŞILAŞTIRILMASI VE ORTAYA ÇIKIŞ VE GELİŞİM NEDENLERİ	10
3.1. Katılım Bankacılığı (İslami Bankacılık) Kavramı	10
3.2. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması.....	11

3.3. Katılım Bankacılığının (İslami Bankacılığın) Ortaya Çıkış Nedenleri	13
3.3.1. Siyasi Nedenler	13
3.3.2. Dini Nedenler	14
3.3.3. Sosyal Nedenler	15
3.3.4. Ekonomik Nedenler	15
4. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	16
5. KATILIM BANKACILIĞININ ÜLKE BAZINDA RAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ.....	19
5.1. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Aktif Kârlılık Oranlarının Yorumlanması	19
5.2. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Özkaynak Kârlılık Oranlarının Yorumlanması	20
5.3. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Yorumlanması	21
5.4. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Takipteki Kredi Oranlarının Yorumlanması	23
5.5. Katılım Bankacılığı Sektörünün Varlık Büyüklüğü Açısından İncelenmesi	24
5.6. Katılım Bankalarının Varlık Büyüklüğü Açısından İncelenmesi.....	25
5.7. Katılım Bankalarının Net Gelir Büyüklüğü Açısından İncelenmesi	26
5.8. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Finansal Teknoloji Pazar Boyutu	27
6. ULUSLARARASI KATILIM BANKACILIĞI ÖRGÜTLERİ.....	29
6.1. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI)	29
6.2. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT).....	30
6.3. İslam Kalkınma Bankası (IsDB)	32
6.4. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)	32
6.5. Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM).....	33
6.6. İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi (CIBAFI)	33

7. KATILIM BANKACILIĞININ FON TOPLAMA VE FİNANSMAN YÖNTEMLERİ.....	33
7.1. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri	34
7.1.1. Özel Cari Hesaplar	34
7.1.2. Katılma Hesabı	35
7.2. Katılım Bankalarının Finansman Yöntemleri	37
7.2.1. Mudârebe (Emek-Sermaye Ortaklığı).....	37
7.2.2. Murabaha.....	37
7.2.3. İcare (Finansal Kiralama-Leasing).....	38
7.2.4. Muşaraka	40
7.2.5. Vedîa	41
7.2.6. Selem.....	41
7.2.7. Karz-ı Hasen (Ödünç Vermek)	42
7.2.8. Müsâveme	43
7.2.9. Teverruk	43
7.2.10. Sukuk.....	43
7.2.11. Tekafül	46
7.2.12. İstisnâ‘	47
7.2.13. Komodite.....	47
7.2.14. Müsâkât	48
7.2.15. İsticrar.....	48

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL VE RAKAMSAL GELİŞİMİ

1. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ.....	49
2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARININ RAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ	51

2.1. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Personel ve Şube Sayısına İlişkin Verilerin İncelenmesi.....	51
2.2. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Fon Toplama ve Kullandırma Miktarının İncelenmesi.....	52
2.3. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Aktif Gelişiminin İncelenmesi.....	56
2.4. Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektörünün Özkaynak Gelişiminin İncelenmesi.....	57
2.5. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Sermaye Yeterlilik Oranının İncelenmesi	58
2.6. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Dönem Net Kârının İncelenmesi	59
2.7. Türkiye ve Dünyada Sukuk İhraç Hacmi Büyüklüğünün İncelenmesi	61
3. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ BİLANÇO YAPILARININ İNCELENMESİ	62
3.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişiminin İncelenmesi.....	62
3.2. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişiminin İncelenmesi	64
3.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Dönem Net Kâr veya Zararı.....	66
3.4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Sermaye Yeterlilik Oranlarının İncelenmesi.....	67
3.5. Türkiye’de Katılım Bankalarının Sukuk İhraçlarına Ait Veriler.....	69

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI ALGISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	71
2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI.....	71
3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ.....	72
4. ARAŞTIRMANIN VERİ ANALİZ YÖNTEMLERİ.....	73
5. LİTERATÜRDE YER ALAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ.....	74
6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	83

6.1. Cinsiyete İlişkin Hipotezler	83
6.2. Yaşa İlişkin Hipotezler	84
6.3. Kayıt Olunan Fakülteye İlişkin Hipotezler.....	86
6.4. Aylık Ortalama Gelir Düzeyine İlişkin Hipotezler	87
6.5. Gelir Kaynağına İlişkin Hipotezler	88
6.6. İkamet Edilen Bölgeye İlişkin Hipotezler	89
6.7. Mezun Olunan Lise Türüne İlişkin Hipotezler.....	90
7. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE AİT BETİMSSEL İSTATİSTİKLER.....	92
7.1. Demografik Bilgilere Ait Frekans Analizi	92
7.2. Üniversite Öğrencilerinin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Ait Frekans Analizi.....	95
8. ANKET ÖLÇEĞİNİN GÜVENİLİRLİK ANALİZİ.....	102
9. ANKET ÖLÇEĞİNİN NORMALLİK ANALİZİ.....	103
10. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN OLUŞTURULAN HİPOTEZLERİN TEST EDİLMESİ.....	103
10.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi	104
10.2. Yaş Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi.....	106
10.3. Fakülte Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi.....	108
10.4. Aylık Ortalama Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi	111
10.5. Gelir Elde Etme Yöntemi Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi.....	113
10.6. İkamet Edilen Bölge Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi.....	116
10.7. Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi	118
SONUÇ.....	122
KAYNAKÇA	127
EKLER.....	146

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1.1. İslam Ekonomisi İle Klasik Ekonominin Karşılaştırılması.....	9
Tablo 1.2. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Karşılaştırılması.....	12
Tablo 1.3. İslami Sektörün Tarihsel Gelişimi.....	18
Tablo 1.4. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Aktif Kârlılık Oranları.....	19
Tablo 1.5. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Özkaynak Kârlılık Oranları.....	20
Tablo 1.6. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Sermaye Yeterlilik Rasyoları.....	22
Tablo 1.7. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Takipteki Kredi Oranları.....	23
Tablo 1.8. Dünyanın Varlık Büyüklüğüne Göre En Büyük İlk On Katılım Bankası.....	25
Tablo 1.9. Dünyanın Net Gelire Göre En Büyük İlk On Katılım Bankası.....	26
Tablo 1.10. Dünya Üzerindeki Ülkelerin İslami FinTek Pazar Boyutları.....	27
Tablo 1.11. İslam İşbirliği Teşkilatı'na Üye Olan Ülkeler.....	31
Tablo 1.12. Muşaraka ile Murabaha Arasındaki Farklılıklar.....	40
Tablo 1.13. Geleneksel Sigorta ile Tekafül (İslami Sigorta) Arasındaki Farklar.....	46
Tablo 2.1. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Personel ve Şube Sayısına Ait Veriler.....	51
Tablo 2.2. Türkiye ve Dünyada Gerçekleşmiş Olan Sukuk İhraçlarına İlişkin Veriler.....	61
Tablo 2.3. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Sukuk İhraç Hacimlerine İlişkin Veriler.....	69
Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Yaş Bilgilerine Ait İstatistikler.....	92
Tablo 3.2. Üniversite Öğrencilerinin Fakülte ve Aylık Gelir Bilgilerine Ait İstatistikler.....	93
Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinin Gelir Elde Etme Yöntemlerine Ait İstatistikler.....	93
Tablo 3.4. Üniversite Öğrencilerinin Ailelerinin İkamet Ettiği Bölgeye Ait İstatistikler.....	94
Tablo 3.5. Üniversite Öğrencilerinin Mezun Oldukları Lise Türüne Ait İstatistikler.....	95
Tablo 3.6. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarıyla Çalışma İsteklerine İlişkin İstatistikler.....	95
Tablo 3.7. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Tanıtımı Konusundaki	

Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	96
Tablo 3.8. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığını Ulaşılabilir Bulma Düzeylerine İlişkin İstatistikler.....	96
Tablo 3.9. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeylerine İlişkin İstatistikler.....	96
Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerinin Katılımcılık Esasına Yönelik Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	97
Tablo 3.11. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığına Ait Yatırım Araçları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	97
Tablo 3.12. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarının Fon Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	98
Tablo 3.13. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığının Faydalı Bir Uygulama Olma Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	98
Tablo 3.14. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Tercih Yapma Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	99
Tablo 3.15. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklıklarına İlişkin İstatistikler.....	99
Tablo 3.16. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarına Yatırım Yapma Konusunda Dini Bir Zorunluluk Hissetmelerine İlişkin İstatistikler.....	100
Tablo 3.17. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunma Konusundaki Görüşlerine İlişkin Betimsel İstatistikler.....	100
Tablo 3.18. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler.....	101
Tablo 3.19. Anket Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi.....	102
Tablo 3.20. Anket Ölçeğinin Normallik Analizi.....	103
Tablo 3.21. Cinsiyet Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Mann-Whitney U Testinin Sonuçları.....	104

Tablo 3.22. Cinsiyete İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu.....	105
Tablo 3.23. Yaş Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	106
Tablo 3.24. Yaşa İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu.....	107
Tablo 3.25. Yaş Değişkeninde Anlamli Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	107
Tablo 3.26. Fakülte Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	108
Tablo 3.27. Fakülte İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu.....	109
Tablo 3.28. Fakülte Değişkeninde Anlamli Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	110
Tablo 3.29. Aylık Ortalama Gelir Düzeyi Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	111
Tablo 3.30. Aylık Gelir Düzeyine İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu.....	112
Tablo 3.31. Aylık Gelir Düzeyi Değişkeninde Anlamli Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	113
Tablo 3.32. Gelir Elde Etme Yönetimi Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	114
Tablo 3.33. Gelir Elde Etme Yöntemine İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu.....	115
Tablo 3.34. Gelir Elde Etme Yöntemi Değişkeninde Anlamli Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	115
Tablo 3.35. İkamet Edilen Bölge Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	116
Tablo 3.36. İkamet Edilen Bölgeye İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Red	

Durumu.....	117
Tablo 3.37. İkamet Edilen Bölge Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	118
Tablo 3.38. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları.....	118
Tablo 3.39. Mezun Olunan Lise Türüne İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Red Durumu.....	119
Tablo 3.40. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar.....	120

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1.1. Katılma Hesaplarının Genel İşleyişi.....	35

GRAFİKLER LİSTESİ

	Sayfa
Grafik 1.1. Katılım Bankacılığı Sektörünün Varlık Büyüklüğü.....	25
Grafik 1.2. Dünya Üzerinde Gerçekleşen Sukuk İhracı Rakamları	45
Grafik 2.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Fon Toplama Büyüklüğüne İlişkin Veriler.....	53
Grafik 2.2. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Fon Kullanırma Büyüklüğüne İlişkin Veriler.....	54
Grafik 2.3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Hem Fon Toplama Hem De Fon Kullanırma Büyüklüğüne İlişkin Veriler	55
Grafik 2.4. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişimine İlişkin Veriler	56
Grafik 2.5. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişimine İlişkin Veriler.....	57
Grafik 2.6. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosuna İlişkin Veriler	59
Grafik 2.7. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Dönem Net Kârına İlişkin Veriler.....	60
Grafik 2.8. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Aktif Gelişiminin (Varlık Toplamının) İncelenmesi	63
Grafik 2.9. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Özkaynak Büyüklüğünün İncelenmesi.....	65
Grafik 2.10. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Dönem Net Kâr veya Zararının İncelenmesi	66
Grafik 2.11. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Sermaye Yeterlilik Oranının İncelenmesi	68

KISALTMALAR LİSTESİ

AAOIFI : İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu

A.Ş. : Anonim Şirketi

BAE : Birleşik Arap Emirlikleri

BDDK : Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

CIBAFI : İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi

FF : Fen Fakültesi

GSTF : Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi

ICD : Islamic Corporation for the Development of the Private Sector

IFSB : İslami Finansal Hizmetler Kurulu

IIFM : Uluslararası İslami Finansal Piyasa

IsDB : İslam Kalkınma Bankası

İD : İslam Dinarı

İİBF : İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

İİF : İslami İlimler Fakültesi

İİT : İslam İşbirliği Teşkilatı

İSEDAK : İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi

İTBF : İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

MF : Mühendislik Fakültesi

M.Ö. : Milattan Önce

ÖFK : Özel Finans Kurumu

ROA : Aktif Kârlılık Oranı

ROE : Özkaynak Kârlılık Oranı

(S.A.V.) : Sallallâhu Aleyhi Ve Sellem

SBF : Sağlık Bilimleri Fakültesi

SPK : Sermaye Piyasası Kurulu

SYR : Sermaye Yeterlilik Rasyosu

TCMB : Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

TKBB : Türkiye Katılım Bankaları Birliği

TKO : Takipteki Kredi Oranı

TMSF : Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

TY : Tarih Yok

UBF : Uygulamalı Bilimler Fakóltesi

UNEP : Birleşmiş Milletler Çevre Programı

ZDBF : Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakóltesi

GİRİŞ

Mevduat bankalarının, faiz gibi İslam dininin kesin olarak yasakladığı birtakım temellere dayandırılması bazı kişilerin finansal sistemde bankacılık işlemlerini yapamamasına neden olmuştur. Katılım bankaları ise finansal sistemin dışında kalan bu kişilerin hem fon kaynaklarına erişimini sağlamada hem de bu kişilerin fonlarını ortaklık yöntemleriyle değerlendirip gelir elde etmelerinde rol oynayan kuruluşlardır (Özdemir, 2019: 122). Günümüzde ise katılım bankaları, mevduat bankalarının yapmış olduğu birtakım faaliyetlerde bulunurken; sigortacılık, takas ve finansal kiralama gibi başka faaliyetlerde de bulunur. Bu bankalar özel finans kurumu (ÖFK), İslami bankacılık veya faizsiz bankacılık gibi çeşitli şekillerde de adlandırılmıştır. Katılım bankaları yapmış olduğu işlemler dolayısıyla bir yönüyle geleneksel bankalara alternatif olarak geliştirilmiş bir bankacılık türüdür. Ancak bu bankaların sunmuş olduğu ürün ve hizmetler geleneksel bankacılığın sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerin tam karşılığı olmadığı için bu ürün ve hizmetler finans sektörüne farklı bir boyut kazandırmıştır (Özulucan ve Deran, 2009: 86). Katılım bankalarının amaçları ise şu şekilde açıklanabilir (Takan ve Boyacıoğlu, 2015: 13):

- İslam dininin getirmiş olduğu birtakım prensiplerin ekonomik hayata entegre edilmesi,
- Tasarrufların yatırıma dönüşümü sağlanarak istihdam elde edilmesi,
- Finans sisteminde dengeye ulaşma,
- İslam ilkelerini dikkate alan bankacılık hizmetlerinin gerçekleştirilmesi,
- Faizli ekonomik sistemin içinde kalabilmek ve kâr fırsatlarından faydalanabilmek.

Türkiye özelinde katılım bankalarının ve İslami finansal ürünlerin ortaya çıkmasındaki temel amaç, finansal sisteme dahil olmayan fonların ülke ekonomisine dahil edebilmek ve potansiyel yatırımları Türkiye'ye çekebilmektir. Bu bankalar aynı zamanda dış ticaretin büyüebilmesi için de oldukça önemli bir role sahiptir (Kılıç ve Türkan, 2021: 155).

Bu doğrultuda Türkiye'de 1983 yılında çıkartılmış olan Bakanlar Kurulu Kararı ile Özel Finans Kurumları olarak isimlendirilen katılım bankalarının kurulmasının önü açılmıştır. Bu kararın sonucunda Faisal Finans Kurumu ve Albaraka Türk 1985 yılında faaliyete geçmiştir. Daha sonraki süreçte ise katılım bankaları, geleneksel bankaların dışında bir bankacılık türü olarak 2005 yılında çıkartılan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu kapsamına dahil edilmiştir (Bağış ve Yılmaz, 2020: 3153). Katılım bankalarının 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'na tabi olması bu

bankaların hem “banka” olarak sınıflandırılmasına hem de isimlerinin değişmesine vesile olmuştur. Katılım bankalarının hem banka statüsüne kavuşması hem de isimlerinin değişmesi bu bankalar adına büyük değişimler meydana getirmiştir (Hazıroğlu, 2016: 124).

2005 yılından itibaren hem büyüyen hem de gelişen katılım bankaları zaman içerisinde çeşitli sorunlarla karşılaşmıştır. Ancak bu sorunlar kamusal bankaların kurulması, ürün ve hizmet portföyündeki değişiklikler ve devletin uygulamış olduğu birtakım politikalar yardımıyla çözülmüştür. Sayısal verilere bakıldığında zaman katılım bankalarının 2005 yılında 290 şubesi ve 5.740 personeli bulunmaktadır. Bankaların 2005 yılındaki aktif büyüklüğü ise 9.945 Milyon TL’dir (Görmüş ve Yabanlı, 2019: 127). 2022 yılı itibarıyla katılım bankalarının şube sayısı 1.379’a, personel sayısı ise 17.868’e çıkmıştır. Bu bankaların aktif büyüklüğü ise 1.187,6 Milyar TL’ye ulaşmıştır (Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB), 2022: 3).

Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına karşı algı, tutum ve bilgi düzeyinin ölçüleceği bu çalışmada veriler anket yoluyla elde edilmiştir. Özellikle 1990’ların sonu ile 2010’ların başı arasında doğan ve internete çok aşina olduğu kabul edilen insan grubu olarak tanımlanan Z kuşağına (Oxford Learner’s Dictionaries, TY) ait genç bireylerin yer aldığı Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi bu çalışmanın ana evrenini oluşturmuştur. Çalışmada ise 18 ile 25 yaş aralığında olan Z kuşağına ait üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılmıştır.

Bu çalışma aynı zamanda üniversiteli öğrencilerin katılım bankaları hakkında ne düşündüklerini saptayabilmek ve bu doğrultuda katılım bankalarının gelecekte nasıl algılanabileceklerini belirleyebilmek amacıyla yapılmıştır.

Literatüre farklı bir bakış açısı getirmek istenilen bu çalışmanın ilk bölümünde İslam ekonomisinin genel çerçevesi hakkında bilgi verilmiş olup, daha sonrasında klasik ekonomi ile arasındaki farklılıklara değinilmeye çalışılmıştır. İlk bölümde aynı zamanda hem katılım bankacılığı kavramı açıklanmış hem de bu bankaların mevduat bankalarıyla olan farklılıklarından bahsedilmiştir. Bölümün son kısmında ise katılım bankalarının ortaya çıkış sebepleri, tarihsel ve rakamsal gelişim süreci, uluslararası katılım bankacılığı örgütleri ve fon toplama ve kullandırma yöntemleri açıklanmıştır.

İkinci bölümde ise katılım bankalarının Türkiye ekonomisindeki tarihsel ve rakamsal gelişimi ele alınmıştır. Bu doğrultuda ilk olarak Türkiye’deki katılım bankalarının tarihsel gelişimi ifade edildikten sonra bu bankaların hem sektör bazında hem de banka bazında sayısal verilerinden bahsedilmiştir.

Üçüncü bölümde ise öncelikle yapılan araştırmanın amacı ve önemi, yöntemi, kapsamı ve sınırlılıkları hakkında bilgi verildikten sonra veri analiz yöntemlerinden ve literatürde yer alan diğer çalışmalara yer verilmiştir. Son olarak çalışmaya ait bulgulara yer verilerek araştırmanın değerlendirilmesi ve bu değerlendirme ışığında çeşitli öneriler sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

İSLAM EKONOMİSİ VE KATILIM BANKACILIĞI

Çalışmanın ilk bölümünde katılım bankacılığının kavram ve zihniyetinin daha iyi anlaşılabilmesi adına önce İslam ekonomisinin, klasik ekonomi ile benzer ve farklı yönleri açıklanmaya çalışılmıştır. İslam ekonomisi, klasik anlayıştaki gibi yapılan ticari faaliyetlerden kâr elde edilmesine dayanan bir ekonomik modeldir. Buna rağmen İslam ekonomisi, klasik ekonominin sıkça kullandığı faizi yasaklamış ve klasik ekonomideki gibi insanı sadece maddi çıkarlarını maksimize etmeye çalışan bir varlık olarak kabul etmemiştir. İslam ekonomisi aynı zamanda riski klasik ekonomideki gibi tek bir tarafa yüklemek yerine tüm taraflar arasında paylaştırmış ve insanları garar, israf ve cimrilik gibi konularda daha dikkatli hareket etmesi gerektiği konusunda uyarmıştır.

1. İSLAM EKONOMİSİNİN GENEL ÇERÇEVESİ

İslam ekonomisi üzerine yapılan çalışmaların temelini klasik ekonomi oluşturmuştur. Bu ekonomik model, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişimini gösteren bir alan olmakla birlikte kavram olarak ilk defa Müslüman Hintliler tarafından kullanılmaya başlanmıştır. Ebu'l-A'la Mevdûdî'nin öncüsü olduğu bu ekonomik alanın bilimsel öncüsü ise Muhammed Hamidullah olarak kabul edilmiştir (Tabakoğlu, 2010 :15). Öte yandan İslam ekonomisi kavramını Türkiye ile tanıştıran kişi yine Muhammed Hamidullah'tır. İslami Araştırmalar Enstitüsü'nde ders vermek için Paris'ten gelen Muhammed Hamidullah, burada anlattığı derslerde İslam ekonomisi kavramından bahsetmiştir. Sonraki süreçte ise bu alandaki çalışmaları "Modern İktisat ve İslam" adıyla yayınlanmıştır (Macit, 2020: 123).

İslam ekonomisi, temelinde İslam'ın emrettiği hükümler çerçevesinde oluşmuş, bireylerin sadece ekonomik anlamda güçlenmesi konusuna odaklanmamış aynı zamanda da manevi yönüne de dikkat etmiştir. Kısacası İslam ekonomisi, bu hassasiyetlerle bireyi merkeze yerleştiren bir kavram olarak ifade edilmiştir (Ersoy, 2015: 37). Buna karşın klasik ekonomi anlayışında kişiler yapacakları her türlü ticari faaliyette serbest bırakılmış ve yalnızca kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalıştıkları varsayılmıştır. İslam ekonomisinde ise kişiler yapacakları ticari faaliyetlerde kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışırken hem belli bir adaleti gözetmeleri hem toplum çıkarlarını düşünmeleri gerekir (Zaim, 2013 :32).

Diğer bir ifadeyle İslam ekonomisi, çıkar çatışmalarına dayanmayıp çıkar ortaklığına dayanan bir ekonomik model olarak kabul edilmiştir. Elde edilen kazanımların da taraflar arasında paylaşılması uygun görülmüştür. İslam ekonomisinde toplum ve birey çıkarlarının

her ikisi de gözetilmiştir. Bu ekonomik modelde, yapılacak olan faaliyetler rızaya ve iradeye bağlanmış ve taraflar arasında yapılacak her türlü sözleşmenin, başka kişilerin zararına olmaması şartı konulmuştur (Ersoy; 2015: 44-45).

İslam dini, temelinde Kur'an ve sünnet olan "Müslüman insan" modelinin geliştirilmesinde önemli rol oynamıştır (Zaim, 2017: 202). Bu model, diğer insani modellerinden farklı olarak insanı sadece maddi çıkarları doğrultusunda hareket eden bir varlık olarak görmemiştir. Maddi arzuları temel amaç olarak görmeyen Müslüman insan modeli, kişilerin en önemli amacının Allah'ın rızasını kazanmak olduğunu ve bunun içinse insanların birbirlerine karşı iyi davranmaları gerektiğini söyler (Hamitoğulları, 1985: 306).

Bakıldığı zaman klasik ekonomi ile İslam ekonomisi hem insanları ele alış bakımından hem de ortaya koyduğu teorik çerçeve bakımından birbirinden ayrılır. Klasik ekonomi ile İslam ekonomisi arasındaki bu farklılığa bankacılık alanında da rastlanır.

Katılım bankaları Kur'an ve Sünnet gibi İslam dininin kaynaklarına göre oluşturulmuştur. Katılım bankalarını geleneksel bankalardan ayıran en temel fark bu bankaların içinde faiz olan hiçbir işlemi yapmıyor oluşu ve riski taraflar arasında paylaşıyor oluşudur (Parlakkaya ve Çürük, 2011: 398).

İslam ekonomisi ile klasik ekonomi arasındaki farklılıklar sadece bankacılık alanında değil, diğer alanlarda da kendini göstermektedir. Aşağıdaki başlıklarda İslam ekonomisi ile klasik ekonomi arasındaki farklılıklara değinilmeye çalışılmıştır:

2. İSLAM EKONOMİSİ ANLAYIŞI İLE KLASİK EKONOMİ ANLAYIŞININ KARŞILAŞTIRILMASI

Bu başlık altında İslam ekonomisinin temel dayanakları ile klasik ekonominin temel dayanakları arasındaki farklılıklar alt başlıklar halinde ortaya konulmuştur. Daha sonrasında ise İslam ekonomisi ile klasik ekonominin karşılaştırılması tablo haline getirilmiştir.

2.1. Faiz Açısından Karşılaştırılması

Klasik ekonomi anlayışı, kişilere faizle ilgili her türlü işlemi yapabilme fırsatı sunar. Bu anlayış kişilerin faizi kullanarak gelir elde etmelerinde herhangi bir sınırlama getirmemiştir. İslam ekonomisinde ise faizi kullanarak gelir elde etmek yasaklanmıştır (Korkut, 2020: 217). Hem Hz. Muhammed'in (Sallallâhu Aleyhi Ve Sellem ((S.A.V.)) hadisleri hem de Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetleri İslam'da faizin kesin bir şekilde yasaklandığını gösterir. Kur'an-ı Kerim'de faizin kesin bir şekilde yasaklandığını gösteren ayetler ise şu şekildedir (Binatlı,

1966: 159):

- Âl-i İmrân Suresi – 130. Ayet
- Bakara Suresi - 275., 276., 278., 279. Ayet
- Rûm Suresi - 39. Ayet
- Nisâ Suresi 160 ve 161. Ayet

Faizle işlem yapılmasının doğru olmadığını Yunan filozof Aristoteles de dile getirmiştir. Aristoteles parayı kısır bir tavuğa benzetmiş ve kısır tavuğun yumurtlamayacağı gibi paranın da para doğurmayacağını söylemiştir. Aristoteles bir dönem faizin Yunanistan'da yasaklanmasında önemli bir katkıda bulunmuştur (Coşkun, 1973: 32).

2.2. İslam'ın Yasakladığı Şeyler Bakımından Karşılaştırılması

Günahtan kaçınanlar için bir yol gösterici olan Kur'an-ı Kerim (Kur'an-ı Kerim, 2/2), faizi kesin bir dille yasaklamış, faiz yiyenin Allah ve resulüne karşı savaş ilan ettiğini belirtmiştir (Kur'an-ı Kerim, 2/278-279). Kur'an-ı Kerim aynı zamanda içkiyi, kumarı, dikili taşı ve fal oklarını birer şeytan işi olarak görmüş ve şeytanın içki ve kumarla insanları dinden uzaklaştırdığını açıkça ifade etmiştir (Kur'an-ı Kerim, 5/90-91). Bununla birlikte İslam dini, karaborsacılık, gasp, faiz ve simsarlık gibi meşru olmayan faaliyetlerden de kazanç sağlamayı ve bu konuları akit haline getirmeyi yasaklamıştır. Yapılan ticari faaliyetlerde de aldatmayı ve hile kullanılmasını yasaklayan İslam, malın tüketiciye sunulurken en kısa yolun tercih edilmesi gerektiğini belirtmiş ve ölçü ve tartıda da kul hakkının gözetilmesini istemiştir (Çayiroğlu, 2014: 159).

Klasik ekonomide ise helal ve haram kavramları arasında bir farklılık gözetilmemiştir. Bireyler helal ve haram ayrımı yapmadan kendilerine fayda sağlayan her malı tüketebilmelerinde sakınca yoktur. Diğer bir ifadeyle bu kişiler domuz eti, içki ve uyuşturucu maddeleri kullanmakta serbest bırakılmıştır. "Homo İslamicus" olan bireyler ise İslam'ın helal olarak gördüğü malları tüketirken, İslam'ın haram olarak kabul ettiği şeyleri ise tüketmemektedir. Bu bireyler, yapacağı ekonomik faaliyetlerde de helal olana yönelmeli, harama konu olan hiçbir ticari faaliyette bulunmamalıdır. "Homo İslamicus" olan kişilerin yapmış olduğu ticari faaliyetler ile "Homo Economicus" olan kişilerin yapmış olduğu ticari faaliyetler birbirinden farklıdır. (Dilek vd., 2017: 639).

Ancak İslam'da İbâha-yi Asliyye olarak nitelendirilen ve açıkça yasaklandığına dair belli bir hükmün veya kuralın bulunmadığı şeylerle ilgili yapılan faaliyetler dinimizce haram

kılınmamış, bu faaliyetler helal olarak görülmüştür (Aktepe ve Dereci, 2019: 223).

2.3. İslam'ın Getirmiş Olduğu Güzel Davranışlar Açısından Karşılaştırılması

Ulusların Zenginliği, Adam Smith tarafından 1776 yılında yazılmış olan bir kitaptır. Bu kitap klasik ekonominin doğmasında büyük bir role sahiptir. Klasik ekonominin temelinde ise sınırlı kaynaklarla sınırsız ihtiyaçların karşılanması vardır. Bu durum kişi ve örgütleri hem üretim alanında hem de tüketim alanında çıkar maksimizasyonuna ulaşmaya itmiştir. Diğer bir ifadeyle “Homo Economicus” olarak nitelendirilen birey, kendi çıkarları doğrultusunda hareket etmeye çalışır. Kişi eğer ki tüketiciyse fayda maksimizasyonunu, üreticiyse de kâr maksimizasyonunu ulaşmayı amaçlar (Bulut, 2017: 37).

Buna istinaden İslam ekonomisi, toplum çıkarlarını bireysel çıkarların üstünde görmüştür. İslam ekonomisi bireysel çıkarları, toplum çıkarlarını negatif etkileyeceği durumlarda sınırlandırmıştır. Yani kişilerin kendi çıkarları, toplum çıkarlarına zarar veriyorsa bu İslam ekonomisi açısından hoş görülmemiştir. Öte yandan İslam ekonomisi, kişilerin servet edinmesine ve bu serveti kişilerin istediği gibi harcamasına da bir sınırlama getirmiştir (Kazancı, 2016: 176).

2.4. Riskin Üstlenilmesi Açısından Karşılaştırılması

İslam ekonomisinde taraflar arasında yapılacak olan ticari işlemlerde faiz reddedilmiş bunun yerine takas ekonomisinin daha doğru bir uygulama olduğuna kanaat getirilmiştir. Bu ekonomik model, klasik ekonomi ile riskin paylaşılması, servetin eşit bir şekilde dağılımı ve iflas kuralları gibi konularda farklılaşmaktadır (Şimşek, 2017: 1102).

Klasik ekonominin temelinde faizli işlemler vardır. Ve bu ekonomik modelde riskin karşı tarafa devredilmesi öngörülmüştür. İslam ekonomisi ise klasik ekonomi ile tam tersi bir anlayışa sahiptir. Bu ekonomi modele göre faiz hiçbir şartta kullanılmamalı ve risk taraflar arasında paylaşılmalıdır. Klasik ekonomide faizin etkin bir şekilde kullanılması riskin taraflar arasında paylaşılmasında büyük bir engeldir. Çünkü klasik ekonomi anlayışına göre sermaye sahibi hiçbir riske tabi değildir. Risk sadece emektar üzerindedir. İslam ekonomisinde ise sermayedar ile emektar bütün riskleri birlikte üstlenir (Korkut, 2020: 234).

2.5. Bilinmezlik (Garar) Yasağı Açısından Karşılaştırılması

Garar, taraflardan birinin akitle ilişkili olan malla ilgili haksız yere zarara uğrayacak şekilde belirsizliğe sahip olması, yapılan akidin kendisine ne tür bir sonuç getireceğini bilmemesidir (Yaman ve Çalış, 2016: 256).

İslam ekonomisinde herhangi bir ticari faaliyetin aşırı belirsizlik içermesi o faaliyetin İslam dinince geçersiz olmasına neden olmaktadır. İslam ekonomisinde satın alınan bir malın geçerli olması için bu malın kendisi, bedeli, vadesi ve türü taraflar arasında husumete neden olmayacak şekilde belli olması gereklidir. Aşırı belirsizlik içeren malların ticari faaliyetleri Hz. Muhammed (S.A.V.) tarafından yasaklanmıştır (Aktepe, 2013: 14).

İslam hukukunda gararın yasaklanması kişileri riskli işlemlerden korur. Ancak böyle bir akit taraflar arasında oluşturulmuşsa o zaman kişiler üreticilerden veya satıcılardan malın bedelini geri alma konusunda çeşitli zorluklarla karşı karşıya kalacaktır (Kisbet, 2015a: 27-28).

2.6. İnsani Faktörler Açısından Karşılaştırılması

Geleneksel ekonomide insanlar, "iktisadi adam" olarak da adlandırılan "homo economicus" olarak betimlenmiştir. Homo economicus olarak adlandırılan bu bireyler, başka insanları düşünmez ve sadece kendi çıkarlarını maksimize edecek rasyonel kararları alır. Gerçek hayatta ise insanlar kendi çıkarlarını maksimize edecek rasyonel kararları alırken işin içine kendi duygularını da dahil eder. Davranışsal ekonomide de alınan kararlar bu insanlar tarafından verilir (Aktan ve Yavuzaslan, 2020: 102). "Homo İslamicus" olan bireyler ise sadece kendi menfaatlerini değil aynı zamanda başka kişilerin de menfaatlerini düşünür. Bu kişiler toplum menfaatlerini kendi menfaatlerinden önde tutar ve diğer kişileri aldatmaya yönelik faaliyetlerden uzak durur (Yüce, 2021: 60).

İslam dinine göre kişiler, kendi ihtiyaçlarını giderdikten sonra ellerinde kalan fon fazlalıklarını yatırıma dönüştürmelidir. Bireylerin, yatırım sonucu elde ettikleri gelirler ne kadar fazla olursa olsun bu servetlerinin tamamını istedikleri gibi harcamayacakları için servetin ismen sahibidirler. Bu durum servet sahibi kişilerin, diğer kişilerle benzer hayat standartlarına sahip olacakları anlamına gelmiştir. Gelirini istediği gibi harcamakta sınırlı olan bu kişiler hayır işlemeye başlayacak ve sınıfsal farklılıkların ortadan kaldırılmasına fırsat sunacaktır. Hayır işlemeye başlayan bireyler, başta zekât olmak üzere diğer dini görevlerini de yerine getirerek sevap kazanma fırsatını elde etmiş olacaktır (Zaim, 2010: 116). Diğer bir ifadeyle İslami bakış açısında servet insanların fayda görmeyeceği bir şekilde biriktirilmemeli, belli bir grubun himayesinde bulunmamalıdır. Servetin, Allah yolunda harcanması gerekir. Çünkü insan servetini Allah yolunda harcarsa hem bu dünyada hem de öteki dünyada huzura kavuşur. Servet kapitalizm veya komünizmde olduğu gibi belli bir grubun himayesinde olması İslam dinince hoş karşılanmamıştır (Çapak, 2016: 25). Kur'an-ı Kerim'in şu ayetleri de servet birikiminde aşırıya kaçan bir bireyin doğru bir davranışta bulunmadığı açıkça ifade edilmiştir: "*İnsan, rabbine karşı pek nankördür. Şüphesiz buna kendisi de şahittir; O, aşırı derecede mal sevgisine*

kapılmıştır” (Kur’an-ı Kerim, 100/6-8). “Arkadan çekiştiren, ayıp kusur arayan, servet toplayan ve onu sayıp duran herkesin vay haline! O, malının kendisini sonsuza kadar yaşatacağını zanneder” (Kur’an-ı Kerim, 104/1- 3).

2.7. İsrafın ve Cimriliğin Yasaklanması Açısından Karşılaştırılması

Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın (UNEP) resmi sitesinde yer alan 2021 Gıda İsrافی Endeksi Raporu’na göre dünyada 2019 yılında yaklaşık 931 Milyon ton gıdanın israf edildiği ortaya çıkmıştır. Türkiye’de ise her yıl kişi başına 93 kg gıda israf edilmekte olup yıllık bazda ise 7.762.575 ton gıda israfının yapıldığı tahmin edilmiştir (UNEP, 2021: 65-70).

İslam dini, bireylerin yaşamlarının her alanında dengeli olabilmelerini savunur. Kişilerin ifrat ve tefrit olarak belirtilen aşırılıklarını hoş görmeyen İslam dini, her zaman itidal olanın yani her şeyin ortada olanının seçilmesi gerektiğini söyler. Burada ifrat ve tefrit kavramı aslında israf ve cimrilik anlamlarında kullanılmıştır. İsraf ve cimrilik ise Kur’an-ı Kerim’de yer alan dengeli olabilmenin tam tersidir. Kur’an-ı Kerim bu davranışları hoş görmediği gibi kişilerin hem israf hem de cimrilik konusunda daha dikkatli davranmalarını emreder (Soysaldı, 2005: 99). Kur’an-ı Kerim’in 17. suresi olan İsrâ Suresinin 29. ayeti de bu durumu açık bir şekilde göstermiştir (Kur’an-ı Kerim, 17/29).

Bunun dışında Kur’an-ı Kerim’de yine hem israfın hem de cimriliğin kötü birer davranış olduğuna ilişkin başka ayetler de bulunmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de yer alan A’râf Suresi’nin 31. ayetinde İslam dininde bireylerin israfa yönelik davranışları açık bir şekilde yasaklanmışken, Âl-i İmrân Suresinin 92. ayetinde de cimri olmanın kötü bir davranış olduğu dile getirilmiştir (Kur’an-ı Kerim, 7/31); (Kur’an-ı Kerim, 3/92).

İslam ekonomisi ile klasik ekonominin karşılaştırılması ise şu şekilde özetlenebilir:

Tablo 1.1. İslam Ekonomisi İle Klasik Ekonominin Karşılaştırılması

İslam Ekonomisi	Klasik Ekonomi
1) İslam ekonomisine göre insanlar “Homo Islamicus” olarak isimlendirilen bireylerdir.	1) Klasik ekonomiye göre insanlar “Homo Economicus” olarak isimlendirilen bireylerdir.
2) İnsan sadece rasyonel davranamaz aynı zamanda Allah inancının bilinciyle hareket eder.	2) İnsan sadece rasyonel davranır. İnsan akıl dışında hareket etmez.
3) Faizle ilgili hiçbir ekonomik faaliyet gerçekleşmez. Ekonomik faaliyetler bir ortaklığa veya ticarete dayanmalıdır.	3) Faizle ilgili her işlem yapılabilir. Ekonomik faaliyetlerde bir sınırlama yoktur. Kişiler gelir elde etmede faizden de yararlanabilir.

Tablo 1.1. (Devamı)

4) İslam'ın yasakladığı hiçbir şey yapılacak ekonomik faaliyetin konusunu oluşturamaz.	4) Yapılacak faaliyetlerle ilgili herhangi bir kısıtlama yoktur. Kişiler gelir elde edebilmek amacıyla her türlü faaliyette bulunabilir.
5) İslam dini toplumda yardımlaşmayı, kardeşliği ve iş birliğini destekler. İslam, insanları maddi ve manevi olarak bir bütün içinde değerlendirir.	5) Bu ekonomik modelde insanın manevi yönüne yer verilmez. Bu iktisadi anlayış ahlaki bir boyut içermez.
6) İslam dinine göre insanların elde ettiği tüm mallar Allah'ın bize emanetidir. İnsanlar israf yapmamalı, cimrilikten uzak durmalıdır.	6) İnsanların elde ettiği tüm mallar insanlara sınırsız mülkiyet hakkı tanır. İnsanlar yapacakları faaliyetlerde israf ve cimriliği dikkate almak zorunda değildir.
7) İslam dini gereğince elde edilen mallar üzerinde yardıma muhtaç kişilerin hakkı vardır. Ve bu hak zekât olarak tanımlanmıştır.	7) İnsanların elde ettiği mallar onlara sınırsız mülkiyet hakkı verdiğinden hiçbir kimsenin elde ettiği mallar diğer kişileri bağlamamaktadır. Kişiler bu mallarda istediği tasarrufu yapabilir.
8) İnsanların amacı kâr elde etmektir. Ancak elde edilen bu kâr sosyal adaleti sağlamalıdır.	8) İnsanların amacı kendi kârını maksimum noktaya çıkarmaktır. Bunun dışında herhangi bir amaç yoktur.
9) Risk taraflar arasında paylaşılır.	9) Risk taraflar arasında paylaşılmaz, risk bir taraftan diğer tarafa devredilir.
10) İslam ekonomisinin oluşturulmasında İslam dininin temel ilkeleri kullanılmıştır. Bu yüzden İslam ekonomisi mutlak kaideler içerir.	10) Klasik ekonominin oluşturulmasında herhangi bir dini inanış etkili değildir. Bu yüzden klasik ekonominin ortaya koyduğu birtakım kaideler zaman içinde değişebilir.

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

3. KATILIM BANKACILIĞI (İSLAMİ BANKACILIK) KAVRAMI, GELENEKSEL BANKACILIK ANLAYIŞIYLA KARŞILAŞTIRILMASI VE ORTAYA ÇIKIŞ VE GELİŞİM NEDENLERİ

Bu başlık altında katılım bankacılığı kavramının ne demek olduğuyla ilgili çeşitli tanımlamalar yapılmış, daha sonrasında ise katılım bankacılığının ortaya çıkış nedenleri üzerinde durularak bu bankaların finans sektörü açısından önemi vurgulanmaya çalışılmıştır.

3.1. Katılım Bankacılığı (İslami Bankacılık) Kavramı

Katılım bankaları, dini inançları nedeniyle içerisinde faiz olan hiçbir bankacılık işlemi yapmayan kişilerin, bu ihtiyaçlarına yanıt verebilmek için örgütlenen ve işlemlerinde faizi konu edinmeyen kuruluşlar olarak ifade edilmiştir (A. Güney, 2015: 25). Faizsiz bankacılık olarak da isimlendirilen katılım bankaları, İslam dinine olan inançları nedeniyle ellerindeki fonları, tasarruf kurumlarında değerlendirmeyip bu fonları altın, döviz, bina, arsa olarak değerlendirilen ve yatırılan fonların üretim sürecine dahil ederek kişileri kâra ya da zarara uğratan kuruluşlar olarak da ifade edilebilir (Babuşcu ve Avcı, 2012: 758). Bu bankalar, kişileri fiziki mal temini yaparak finanse eder. Katılım bankaları yapılacak olan projelere sermayedar olarak fiilen dahil

olur ve elde edilen kârı veya zararı proje sahibi ile paylaşır (Kahf, 2003: 551). Katılım bankaları hakkında verilen birçok tanımlamada “faiz” kavramının kullanıldığı görülmektedir. Bu sebeple faiz kavramının ne olduğuyla ilgili bir tanımlamanın yapılması gerekir.

Faiz, mevduat bankacılığının para politikası aracıdır. Bu para politikası aracının katılım bankacılığında kullanımı ise yasaklanmıştır. Mevduat bankacılığında faizin kullanılması piyasadaki para arzını azaltır. Çünkü kişi ve kurumlar faiz geliri elde edebilmek için ellerindeki fonları piyasada değerlendirmek yerine mevduat bankalarında değerlendirmeyi seçer. Paranın piyasada değil de mevduat bankalarında değerlendirilmek üzere tutulması piyasanın yavaşlamasına neden olur. Para, borç ödenmesinde kullanılan bir araçtır. Bu araç toplumlar için oldukça önemli fonksiyonlara sahiptir (Kalaycı, 2013: 52). Faiz kavramı iki farklı şekilde de tanımlanabilir (Aslan, 2016: 27):

- **Kapital Faizi:** Kişilerin bankaya ödünç olarak verdikleri para karşılığında vade sonunda sahip olacakları gelirdir. Bu faiz türünden elde edilecek gelir, mahrum olunan para miktarına ve kişilerin bu paradan uzak kalacakları mahrumiyet süresine göre değişir.

- **Temerrüt Faizi:** Alacaklının borçludan vadesinde alamadığı para borcu için borçlunun alacaklıya ödediği bir tür tazminattır. Alacaklının, borçludan temerrüt faizi talep edebilmesi için borçlu ödemesi gereken para borcunu vadesinde ödemiş olması gerekir. Bazı durumlarda alacaklı, borçludan temerrüt faizi isteyebilmesi için ihtar çekmesi gerekebilir.

Kapital faizi, geleneksel bankaların toplamış olduğu fonlara karşılık olarak ekonomik birimlere sağlamış olduğu bir tür kiralama bedelidir. Bilindiği üzere ekonomik birimler fon fazlalıklarını bankalara belli bir garanti getiri elde edebilmek amacıyla kiralar. Bu garanti getiri, fonlarını bankaya kiralayanlar için bir gelir kaynağıyken bankalar içinse bir giderdir.

Fon fazlası olanlara banka tarafından ödenen bu ücrete mevduat getirisi (faizi) adı verilir. Bankalar fon fazlası olan ekonomik birimlere ödemiş olduğu bu gideri karşılayabilmek veya bu işten kâr edebilmek için fon açığı olan ekonomik birimlere, kiralık olarak tutulan bu fonları belli bir ücret karşılığında kredi olarak verir. Banka tarafından talep edilen bu ücret, bankanın ödemiş olduğu faiz giderinden daha fazladır. Bu sayede bankalar, fon fazlası olan ekonomik birimlere ödemiş olduğu gideri karşılamış ve bu işten kâr elde etmiş olur.

3.2. Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankaların Karşılaştırılması

Bundan önceki başlıklarda İslam ekonomisi ile geleneksel ekonomi arasındaki farklılıklara değinilmeye çalışılmış ve bu iki ekonomik model arasında temel farklılıkların olduğu ortaya koyulmuştur. Bu başlık altında ise katılım bankaları ile mevduat bankaları

arasındaki farklılıklar bir tablo haline getirilmiştir:

Tablo 1.2. Katılım Bankaları ile Mevduat Bankalarının Karşılaştırılması

KATILIM (İSLAMİ - FAİZSİZ) BANKALARI	MEVDUAT (KONVANSİYONEL - GELENEKSEL) BANKALARI
Katılım bankacılığı, İslam dininin getirdiği birtakım kurallara göre oluşturulmuş bir bankacılık anlayışıdır.	Mevduat bankacılığının ortaya çıkmasında dini sebeplerin çok büyük etkisi yoktur.
Katılım bankaları, mevduat bankalarına göre daha yeni bir bankacılık türüdür.	Mevduat bankaları, katılım bankalarına göre daha eski bir bankacılık türüdür.
Katılım bankacılığının oluşması, İslam ekonomisinin bir sonucudur.	Mevduat bankacılığının temelinde klasik ekonomi anlayışı (kapitalizm) yatar.
Katılım bankaları insanı “Homo İslamicus” olarak tanımlar. Ve buradaki insan profilinde kişiler rasyonel olduğu kadar alacakları kararların İslam dinine uygun olup olmadığını da sorgular. Kişiler burada sadece kendi çıkarlarını değil toplum çıkarlarını da düşünmelidir. Bu yüzden buradaki insan modeli bencil değildir.	Mevduat bankaları, insanı “Homo Economicus” olarak tanımlar. Ve buradaki insan profilinde kişiler rasyoneldir.
Katılım bankacılığı insanı sadece maddi çıkarlarını maksimum noktaya çıkarmayı düşünen bir birey olarak ele almaz. İnsanı manevi yönüyle de ele alır.	Mevduat bankacılığının temelinde insanın maddi yönünü maksimuma çıkarmak vardır. Ve bireyin manevi yönüyle ilgilenmez.
Herhangi bir iktisadi faaliyetten doğabilecek her türlü risk taraflar arasında paylaşılır. Çünkü taraflar sadece kendi çıkarlarını maksimize etmeye uğraşmaz. Aynı zamanda İslam dininin getirmiş olduğu hak yememek, diğer kişilerin çıkarlarını da korumak gibi birtakım kurallar, taraflardan birine tüm risklerin yüklenmesini engeller.	Herhangi bir iktisadi faaliyetten doğabilecek çeşitli riskler kredi borçlusuna yüklenir. Çünkü burada taraflar kendi çıkarlarını maksimize etmeye çalışır. Yani her iki tarafta en yüksek faydayı en az risk ve maliyetle sağlamak isterler ki bu da riskin taraflar arasında paylaşımına engel olur.
Katılım bankalarının temel geliri kârdır. Kâr aslında ortaklık veya ticari işlemlerden elde edilen gelirin maliyetten arındırılmış pozitif kısmıdır.	Mevduat bankalarının temel geliri faizdir. Faiz, paradan para kazanmaktır. Yani bu bankacılık anlayışında para herhangi bir ortaklık veya ticarete kullanılmadan fon ihtiyacı olan kişilere verildiği zaman bu kişiler aldıkları fon karşılığında bankalara ek bir getiri ödemek zorundadır. Diğer bir ifadeyle geleneksel bankalar fon ihtiyacı olan kişilere, fon sahiplerinden topladıkları fonları kiralayarak bir gelir elde eder. İşte bankanın elde ettiği bu gelire faiz denilmektedir.
Katılım bankalarında, mevduat bankalarında olduğu gibi paranın bir zaman değeri yoktur.	Mevduat bankacılığında paranın zaman değeri vardır.
Katılım bankaları yapmış olduğu faaliyetler sonucunda bir gelir elde edebileceği gibi herhangi bir gelirden elde edemez.	Geleneksel bankalar kişilere fon kullandırmanın getirisi olarak elde ettikleri faiz geliri her zaman banka için pozitif bir anlam taşır. Yani bu bankalar vermiş oldukları fonlar karşılığında zarara uğramazlar. Mutlaka kazanç sağlarlar.

Tablo 1.2. (Devamı)

<p>Katılım bankaları toplamış olduğu fonları diğer kişilere nakit olarak vermez. Toplanan fonlar ya ortaklık usulünde veya kredi talep edenin ihtiyaç duyduğu malın satın alınıp bankaca kiralanmasında kullanılır. Bu usulün en büyük avantajı verilen kredinin amacı dışında kullanımının engellenmesi ve katılım bankalarının vermiş olduğu fonların kullanımında etkin bir gözlem mekanizması oluşturmasını sağlar. Bu durum katılım bankalarının, bireylerin kullandıkları fonlarla ilgili faaliyetlerinin daha kolay kontrol edebilmesine olanak sağlar.</p>	<p>Mevduat bankalarınca toplanan fonlar bireylere veya ticari işletmelere nakit para olarak verilir. Bu durum mevduat bankalarının vermiş olduğu krediyi takip etmesinde büyük bir engeldir. Çünkü paranın kontrolü bankalarda değil, kredi borçlusundadır. Paranın kontrolünün kredi borçlusunda olması verilen kredinin verilme amacından farklı yerlerde kullanılmasına sebep olabilir. Kişiler almış oldukları kredileri taahhüt ettikleri amaçların dışında rahatlıkla kullanabilir.</p>
<p>Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri; kurumsal finansman desteği, bireysel finansman desteği, kâr-zarar ortaklığı, emek-sermaye ortaklığı, yatırım ortaklığı, mal karşılığı vesaikin finansmanı, finansal kiralama (leasing), murabaha, tevliye, müsâveme, selem, isticrar, tevekkur, istisna, karz-ı hasen, cuale, kefalet ve vekalettir.</p>	<p>Mevduat bankalarının fon kullandırma yöntemleri genellikle kişilere kullandırılan her türlü nakdi ve gayrinakdi kredidir.</p>
<p>Katılım bankaları, geleneksel bankaların sunmuş olduğu tüm ürün ve hizmetleri kendi müşterilerine sunamaz. Çünkü bazı geleneksel bankacılık ürün ve hizmetleri İslam dini için uygun değildir. İslam dinine uygun olmayan hiçbir ürün de katılım bankacılığında sunulamaz.</p>	<p>Mevduat bankaları ise sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerde birkaç kısıtlamanın dışında herhangi bir engeli yoktur.</p>
<p>Katılım bankaları finansal kiralama (leasing) işlemleri yapabilirlerken hiçbir surette mevduat kabulü gerçekleştiremez.</p>	<p>Mevduat bankaları ise finansal kiralama (leasing) işlemleri ve katılım fonu kabulü yapamaz. Bu bankalar faiz prensibiyle çalışan mevduat kabul eder.</p>
<p>Kişiler katılım bankalarından elde ettikleri gayrinakdi krediyi İslam dininin getirmiş olduğu yasaklı alanlarda kullanamaz.</p>	<p>Kişiler mevduat bankalarından elde ettikleri fonları devletin izin verdiği her alanda kullanabilir. İslam dininin getirmiş olduğu yasaklar eğer ki devlet tarafından sınırlandırılmamışsa fonlar bu alanlarda da kullanılabilir.</p>
<p>Kişilerin mevduat veya katılma hesaplarında yer alan fonlarının tamamı veya belli bir kısmı TMSF tarafından sigorta edilir (TMSF, TY).</p>	
<p>Her iki bankacılık çeşidi de ülkelerin bankacılık sektöründe görev yapan denetleyici ve düzenleyici otoritelerine bağlıdır.</p>	
<p>Her iki bankacılık çeşidinin de sorumlu olduğu ve doğrudan ödediği vergiler aynı türdendir (Önal Atan, 2019: 42).</p>	

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

3.3. Katılım Bankacılığının (İslami Bankacılığın) Ortaya Çıkış Nedenleri

3.3.1. Siyasi Nedenler

20. yüzyılın en önemli gelişmelerinden birisi de petrolce zengin doğu havzasında İsrail devletinin kurulmasıdır. Batılı ülkelerin desteğini alarak kurulan İsrail devleti, birçok savaş yaparak topraklarını büyülebilmeyi başarmıştır (Yılmaz ve Kalkan, 2017: 181).

Petrol İhraç Eden Arap Ülkeleri Örgütü'nün, İsrail ile mücadele kapsamında petrolü İsrail'e destek veren diğer batılı ülkelere karşı bir baskı aracı olarak kullanmaya başlamasıyla birlikte 1973 krizi ortaya çıkmıştır. Bu durum sonucunda petrol fiyatları hızlı bir şekilde yükselmiş ve petrol gelirleri de yön değiştirerek batıdan Ortadoğu'ya doğru yönelmiştir (Öztürk ve Saygın, 2017: 1). Petrol fiyatlarının hızla artması dolayısıyla doğu ülkelerinin döviz rezervleri ciddi anlamda artmıştır. Döviz rezervinin artması doğulu ülkelerin hızlı bir şekilde ekonomik olarak kalkınmak istemelerine sebep olmuştur. Ancak altyapılarındaki yetersizlikler Ortadoğu ülkelerinin kalkınmasında önemli bir engel oluşturmuş ve bu ülkeler istedikleri gibi ekonomik olarak kalkınmamıştır. Buna rağmen sermayenin İslam dinine uygun bir şekilde değerlendirilmek istenmesi Dubai İslamic Bank, Sudan Faisal Islamic Bank, Mısır Faisal İslam Bankası ve Bahreyn İslam Bankası gibi katılım bankalarının kısa bir dönem içinde faaliyete geçmesine neden olmuştur (Doğan, 2006: 29). Bu kriz aynı zamanda batılı ülkelerde petrol kıtlığına sebep olmuş ve New York Borsası da 97 milyar dolarlık bir düşüş yaşamıştır (Tetik, 2021: 227).

3.3.2. Dini Nedenler

İslam dinine göre bir kişinin yalnızca kendi menfaatlerine göre hareket etmesi son derece yanlıştır. İslam dini, bir kişinin kazanç sağlarken ahlaka uygun bir şekilde hareket etmesi gerektiğini söyler. Yani İslam'a göre kişiler helal kazanca yönelmeli, ahlak dışı kazançtan ise uzak durmalıdır. Kişilerin helal yollardan kazanç elde etmesi onurlu bir şekilde yaşam sürmelerine yardımcı olur (Erdem, 2022: 3). Diğer bir ifadeyle İslam'a göre kişiler hem belli bir ticari risk üstlenmeden hem de emek vermeden helal kazanç sağlayamaz. Bununla birlikte bu kişiler İslam dininin yasaklamış olduğu faizi kullanarak da gelir elde edemez. İslam dini, faizin kullanılarak paradan para elde edilmesini yasaklamıştır. Buna nazaran İslam, emek verilerek elde edilen kazancın, gelir elde etmenin en güzel yolu olarak görmüştür (Zaim, 2013: 40). İslam dininde faizin yasak olması ise bazı kişilerin ellerinde bulundurduğu fonları mevduat bankacılığında değerlendirmek istememelerine neden olmuştur. Bu durum piyasada atıl fonların ortaya çıkmasına sebebiyet vermiştir. Bu tarz sorunları ortadan kaldırması amacıyla işlemlerinde faize yer vermeyen katılım bankaları hem dünyada hem de Türkiye'de hızlı bir şekilde faaliyete geçmeye başlamıştır (Ertuğrul ve Küçükşahin, 2021: 6). Mevduat bankacılığının temelinde faiz yer almakta iken katılım bankacılığında ise faiz kullanılmamaktadır. Katılım bankaları İslam dininde haram olarak kabul edilen faizi, işlemlerinde kesinlikle yer vermemiştir. Bu bankalar atıl olan fonların bankacılık sisteminde değerlendirilmesinde önemli bir görev üstlenir (Çelik, 2015: 81).

3.3.3. Sosyal Nedenler

Katılım bankalarının ortaya çıkmasında etkili olan faktörlerden birisi de sosyal faktörlerdir. Kişiler arasındaki statü farklılıklarının çok fazla olması toplumsal huzursuzluğa neden olur. Bir toplumda bu tarz huzursuzlukların ortadan kaldırılması için o toplumda ekonomik adalet sağlanmalıdır. Ekonomik adaletin sağlanması konusunda büyük bir öneme sahip olan katılım bankalarının kurulması maddi durumu diğerlerine göre daha iyi olan kişilerin paradan para kazanmasını engelleyerek toplumsal huzurun sağlanmasında büyük bir rol oynar (Ustaoglu, 2014: 18). Diğer bir ifadeyle katılım bankalarının kurulması özellikle zengin kişilerin daha da zenginleşmesini, fakir kişilerin ise daha da fakirleşmesini önleyerek toplumsal adaletin sağlanmasına vesile olmuştur (Şahin, 2019: 27).

3.3.4. Ekonomik Nedenler

Katılım bankalarının doğuşunda etkili olan bir diğer faktör ise İslam ülkelerinin içinde bulunduğu konumdur. Bu ülkelerin az gelişmiş olması, piyasalarının istenildiği düzeyde olmaması ve birlikte hareket etmemeleri gibi sebepler katılım bankalarına olan ihtiyacı gözler önüne sermiştir. İslam ülkelerinin ortak bir şekilde hareket etmesi yani iş birliği içinde olmaları katılım bankalarının kurulmalarıyla mümkün olmuştur (Türkmenoğlu, 2007: 16-17). İslami toplumlara bakıldığı zaman kaynak bakımından belli bir potansiyele sahip olduğu görülür. Ancak bu toplumlar arasındaki iş birlikleri çok da istenildiği seviyede değildir. İslam ülkeleri arasındaki iş birliklerinin artırılması hem bu ülkelere fayda sağlamış hem de bu ülkeler arasındaki manevi bağlar güçlenmiştir. İslam ülkeleri arasındaki bu tarz iş birlikleri aynı zamanda dünya siyasetinde söz sahibi olamayan İslam ülkelerinin bir araya gelerek kamuoyu nezdinde daha etkili olabilmelerini sağlamıştır (Arslan, 2014: 185).

Katılım bankalarının kurulmasında etkili olan faktörler şu şekilde özetlenebilir (Yavuz, 2022: 33):

- Ticarete faiz kullanımının kaldırılmak istenmesi,
- Gelir dağılımında adalete ulaşma isteği,
- İş hayatı ile dini inanış arasındaki farklılıkların yok edilmek istenmesi,
- İstihdam oranının artırılmak istenmesi,
- Toplumsal huzuru artırmak,
- Zekât uygulamasının ülke geneline yayılmasını sağlayarak fakirliğin önüne geçebilmek.

4. KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Bankalar oldukça eski bir geçmişe sahiptir. Yapılan kazılar sonucunda Mezopotamya’da bulunan Uruk kenti civarlarındaki Kızıl Tapınak ilk bankacılık yapısı olarak karşımıza çıkar. Bankacılıkla ilgili ilk hukuki düzenlemelerin ise Eshunanca Krallığı’na ait olduğu bilinmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2015: 2).

Bankacılık faaliyetlerinin (M.Ö.) Sümer ve Babil uygarlıklarından günümüze kadar gelen bir sistem olduğu ve bu sistemin modern bankacılık işlemlerinin yerini tutmayacak basit işlemleri içerdiği bilinmektedir. Bu dönemlerde yapılan bankacılık faaliyetleri borç paranın alınıp verilmesi gibi basit işlemlerden oluşur. Günümüzde ise daha gelişmiş bankacılık ürün ve hizmeti bulunur (Tutcuoğlu, 2010: 3). Özellikle Babil İmparatorluğunun ünlü Kralı Hammurabi’nin ortaya koyduğu Hammurabi Kanunlarında bankacılıkla ilgili kuralların olduğu bilinmektedir. Hammurabi Kanunlarının yüz numaralı maddesi faizin o dönemlerde de ticarete kullanıldığını açık bir şekilde göstermektedir: *“100. Aldığı paraya göre faiz verir ve bunu yazılı olarak bildirir ve de uzlaştıkları gün tacire ödeme yapar.”* (Hukuki Haber, 2015).

Katılım bankacılığının modern temelleri ise İslam’ın ilk yıllarında atılmıştır. Özellikle o dönemlerde banka, leasing şirketleri veya varlık yönetim şirketleri gibi aracı kurumlar yoktur. Ancak o dönemlerde fon transferlerinin düzgün ve doğru bir şekilde yapılmasını sağlayan üçüncü kişiler şu anda katılım bankalarının yaptığı aracılık fonksiyonunu üstlenmiştir. Bu kişilerin fon transferlerinde aracılık fonksiyonu üstlenmelerine zemin hazırlayan temel faktör ise bu kişilerin toplumda güvenilir olarak nitelendirilmeleri olmuştur (Görmüş ve Yabanlı, 2019: 104).

Katılım bankacılığı kavramını ise ilk defa 1955 yılında Pakistanlı Muhammed Uzeyr kullanmıştır. İslam geleneğine uygun olarak kurulmuş ilk faizsiz banka uygulaması ise ekonomist Ahmad El Naggar tarafından 1963 yılında kurulan Mith Ghamr Tasarruf Bankası’dır. Bu dönemlerde Mısır’da hizmet veren bütün bankaların kamulaştırılması fikri ortaya atılmıştır. Bu bankanın kurulması ile Mısır’da hizmet veren bankaların kamulaştırılması fikrine karşı koyulmuştur (Sümer ve Onan, 2015: 298). Bu banka aynı zamanda Alman ekolünün İslam dininin değerlerini taşıyan ziraat bankacılığı ilkelerinin harmanlanması sonucunda kurulmuştur (Yatbaz, 2020: 8). Kurulduğu şehrin ismini alan Mith Ghamr Tasarruf Bankası, çiftçi ve esnaf kesiminden büyük ilgi görmüştür. Bu da bankanın kısa sürede büyümesine neden olmuştur. Ancak Mısır yönetimi, siyasi korkularından dolayı bankayı Mısır Merkez Bankası’na devredip, kapatmıştır. Buna karşın Mısır yönetimi halktan tepki görmemek için 1971 yılında Nasr Sosyalist Bankası’nı kurmuştur. Bu banka faizsiz bankacılık hizmeti

sunmaktadır (Yıldız, 2023: 38).

20.yy'da çeşitli sorunlarla uğraşan ülkelerin kalkınmalarına yardımcı olabilmek adına katılım bankaları kurulmuştur. Ülke projelerinin desteklenmesi, sektörlere para akışı sağlamak ve ihracatın artırılması amacıyla 1973 yılında İslam ülkelerinin bakanlarının katılımıyla gerçekleşen bir toplantıda İslam Kalkınma Bankası (IsDB) kurulması konusunda anlaşılmıştır. 20 Ekim 1975 tarihinde de 29 İslam ülkesinin yer aldığı - Türkiye'de içindedir - uluslararası düzeyde İlk katılım bankası olan IsDB kurulmuştur (Yardımcıoğlu vd., 2016: 72). IsDB'nin amacı, İslam Konferansı Örgütü'ne üye olmuş Müslüman ülkelerin ve yardıma muhtaç Müslüman kişilerin iktisadi, çevresel veya sosyal gibi çeşitli alanlarda gelişmesini sağlamaktır (Özal, 2001: 47-48). Sonraki yıllarda IsDB'ye bağlı olarak çeşitli yan kuruluşlar oluşturulmuş olup bu yan kuruluşların kurulma yıllarına göre sıralanışları şu şekildedir (IsDB, TY):

- İslami Araştırma ve Eğitim Enstitüsü (1981)
- İslam Ülkeleri Arası İhracat ve Yatırım Sigortası Kurumu (1994)
- Özel Sektörün Geliştirilmesi İslami Kurumu (1999)
- Dünya WAQF Vakfı (2001)
- Uluslararası Ticaret Finansmanı İslami Kurumu (2005)
- Kalkınma İçin İslami Dayanışma Fonu (2007)

1980 ve 1990'lı yıllar ise katılım bankacılığının hem küreselleşme hem de ürün çeşidinin arttığı bir dönem olmuştur (Özsoy, 2012: 68). 1990'lı yıllarda küresel bankalar, Müslüman yoğunluğunun fazla olduğu yerlerde İslam'a uygun hizmet sunmaya başlamıştır. 2000'li yıllarda ise katılım bankacılığında örgütlenmenin olduğu ve dünyada dikkat çektiği bir dönem olmuştur (TKBB, 2021a: 22).

Katılım bankalarının dijitalleşmeye verdikleri önem gün geçtikçe artmaktadır. Katılım bankaları dijital bankacılık uygulamaları, Fintech uygulamaları, yeni gelişen güvenlik uygulamaları, yapay zeka uygulamaları, blockchain teknolojisi ve sanal gerçeklik uygulamalarıyla hem müşterilerinin ihtiyaçlarını olabilecek en hızlı ve güvenilir şekilde karşılayabilmişler hem de işgücüyle ilgili maliyetlerini azaltarak diğer geleneksel bankalarla olan rekabetlerini artırmışlardır (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2020). Bununla ilgili olarak DinarStandard ve Elipses tarafından oluşturulan "The Global Islamic Fintech Report 2022" başlıklı rapora göre İslam İşbirliği Teşkilatı'na (İİT) üye olan ülkelerin 2021 yılındaki İslami Fintech işlem hacminin 79 Milyar \$ olduğu belirtilmiştir. Bu rakam küresel Fintech işlem

hacminin %0,8'ini oluşturmaktadır. Bu rapora göre İslami Fintech işlem hacminin 2026 yılına kadar 128 Milyar \$'a yükselmesi öngörülmektedir (DinarStandard ve Elipses, TY: 4). Katılım bankacılığının tarihsel sürecinin anlatıldığı bu başlığa ek olarak İslami finansal sektörün gelişiminin özetlendiği tablo aşağıda yer almaktadır (Yatbaz, 2020: 9):

Tablo 1.3. İslami Sektörün Tarihsel Gelişimi

Tarih	Olay
1963	Mısır'da Mit Ghamr Tasarruf Bankası kuruldu.
1974	Suudi Arabistan Cidde'de İslam Kalkınma Bankası (IDB) kuruldu.
1975	Dubai İslam Bankası kuruldu.
1977	Sudan Faysal İslami Bankası kuruldu.
1978	Mısır Faysal İslami Bankası kuruldu. Ürdün Faysal İslami Bankası kuruldu.
1979	Bahreyn İslam Bankası kuruldu.
1980	Lüksemburg Uluslararası İslami Yatırım ve Kalkınma Bankası kuruldu.
1981	Bahrain Islamic Investment Co. kuruldu.
1982	Faysal Islamic Bank of Bahrain kuruldu.
1983	Malezya İslam Bankası (Bank Islam Malaysia Bhd – BIMB) kuruldu. Malezya İslami Bankacılık Yasası'nın onaylanması kuruldu. Bahreyn'de Islamic Investment Co. of the Gulf kuruldu. İran'ın %100 İslami bankacılık sistemini benimsemesi kuruldu.
1984	Albaraka Bank Sudan kuruldu. Bahreyn'de Albaraka Islamic Investment Bank kuruldu. Faysal Investment Bank of Bahrain kuruldu. Sudan'ın %100 İslami bankacılık sistemini benimsemesi Malezya Tekafül Yasasının onaylanması
1985	Türkiye'de Albaraka Türk ÖFK ve Faysal Finans kuruldu.
1989	Türkiye'de Kuveyt Türk ÖFK kuruldu.
1994	IDB'ye bağlı ICIEC kuruldu.
1997	Bahreyn Manama'da AAOIFI kuruldu.
1999	Bank Muamalat Malaysia Berhad (BMMB) kuruldu. IDB'ye bağlı ICD kuruldu.
2001	Bahreyn'de GCIBFI kuruldu.
2002	Malezya Kuala Lumpur'da IFSB'nin kuruldu. Bahreyn'de IIRA ve IIFM kuruldu.
2005	BAE'nin Dubai kentinde ICRA kuruldu.
2011	Malezya Kuala Lumpur'da ILM kuruldu.

Kaynak: (Yatbaz, 2020: 9)

5. KATILIM BANKACILIĞININ ÜLKE BAZINDA RAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ

Bu başlık altında çeşitli ülkelerin katılım bankacılığı sektörüne ait bazı finansal oranlarına, varlık büyüklüğüne ve net gelire göre ilk on içinde yer alan katılım bankalarına yer verilmeye çalışılmış ve bu oranlar yorumlanmıştır.

5.1. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Aktif Kârlılık Oranlarının Yorumlanması

Bir bankanın nasıl yönetildiği konusunda bir gösterge olan aktif kârlılık oranı (ROA), bankanın yapmış olduğu faaliyetlerin etkinlik derecesini ölçer. Bankalar için ROA'nın yüksek olması oldukça önemlidir. ROA, bir TL değerindeki bir varlığın ne ölçüde net kâr getirdiğini gösterir. Bu oran net kârın, aktif toplamına bölünmesiyle bulunur (Poyraz, 2012: 44). Diğer bir ifadeyle ROA bir işletmenin sahip olduğu varlıkların, kâr üretmedeki gücünü ölçer. ROA ne kadar yüksek çıkarsa, işletmenin aktifleriyle elde edeceği kâr üretme potansiyeli de o derece yüksektir (Türkmen, 2018: 81).

ROA bu derece önemli bir finansal gösterge iken katılım bankacılığı ekosisteminin ROA'sının incelenmesi oldukça önemlidir. Çünkü ROA yukarıda da ifade edildiği gibi aktiflerin, kâr elde etmedeki potansiyelin ölçülmesinde kullanılır. Bu hususa göre dünya üzerindeki birtakım ülkelerin katılım bankacılığı sektörlerine ait aktif kârlılık oranları ise şu şekildedir (IFSB, 2023a: 119):

Tablo 1.4. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Aktif Kârlılık Oranları

Ülkeler	2021	2022
Afganistan	-%2.5	-%4.2
Bahreyn	%0.9	%1.1
Bangladeş	%0.9	%1.1
Brunei	%1.4	%2.5
Mısır	%2.7	%2.7
Endonezya	%1.7	%2.6
Irak	%0.5	%1
Ürdün	%1.7	%1.7
Kuveyt	%1.6	%1.4
Lübnan	%1.0	-
Libya	%0.8	%0.9
Malezya	%1.1	%1.2
Fas	%0.0	-
Nijerya	%3.4	%1.9
Umman	%0.9	%1.0

Tablo 1.4. (Devamı)

Pakistan	%2.0	%2.9
Filistin	%1.0	%1.2
Katar	%1.5	%1.4
Suudi Arabistan	%1.9	%2.6
Sudan	%4.9	%3.0
Türkiye	%1.4	%4.2
BAE	%1.4	%1.8
İngiltere	%0.1	%0.5

Kaynak: (IFSB, 2023a: 119)

Tablo 1.4'te yer alan bilgilere göre 2021 yılında ROA değeri en yüksek olan ülke %4.9 ile Sudan iken ROA değeri en düşük olan ülke ise -%2.5 ile Afganistan'dır. 2022 yılına gelindiğinde ise ROA değeri en yüksek olan ülke Türkiye'dir. Ülkenin 2022 yılındaki ROA değeri %4.2'dir. ROA değerinin 2022 yılında en düşük olduğu ülke ise -%4.2 ile Afganistan'dır. Bu verilere göre hem 2021 yılında hem de 2022 yılında ROA değerinin negatif olduğu tek ülkenin Afganistan olduğu görülmektedir. Bu durum teorik olarak Afganistan'ın katılım bankacılığına ilişkin her bir liralık varlığından net kâr elde edemediği gibi zarara uğradığını gösterir.

5.2. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Özkaynak Kârlılık Oranlarının Yorumlanması

Banka sahiplerinin, bankaya tahsis ettikleri sermaye miktarına bağlı olarak elde edecekleri kârı gösterir. Net kârın, özkaynak toplamına bölünmesiyle elde edilen bu oran, bankaların elde edeceği kârda özkaynağın ne derecede etkili olduğunu gösterir (Karakaş ve Acar, 2022: 150). Özkaynak kârlılık oranı (ROE), özkaynakların ne derece verimli olarak kullanılıp kullanılmadığını ölçmeye yarayan bir kârlılık oranıdır. Bu oran, birim başına düşen özkaynağın ne kadarlık kâr getirdiğini gösterir (Horasan vd., 2017: 471).

Bu bilgilere göre katılım bankacılığı sektörüne ait her bir liralık özkaynağın bankalara ne kazandırdığı oldukça önemlidir. Buna göre katılım bankacılığı sektörüne ait özkaynak kârlılık oranları şu şekildedir (IFSB, 2023a: 119):

Tablo 1.5. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Özkaynak Kârlılık Oranları

Ülkeler	2021	2022
Afganistan	-%40.7	-%24.9
Bahreyn	%10.8	%12.1
Bangladeş	%20.4	%23.2

Tablo 1.5. (Devamı)

Brunei	%10.6	%21.4
Mısır	%34.0	%34.0
Endonezya	%13.6	%20.5
Irak	%0.9	%1.9
Ürdün	%18.3	%19.0
Kuveyt	%17.0	%10.7
Lübnan	%0.9	-
Libya	%9.8	%9.4
Malezya	%15.3	%17.9
Nijerya	%54.1	%33.6
Umman	%6.0	%7.0
Pakistan	%32.6	%51.4
Filistin	%13.0	%15.0
Katar	%16.2	%12.6
Suudi Arabistan	%19.4	%21.1
Sudan	%80.7	%34.1
Türkiye	%20.2	%55.6
BAE	%10.2	%13.3
İngiltere	%1.2	%5.5

Kaynak: (IFSB, 2023a: 119)

Tablo 1.5'e göre 2021 yılında ROE'si en yüksek olan ülke %80.7 ile Sudan'a aittir. Ancak bu yıla ait ROE değerinin en düşük olan ülkenin -%40,7 ile Afganistan'a ait olduğu görülmektedir. 2022 yılına bakıldığı zaman katılım bankacılığı sektörüne ait ROE'si en yüksek olan ülke Türkiye'dir. Ülkenin ROE'sinin %55.6 olduğu görülmektedir. Afganistan tıpkı 2021 yılında olduğu gibi 2022 yılında da ROE'si en düşük olan ülkedir. Afganistan'ın 2022 yılındaki ROE'sinin -%24.9 olduğu görülmektedir. Afganistan'a ait verilere göre teorik olarak ülkenin hem 2021 yılında hem de 2022 yılında katılım bankacılığı sektörüne ilişkin her bir liralık özkaynağının net kâr getirmediği, aksine zarara uğrattığı söylenebilir.

5.3. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Sermaye Yeterlilik Rasyolarının Yorumlanması

Sermaye yeterlilik rasyosu (SYR), sermayenin banka yükümlülük ile riske göre ağırlıklandırılmış olan varlık toplamına bölünmesiyle bulunur. SYR, bankaların ekonomik açıdan ne derece güçlü olduğunu gösterir. Bu oran aynı zamanda bankaların yüksek kaldıraçlı finansal işlemlerden korur ve olası iflaslarına karşı bir iyi bir önlemdir. SYR'nin aşırı fazla olması bankalar açısından çok da iyi bir durum değildir. Çünkü bir bankanın SYR'sinin çok yüksek olması o bankanın kredi hacminde bir düşüş yaşayacağını bir göstergesidir (Kılıcı,

2019: 62).

Buna göre ülkelerin katılım bankacılığı sektörüne ait SYR'nin bilinmesi oldukça önemlidir. Çünkü ülkelerin katılım bankacılığı sektörüne ait SYR'nin belli bir seviyenin üstünde olması o ülkede faaliyet gösteren katılım bankalarının iflaslara ve çeşitli finansal risklere karşı da korunduğunu gösterir. Bu hususa göre katılım bankacılığı sektörüne ait sermaye yeterlilik rasyoları şu şekildedir (IFSB, 2023a: 122):

Tablo 1.6. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Sermaye Yeterlilik Rasyoları

Ülkeler	2021	2022
Afganistan	%17.9	%20.7
Bahreyn	%17.9	%19.5
Bangladeş	%12.8	%14.2
Brunei	%17.9	%16.2
Mısır	%22.0	%21.4
Endonezya	%25.7	%23.5
Ürdün	%21.5	%21.1
Kuveyt	%18.6	%18.0
Lübnan	%35.4	%27.0
Malezya	%18.6	%18.3
Fas	%20.0	-
Nijerya	%18.1	%15.0
Umman	%16.9	%15.9
Pakistan	%16.0	%17.8
Filistin	%15.7	%15.2
Katar	%15.7	%19.4
Suudi Arabistan	%19.4	%20.5
Sudan	%7.1	%8.6
Türkiye	%18.8	%20.5
BAE	%18.1	%17.7
İngiltere	%18.3	%17.3

Kaynak: (IFSB, 2023a: 122)

Tablo 1.6'daki verilere göre 2021 yılında SYR'si en yüksek olan ülke %35.4 ile Lübnan'dır. 2021 yılındaki bu verilere göre katılım bankacılığı sektörüne ait SYR'si en düşük olan ülke ise %7.1 ile Sudan'dır. Ülkenin SYR'sinin %8'den düşük olması ise BASEL Kriterleri'ne uymadığını gösterir. 2022 yılına gelindiğinde ise SYR'si en yüksek olan ülke tıpkı 2021'de ki gibi Lübnan'dır. Lübnan'ın SYR'si %8.4 azalma göstererek %27.0 olmuştur. Benzer şekilde 2022 yılında SYR'si en düşük olan ülke tıpkı 2021'de ki gibi Sudan'dır. Ülkenin SYR'si %7,1'den 8,6'ya yükselttiği gözlemlenmektedir. Sudan'ın 2022 yılındaki SYR'sinin %8'den büyük olması oldukça önemlidir. Çünkü bu durum ülkenin bir önceki yıl olan 2021'de

karşılayamadığı BASEL Kriterleri'ni bu yıl karşıladığı anlamına gelmektedir.

5.4. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Takipteki Kredi Oranlarının Yorumlanması

Bir kredinin kısmen ya da tamamının 90 gün içinde ödenmemesi durumunda o kredi "takipteki kredi" olarak nitelendirilir. Takipteki kredilerin toplam kredilerin oranına ise takipteki kredi oranı (TKO) denir. TKO hem bir piyasada yer alan ekonomik birimlerin ödeme gücünü hem de bankaların aktif kalitesi ile risk üstlenme durumu hakkında çeşitli bilgiler sağlar. Bu oranın gelecekte ne kadar olacağıyla ilgili doğru tahminlerin yapılması ekonominin işleyişi açısından çok önemlidir (Tanınmış Yücememiş ve Sözer, 2011: 44). Oran, bankacılık sektörüne ait kredi riski ile kalitesinin ne olduğunu gösterir. TKO'nuna beklenen düzeyin üstünde olması bankacılık sektörünün kâr miktarını azaltır. Bu durum özellikle bankaların ayıracak karşılık miktarlarını artırmalarına neden olur. Karşılık miktarının bankalar tarafından artırılması bankacılık sektöründeki likidite riskini yükseltir. Sonuç olarak TKO'nun yükselmesi bankaların likidite problemleriyle karşılaşmalarına sebep olur. Bu problem önce bankaların iflaslarıyla daha sonra da sektörel krizlerin oluşmasıyla sonuçlanır (Varlık, 2023: 142). TKO'nun bankacılık sektöründe çok önemli bir gösterge olarak kabul edilmesi bu çalışmada ülkelerin katılım bankacılığı sektörüne ait TKO'larının incelenmesine neden olmuştur (IFSB, 2023a: 121):

Tablo 1.7. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Takipteki Kredi Oranları

Ülkeler	2021	2022
Bahreyn	%6.5	%5.5
Bangladeş	%3.9	%1.0
Brunei	%4.1	%3.5
Mısır	%3.7	%2.9
Endonezya	%2.6	%2.3
Irak	%32.2	%20.1
Ürdün	%1.9	%2.0
Kuveyt	%1.5	%1.4
Kırgızistan	%9.1	%6.9
Lübnan	%41.3	-
Malezya	%1.3	%1.6
Fas	%0.3	-
Nijerya	%5.2	%5.0
Umman	%1.8	%2.1
Pakistan	%2.7	%2.6
Filistin	%3.3	%3.0
Katar	%1.8	%4.2

Tablo 1.7. (Devamı)

Suudi Arabistan	%1.5	%1.5
Sudan	%3.4	%4.7
Türkiye	%2.9	%1.3
BAE	%7.9	%7.3
İngiltere	%1.5	%1.6

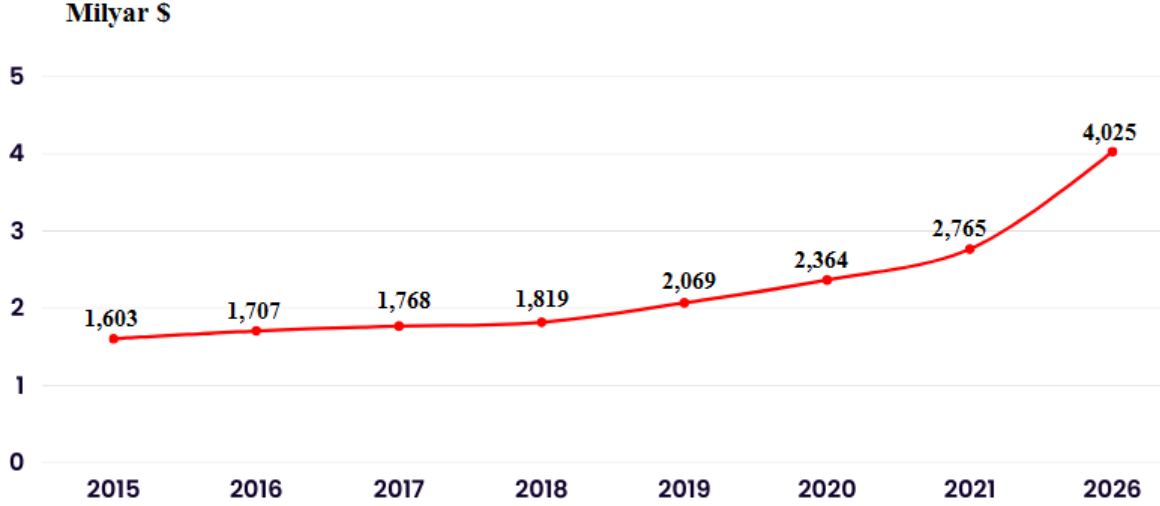
Kaynak: (IFSB, 2023a: 121)

Tablo 1.7'ye göre 2021 yılında katılım bankacılığı sektörüne ait TKO'su en yüksek olan ülke %41.3 ile Lübnan iken TKO'su en düşük olan ülke ise %0.3 ile Fas'tır. Bu bilgiler ışığında Lübnan'ın katılım bankacılığı sektörüne ait kredilendirme politikasının doğru bir şekilde işlemediği söylenebilirken Fas'ın katılım bankacılığı sektörüne ait kredi politikasının ise doğru bir şekilde işlediği söylenebilir. 2022 yılına gelindiğinde ise katılım bankacılığı sektörüne ait TKO'su en yüksek olan ülke %20.1 ile Irak'a ait iken TKO'su en düşük olan ülke ise %1.0 ile Bangladeş'e aittir. Buna göre Irak'ın 2022 yılındaki katılım bankacılığı sektörüne ait kredilendirme politikasının yanlış bir şekilde işlediği düşünülebilirken Bangladeş'te ise kredilendirme politikasının doğru bir şekilde işlediği düşünülebilir.

5.5. Katılım Bankacılığı Sektörünün Varlık Büyüklüğü Açısından İncelenmesi

Katılım bankaları mevduat bankaları kadar çok eski bir bankacılık türü olmasa da günümüzde her geçen gün biraz daha tanınır hale gelmektedir. Bu durum beraberinde katılım bankalarının finansal işlem hacmi, varlık büyüklüğü ve kâr miktarı gibi birtakım finansal rakamlarının gün geçtikçe artmasına neden olur. Öte yandan katılım bankalarının yıllar geçtikçe daha tanınır hale gelmesinin varlık büyüklüklerinde ne gibi bir etkisi olup olmadığını araştırmak oldukça önemlidir. Çünkü katılım bankalarının tanınırlığının artmasının ekonomik açıdan bir karşılığının olması gerekir.

Buna istinaden katılım bankacılığı sektörünün varlık büyüklüğü yıl itibariyle şu şekildedir (Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD), 2022: 30):

Grafik 1.1. Katılım Bankacılığı Sektörünün Varlık Büyüklüğü

Kaynak: (Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD), 2022: 30)

Grafik 1.1'e göre 2015 yılında katılım bankacılığı sektörüne ait varlık büyüklüğü 1.603 Milyar \$ seviyesindedir. Daha sonraki yıllarda ise bu varlık büyüklüğünün her geçen yıl arttığı gözlemlenmektedir. 2016 yılında 1.707 Milyar \$ olan katılım bankacılığı varlıkları 2017 yılında 1.768 Milyar \$'a yükselmiştir. Katılım bankacılığı sektörüne ait varlık büyüklüğünün 2018 yılında 1.819 Milyar \$'a yükseldiği görülürken bu büyüklük 2019 yılında 2.069 Milyar \$'a ulaşmıştır. 2020 yılında ise katılım bankacılığı sektörünün varlık büyüklüğü 2.364 Milyar \$'a yükselirken 2021 yılında 2.765 Milyar \$'a çıkmıştır. Katılım bankacılığı sektörünün 2026 yılında varlık büyüklüğünün 4.025 Milyar \$ olacağı tahmin edilmektedir.

5.6. Katılım Bankalarının Varlık Büyüklüğü Açısından İncelenmesi

Money Gate adlı sitenin yayınlamış olduğu "Best and largest Islamic banks in the world" başlıklı haberde dünyanın en büyük 100 katılım bankası hem varlık büyüklüğüne göre hem de net gelirine göre listelenmiştir. Bu listeye göre varlık büyüklüğü en yüksek olan katılım bankalarının sıralanışları şu şekildedir (Money Gate, 2022):

Tablo 1.8. Dünyanın Varlık Büyüklüğüne Göre En Büyük İlk On Katılım Bankası

Sıralama	Banka İsmi	Ülke	Varlık (Milyon \$)
1	Al Rajhi Bank	Suudi Arabistan	97.298
2	Dubai Islamic Bank	BAE	60.899
3	Kuwait Finance House	Kuveyt	58.515
4	Maybank Islamic	Malezya	54.459
5	Qatar Islamic Bank	Katar	42.088
6	Abu Dhabi Islamic Bank	BAE	34.085
7	Alinma Bank	Suudi Arabistan	32.398

Tablo 1.8. (Devamı)

8	Parsian Bank	İran	31.024
9	Masraf Al Rayan	Katar	26.723
10	Bank Rakyat	Malezya	25.846

Kaynak: (Money Gate, 2022)

Tablo 1.8'e göre varlık büyüklüğü en yüksek olan katılım bankası Al Rajhi Bank'tır. Bu bankanın varlık büyüklüğü 97.298 Milyon \$'dır. Dubai Islamic Bank'ın ise varlık büyüklüğü 60.899 \$'dır. Dünya üzerinde varlık büyüklüğü en yüksek olan üçüncü banka ise Kuwait Finance House'dur. Malezya'da faaliyet gösteren Maybank Islamic'in ise 54.459 \$ seviyesinde varlık büyüklüğü olduğu görülmektedir. Qatar Islamic Bank ise dünya üzerinde en yüksek varlık büyüklüğüne sahip beşinci katılım bankasıdır. Bankanın 42.088 Milyon \$'lık varlık büyüklüğüne sahip olduğu belirlenmiştir. Abu Dhabi Islamic Bank, 34.085 Milyon \$'lık varlık büyüklüğüne sahiptir. Dünya üzerinde varlık büyüklüğü en çok olan yedinci katılım bankası Alinma Bank'tır. Alinma Bank'ın varlık büyüklüğü ise 32.398 Milyon \$'dır. Parsian Bank'ın 31.024 Milyon \$'lık varlık büyüklüğüne sahip iken Masraf Al Rayan'ın 26.723 Milyon \$'lık varlık büyüklüğüne sahip olduğu anlaşılmaktadır. Son olarak dünyanın varlık büyüklüğü anlamında en yüksek olan onuncu bankası Bank Rakyat'tır. Bu banka 25.846 Milyon \$'lık varlık büyüklüğü olduğu görülmektedir.

5.7. Katılım Bankalarının Net Gelir Büyüklüğü Açısından İncelenmesi

Dünya üzerinde faaliyet gösteren katılım bankalarının elde ettiği net gelire göre sıralanmaları şu şekildedir (Money Gate, 2022):

Tablo 1.9. Dünyanın Net Gelire Göre En Büyük İlk On Katılım Bankası

Sıralama	Banka İsmi	Ülke	Net Gelir (Milyon \$)
1	Al Rajhi Bank	Suudi Arabistan	12.943
2	Dubai Islamic Bank	BAE	8.566
3	Kuwait Finance House	Kuveyt	6.236
4	Alinma Bank	Suudi Arabistan	5.677
5	Qatar Islamic Bank	Katar	5.334
6	Abu Dhabi Islamic Bank	BAE	4.826
7	Bank Rakyat	Malezya	4.322
8	Masraf Al Rayan	Katar	3.647
9	Bank AlJazira	Suudi Arabistan	2.997
10	Maybank Islamic	Malezya	2.534

Kaynak: (Money Gate, 2022)

Tablo 1.9'a göre dünya üzerinde net geliri en yüksek olan banka Al Rajhi Bank'tır. Bu

bankanın net geliri ise 12.943 Milyon \$'dır. Al Rajhi Bank'tan sonra net geliri en yüksek olan banka 8.566 Milyon \$ ile Dubai Islamic Bank'a aittir. Dünya üzerinde net geliri en yüksek olan üçüncü banka ise Kuwait Finance House'dur. Bankanın net geliri 6.236 Milyon \$ olduğu görülmektedir. Alinma Bank'ın net geliri 5.677 Milyon \$ olup net gelir bakımından dünyanın en büyük dördüncü bankasıdır. Qatar Islamic Bank'ın net gelirinin ise 5.334 Milyon \$ olduğu gözlenmektedir. Net gelir bakımından dünyanın en büyük altıncı ve yedinci bankası ise sırasıyla Abu Dhabi Islamic Bank ve Bank Rakyat'dır. Abu Dhabi Islamic Bank'ın net geliri 4.826 Milyon \$ iken Bank Rakyat'ın net geliri ise 4.322 Milyon \$'dır. Net gelirde dünyanın en büyük sekizinci bankası ise Masraf Al Rayan'dır. Bu bankanın net geliri ise 3.647 Milyon \$ seviyesindedir. Son olarak Bank AlJazira'nın net geliri 2.997 Milyon \$ iken, Maybank Islamic'ın net geliri ise 2.534 Milyon \$ olduğu görülmüştür.

5.8. Ülkelerin Katılım Bankacılığı Sektörüne Ait Finansal Teknoloji Pazar Boyutu

"FinTech" kavramı "Finansal Teknoloji" teriminin kısaltılmış halidir ve finansal inovasyon geliştirebilmek için teknolojiden faydalanan finans sisteminin yeni bir alanıdır (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2023). Bankacılık sistemi nasıl ki geleneksel finans ve İslami finans şeklinde ikiye ayrılıyorsa "FinTek" kavramı da geleneksel FinTek'ler ve İslami FinTek'ler şeklinde ikiye ayrılır. İslami FinTek'ler, faizle ilgili hiçbir işlem yapmak istemeyen kullanıcıların FinTek uygulamalarından yararlanmalarını sağlar (Canbaz ve Erbaş, 2021: 480). İİT'ye üye olan ülkelerin 2021 yılındaki İslami FinTek işlem hacmi 79 Milyar \$ seviyesindedir. Bu rakam küresel FinTek işlem hacminin %0,8'i kadardır. İslami FinTek'lerin 2026 yılına kadar yıllık bileşik büyüme oranının %17,9 küresel FinTek'lerin ise 2026 yılına kadar %13,5 civarında büyüyeceği öngörülmüştür. Bu durum İslami FinTek'lerin, geleneksel FinTek'lere göre daha hızlı büyüyeceğinin bir göstergesidir. İslami FinTek'lerin, geleneksel FinTek'lere göre çok daha hızlı bir şekilde büyüyeceğini öngören bu rapordan hareketle dünya üzerindeki ülkelerin İslami FinTek pazar boyutları şu şekildedir (DinarStandard ve Elipses, TY: 4-37):

Tablo 1.10. Dünya Üzerindeki Ülkelerin İslami FinTek Pazar Boyutları

ÜLKE	2021 (Milyon \$)	2026 (Tahmini, Milyon \$)	Yıllık Bileşik Büyüme Oranı (2021-2026)
Arnavutluk	19.6	38.1	%14.2
Cezayir	95.3	152.9	%9.9
Bahreyn	265.4	556.8	%16.0

Tablo 1.10. (Devamı)

Bangladeş	1,870.2	4,763.2	%26.6
Brunei	153.9	262.2	%11.2
Mısır	574.7	1,181.9	%15.5
Endonezya	4,239.4	11,263.6	%21.6
İran	19,133.7	43,967.3	%18.1
Irak	426.5	974.1	%18.0
Ürdün	979.8	2,142.8	%16.9
Kazakistan	60.9	147.1	%19.3
Kuveyt	3,748.1	9,520.6	%20.3
Kırgızistan	37.1	78.7	%16.2
Lübnan	14.1	30.5	%16.8
Malezya	4,810.5	12,062.9	%20.2
Nijerya	946.7	2,270.9	%19.1
Umman	768.5	1,905.0	%19.9
Pakistan	1,427.6	3,239.0	%17.8
Katar	1,411.7	2,958.3	%15.9
Suudi Arabistan	26,027.3	52,341.3	%15.0
Senegal	105.9	270.9	%20.7
Sudan	2,092.3	7,656.1	%29.6
Tunus	144.0	306.4	%16.3
Türkiye	4,382.5	10,433.9	%18.9
BAE	4,759.1	10,368.2	%16.9

Kaynak: (DinarStandard ve Elipses, TY: 37)

Tablo 1.10’da yer alan bilgilere göre 2021 yılında FinTek pazarında en fazla paya sahip olan ülkesi 26,027.3 Milyon \$ ile Suudi Arabistan olmuştur. Suudi Arabistan’dan sonra FinTek pazar boyutu en yüksek olan ülke 19,133.7 Milyon \$ ile İran’dır. FinTek pazarında 2021 yılında en yüksek pazar boyutu olan üçüncü ülke 4,810.5 Milyon \$ ile Malezya’dır. Türkiye’nin FinTek Pazar boyutu ise 2021 yılında 4,382.5 Milyon \$’dır. 2026 yılına gelindiğinde FinTek pazar boyutu en yüksek olan ülke Suudi Arabistan’dır. Ülkenin pazar boyutunun 2026 yılında 52,341.3 Milyon \$ olacağı tahmin edilmektedir. Suudi Arabistan’dan sonra FinTek pazar boyutunun en yüksek olması beklenen ülke ise 43,967.3 Milyon \$ ile İran’dır. 2026 yılında FinTek pazar boyutu en yüksek olacak olan üçüncü ülke 12,062.9 Milyon \$ ile Malezya’dır. Türkiye’nin 2026 yılındaki FinTek pazar boyutunun ise 10,433.9 Milyon \$ olacağı tahmin edilmiştir. 2021 ile 2026 yılları arasında FinTek pazarında en fazla oransal büyümeye sahip olacak olan ülkesi ise Sudan’dır. Ülkenin yıllık bileşik büyüme oranı ise %29.6’dır. Türkiye’nin ise bu süreçte yıllık bileşik büyüme oranının %18.9 olacağı belirlenmiştir.

6. ULUSLARARASI KATILIM BANKACILIĞI ÖRGÜTLERİ

İslami finans, Körfez ve Ortadoğu’da başlayan bir sektör olup bu sektör daha sonraları dünyanın birçok coğrafyasına kadar genişlemiştir. Birçok alana yayılan İslami finans her ülkede standart bir uygulama alanına sahip olmamıştır. Bunun altında yatan sebepler arasında her bir ülkenin İslam dinini farklı şekillerde yorumluyor oluşu, ülkelerin hukuki altyapılarının bu alana yönelik olmaması gibi nedenler sıralanabilir. Bu durum İslami finansın bulunduğu ülkelerde farklı şekillerde uygulanmasına ve ülkeler arası haksız rekabete neden olmaktadır. Sonuç olarak İslami finansta bu gibi uygulama farklılıklarının olması İslami finans sektörüne karşı güveni azaltacaktır. Bunun çözümü ise ülke ve kurumlar arasındaki farklılıkları yok edecek çeşitli standartlar belirleyen kuruluşların varlığı ile olmaktadır (Görmüş ve Yabancı, 2019: 104).

6.1. İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI)

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu, 1991 yılında Bahreyn’de İslam finans endüstrisinde faaliyet gösteren kurumlara muhasebe, İslami kurallar, denetim ve etik ilkeler gibi çeşitli alanlarda belirli standartlar getirebilmek amacıyla kurulmuştur. Bu kuruluşun kâr elde etmek gibi bir amacı yoktur (Central Bank Of Bahrain, TY). Kurumun amaçları ise şu şekilde açıklanmıştır (AAOIFI, TYa):

- İslam kurallarına uygun muhasebe, denetim, şeriat, yönetim ve etik gibi alanlarda mesleki eğitim ve öğretim programları sunmak. Ve bunlarla ilgili faaliyetleri kendi veya başka kurumlar aracılığıyla sağlamak,
- İslam kurallarına uygun ve uluslararası standartlarda İslami kuruluşların faaliyetlerine yönelik muhasebe, denetim, yönetim ve etik konularda düzenleme yapmak,
- Muhasebe, denetim, şeriat, yönetim ve etik gibi alanlarda seminer, bülten ve raporların hazırlanıp halka arz edilmesi,
- İslam prensiplerini dikkate alan muhasebe standartları, yönetim ve etik gibi alanlarda standartların oluşturulması ve finans kuruluşlarına arz edilmesi,
- İslami finansal kuruluşlar arasında şeriat kurallarıyla ilgili ortaya çıkabilecek farklılıkları engelleyebilmek adına şeriat kurallarının hazırlanıp bu kurumlara arz edilmesi.
- Standartların uygulanabilirliğinin sağlanması için çeşitli kurumlara başvurulması
- Diğer faaliyetleri yürütmek

AAOIFI’nın kurucu üyeleri ise şu şekildedir: Islamic Development Bank, Kuwait

Finance House, Dar Al-Maal Al-Islami Trust, Al Rajhi Bank, Al Baraka Banking Group ve Albukhary Foundation (AAOIFI, TYb).

6.2. İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT)

Önceki ismiyle İslam Konferansı Örgütü olan İslam İşbirliği Teşkilatı'nın kurulmasında, 21 Ağustos 1969 tarihinde yaşanan Mescid-i Aksa'nın kundaklanması etkili olmuştur. İslam İşbirliği Teşkilatı, 22-25 Eylül 1969 yılında düzenlenen ilk İslam Zirve Konferansı'nda alınan bir kararla 1971 yılında kurulmuştur. Örgütün isim değiştirmesi ise Kazakistan'ın başkenti Astana'da düzenlenen zirvede alınan bir kararla gerçekleşmiştir (Sey, 2020: 58).

Şu anda 57 üye ülkesi olan bu kuruluşun 6 adet de iştiraki bulunmaktadır (İİT, TYa); (İİT, TYc). Örgüt ilerleyen süreçte İslam İşbirliği Teşkilatı ismini 28-30 Haziran 2011 yılında düzenlenen 38.Dışişleri Bakanları Konseyi toplantısında almıştır. Örgütün temel amacı bir kısmını Müslümanların oluşturduğu üye ülkeler arasında ekonomik, siyasi ve bilimsel alanlarda iş birliklerinin geliştirilmesini sağlamaktır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, TY). Teşkilatın dört adet daimi komitesi bulunmakta olup bu komiteler şu şekildedir:

- Kudüs Komitesi
- Enformasyon ve Kültürel İşler Daimî Komitesi (COMIAC)
- İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK)
- Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi (COMSTECH)

Kudüs Komitesi, 12-15 Temmuz 1975 tarihinde düzenlenen 6.İslam Dışişleri Bakanları Konferansı'nda alınan 1/6-P kararı ile kurulmuştur. Komitenin amacı İslam İşbirliği Teşkilatı'nı destekleyen kararların uygulanmasını takip etmek, bu kararların uygulanmasına ve örgütün görev tanımı çerçevesindeki ortaya çıkabilecek gelişmelerle ilgili diğer organları bilgilendirmek ve üye devletlere öneri sunmaktır. Komitenin bir diğer amacı da Kudüs sorunu ile ilgili olarak Arap-İsrail uyuşmazlıklarına ilişkin alınan tüm kararları uygulamaktır (İİT, TYb).

Başkanlığını Senegal devlet başkanının üstlendiği ve toplantılarının da yine Senegal'in başkenti Dakar'da yapıldığı Enformasyon ve Kültürel İşler Daimî Komitesi'nin temel görevi üye ülkeler arasında bilgi ve kültür bakımından ortak faaliyetler yürütmek ve kültürel ilişkileri geliştirmektir (Acar, 2019: 59).

Teşkilatın iktisadi konularda görev yapan temel komitesi İSEDAK'tır. Bu komite 1981 yılında Üçüncü İslam Zirve Konferansı'nda kurulmuştur. Komitenin temel görevleri üye ülkeler arasında ekonomik ve ticari işbirliklerini geliştirmek, bu işbirlikleri için çalışmalar yapmak ve komite kararlarının uygulanıp uygulanmadığını kontrol etmektir. Teşkilatın en yetkili organı ise İslam Zirve Konferansı'dır (Seyidoğlu, 2017: 330).

Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi, 1981 yılının Ocak ayında Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde üçüncü kez düzenlenen İslam İşbirliği Teşkilatı İslam Zirvesi'nde kurulmuştur. Komiteye başkanlık görevini Pakistan Cumhurbaşkanı üstlenmektedir. Komitenin temel görevi ise bilim ve teknoloji alanında İİT'ye üye olan ülkeler arasındaki işbirliğini sağlamak, gelişmekte olan ülkelerde eğitim yoluyla yeteneklerini artırmak, İİT kararlarının uygulanmasını üstlenmek, bununla ilgili olan eylemlerin takibini yapmak, Müslüman ülkelerin bilim ve teknoloji alanında gelişimine katkı sağlayabilmek adına çeşitli programlar hazırlamak ve bunlarla ilgili teklifler sunmaktır. Diğer bir ifadeyle Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi, üye ülkelerin bilim ve teknolojiyi kullanarak sosyo-ekonomik olarak kalkınmalarını ve hızlı sanayileşmelerini sağlar ve üye ülkelerde bilimsel bir kültür oluşturulmasına yardımcı olur (Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi, TY).

İslam İşbirliği Teşkilatı'na üye ülkeler ise şu şekildedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TY):

Tablo 1.11. İslam İşbirliği Teşkilatı'na Üye Olan Ülkeler

AFGANİSTAN	ENDONEZYA	KATAR	MOZAMBİK	TOKO
ARNAVUTLUK	FAS	KAZAKİSTAN	NİJER	TUNUS
AZERBAYCAN	FİLDİŞİ SAHİLİ	KIRGIZİSTAN	NİJERA	TÜRKİYE
BAHREYN	FİLİSTİN	KORNORLAR	ÖZBEKİSTAN	TÜRKMENİSTAN
BANGLADEŞ	GABON	KUVEYT	PAKİSTAN	UGANDA
BENİN	GAMBİYA	LİBYA	SENEGAL	UMMAN
BAE	GİNE	LÜBNAN	SİERRA LEONE	ÜRDÜN
BRUNEİ	GİNE BİSSAU	MALDİVLER	SOMALİ	YEMEN
BURKİNA- FASO	GUYANA	MALEZYA	SUDAN	
CEZAYİR	İRAK	MALİ	SURİNAM	SURİYE*
CİBUTİ	İRAN	MISIR	SUUDİ ARABİSTAN	
ÇAD	KAMERUN	MORİTANYA	TACİKİSTAN	

*Suriye'nin üyeliği askıya alınmıştır.

Kaynak: (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, TY)

6.3. İslam Kalkınma Bankası (IsDB)

IsDB, İİT'nin uzman kuruluş statüsünde yer alan ve üye Müslüman ülkelerin ekonomik olarak kalkınmaları ve aralarındaki iş birliklerinin güçlendirilmesi için 18 Aralık 1973'te imzalanan Niyet Antlaşması'na istinaden 1975 yılında kurulmuştur. Bu örgütün fonksiyonları aşağıda şu şekilde sıralanmıştır (Zaim, 2005: 1025-1026):

- Üye ülkelere fon temininde bulunmak,
- Üye ülkelere borç vermek,
- Üye ülkelerle ortak projeler geliştirmek,
- Mevduat kabul ederek üye ülkelere kaynak oluşturmak,
- Üye ülkelere mali ve teknik konularda yardımda bulunmak,
- Üye ülkelere fon tahsisi yapmak,
- Kaynak oluşturmak,
- Araştırma yapmak ve eğitim vermek.

IsDB'nin yayınlamış olduğu verilere göre kurumun elde ettiği net gelirler 31 Aralık 2021 yılında 106.933 Bin İslam Dinarı (İD) iken bu rakam 2022 yılında 173.108 Bin İD'ye yükselmiştir. Kuruluşun sukuk yatırımları 31 Aralık 2021'de 2.219.216 Bin İD iken bu rakam 2022 yılının aynı döneminde 2.638.856 Bin İD olmuştur. Kuruluşun 31 Aralık 2021 döneminde toplam varlıkları 26.026.674 Bin İD iken bu rakam 2022 yılının aynı döneminde 27.057.601 Bin İD'ye yükselmiştir. Kuruluş 31 Aralık 2021 döneminde 15.564.787 Bin İD'lik sukuk ihracı gerçekleştirmiş iken 31 Aralık 2022 döneminde 16.362.665 Bin İD hacminde sukuk ihracı gerçekleştirmiştir. Kuruluşun toplam yükümlülükleri ise 2021 dönemi itibariyle 16.482.220 Bin İD iken 2022 döneminde bu rakam 16.985.071 İD'ye yükselmiştir. Kurumun 31 Aralık 2021 döneminde toplam 3.260.435 Bin İD rezervi bulunmakta iken bu rakam 31 Aralık 2022 döneminde 3.487.426 Bin İD'ye yükselmiştir (IsDB, 2023: 82).

6.4. İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB)

IFSB, çeşitli standartlar ve yönergeler yayınlamak, üye ülkelerin birbirleriyle olan iş birliklerini teşvik etmek, eğitim düzenlemek ve akademik çalışmalar yapmak ve İslami finans sektörüne yönelik bir veri tabanı oluşturmak gibi çeşitli amaçları olan bir örgüttür. Bu örgüt, İslami finans ve bankacılığına yönelik bildiri yayınlamamaktadır (N. Güney, 2015: 50). Kuruluşun Aralık 2023 itibariyle 191 üyesi bulunmaktadır. Türkiye'yi gözlemci üye olarak

Albaraka Türk Katılım Bankası, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Kuveyt Türk Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası; tam üye olarak ise Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) ve Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu (SEDDK) temsil etmektedir. Ortak üye sıfatıyla ise Hazine Müsteşarlığı temsil etmektedir (IFSB, 2023b).

6.5. Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM)

İslami Finansal Hizmetler Endüstrisi'nin, şeriatı uygun finansal sözleşmelerin ve ürün kataloglarının standartlaşmasına odaklanan standart belirleme organıdır. IIFM, 2002 yılındaki 23 sayılı kraliyet kararnameşi çerçevesinde tarafsız ve kâr amacı gütmeyen İslami altyapı geliştirme kurumu olarak kurulmuştur. IIFM, Bahreyn Merkez Bankası'nın, İslam Kalkınma Bankası'nın, Bank Endonezya'nın, Malezya Ulusal Bankası'nın, Sudan Merkez Bankası'nın ve Brunei Sultanlığı Merkez Bankası'nın ortak çabalarıyla kurulmuştur (IIFM, TY). IIFM'nin temel amaçları ise şu şekildedir (Sürücü, 2018: 50-51):

- Finansal araçların vade yapısını değiştirerek likidite problemlerini çözebilmek,
- Katılım bankalarını düzenleyen ve denetleyen kurumlar arasında işbirliğine vesile olmak,
- Varlığa dayalı menkul kıymet ihraç edilmesine olanak sağlamak,
- İslami para ve sermaye piyasalarının kurulumunda, geliştirilmesinde ve tanıtımında rol oynamak.

6.6. İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi (CIBAFI)

CIBAFI, 2001 yılında İslam Kalkınma Bankası ve birtakım İslami kuruluşların çabalarıyla kurulmuştur. Kâr amacı gütmeyen bu kuruluş İslam İşbirliği Teşkilatı'na bağlıdır. Dünya üzerinde 30'un üzerinde yetki alanından 130'dan fazla üyesi bulunan bu kuruluş İslami finans sektörü içerisinde kilit bir role sahiptir. Kurum, İslami finansal değerlerin ve bunlarla ilgili politika ve düzenlemeleri savunmak, sürdürülebilirlik ve inovasyon entegrasyonu sağlamak, endüstri araştırması ve analizi yapmak ve mesleki gelişimi sağlamak üzere dört tane misyona sahiptir (CIBAFI, TY).

7. KATILIM BANKACILIĞININ FON TOPLAMA VE FİNANSMAN YÖNTEMLERİ

Katılım bankaları ile mevduat bankalarının temel amaçları fon açığı olan ekonomik birimlere fon sağlamak iken, fon fazlası olan ekonomik birimlerin de fonlarını

değerlendirebilmelerine olanak sağlamaktır. Bu iki tür bankacılık çeşidi ise fon toplama ve finansman yöntemleri bakımından ayrılırlar. Mevduat bankaları fon toplamada faizi etkin bir şekilde kullanırken, katılım bankaları ise fon toplamada faizi kullanmaz. Katılım bankaları havuz sistemini kullanır ve elde edilen kârı müşteriyle paylaşır (Şen, 2022: 11).

7.1. Katılım Bankalarının Fon Toplama Yöntemleri

Katılım bankalarının fon toplamak ve özkaynaklarından veya tasarruf sahiplerinden toplamış olduğu fonları ihtiyacı olan kişilere kredi olarak vermek olmak üzere iki önemli fonksiyonu vardır. Katılım bankalarının fon toplama yöntemleri ise şu şekildedir (Samar, 2019: 408):

- Cari Hesap
- Katılma Hesabı

7.1.1. Özel Cari Hesaplar

Hem gerçek hem de tüzel kişilerin belirli bir getiri amacıyla bankaya vermediği ve dilekleri zamanda bankaya verilen paraların bir kısmını veya tamamını hiçbir koşul altında olmadan bankadan geri alabildikleri hesap türüdür. Bu hesaplar geleneksel bankacılıkta kullanılan vadesiz hesap türüne benzer fonksiyonlara sahiptir. Cari hesap sahipleri, daha sonrasında ortaya çıkan kârdan veya zarardan muaf tutulmuştur. Diğer bir ifadeyle bankalar bu hesapları işlettikleri zaman elde ettikleri kârı hesap sahipleriyle paylaşmadıkları gibi bu fonların işletilmesinden doğacak olan zararı da hesap sahiplerine borç olarak yükümlendiremez (A. Güney, 2015: 27). Ancak geleneksel bankalarda, vadesiz hesap sahiplerine çok az da olsa bir ödeme yapılırken cari hesap sahiplerine ise hiçbir ödeme yapılmamaktadır. Aynı zamanda bu hesaplar, Türk lirası veya farklı bir döviz cinsinden nama yazılı özel cari hesap cüzdanı karşılığında açılmaktadır (Pekcan, 2006: 82).

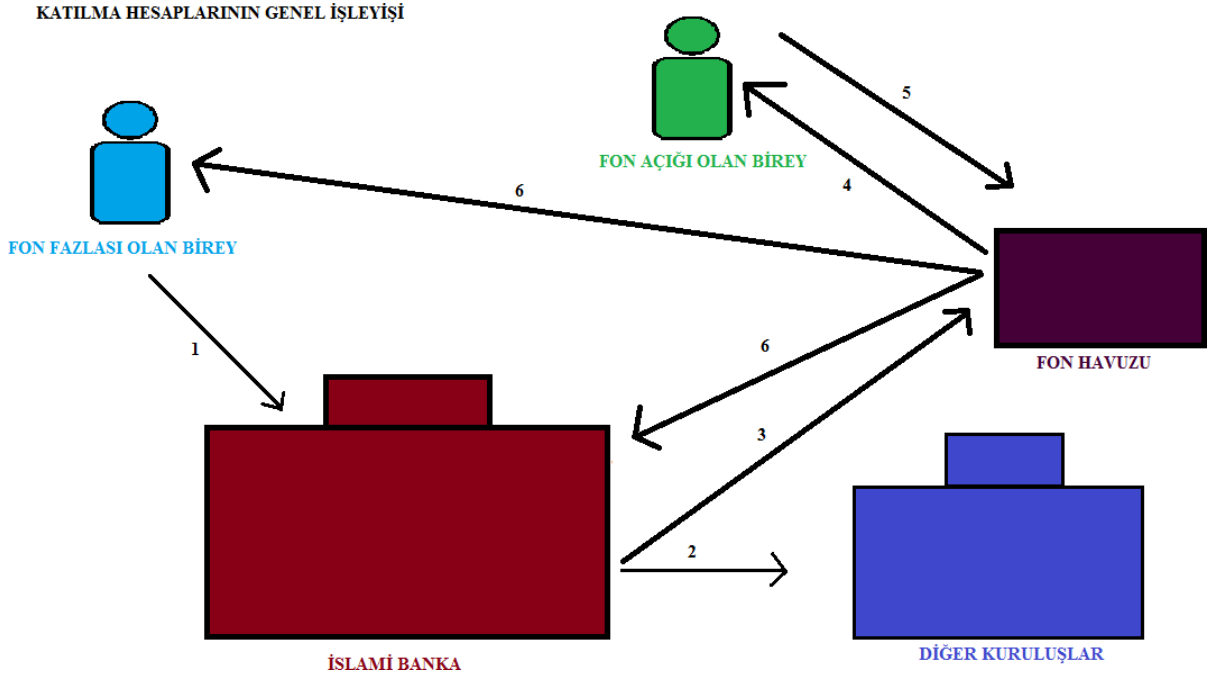
Cari hesap ile ilgili verilen temel bilgiler ışığında söz konusu hesap ile yapılabilecek işlemler aşağıdaki gibi sıralanabilir (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., TYa):

- Para yatırma ve çekme
- Çek İşlemleri
- Havale / EFT İşlemleri
- Ödeme İşlemleri
- Döviz ve Kıymetli Maden İşlemleri

7.1.2. Katılma Hesabı

Fon fazlası olan gerçek veya tüzel kişilerin ellerinde bulundurdukları fonları katılım bankaları aracılığıyla mudârebe (emek sermaye ortaklığı) yoluyla değerlendirilmesi sonucu elde edilen kârın veya zararın önceden belirlenen orana göre kişilere yansıtılmasına dayanan hesap cinsi “katılma hesapları” olarak isimlendirilmiştir. Bu hesaplarda kişilere garanti bir getiri sözü verilmeyeceği gibi kişilerin bu hesaplara yatırdıkları anaparaların geri ödeneceğine dair bir taahhütte de bulunulması yasaklanmıştır (TKBB, TYa). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göreyse katılma hesabı: “Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder” olarak tanımlanmıştır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu).

Katılma hesaplarının genel işleyişi aşağıdaki şekilde gösterilmiştir:

Şekil 1.1. Katılma Hesaplarının Genel İşleyişi

Kaynak: (Yazar tarafından oluşturulmuştur)

1) Fon fazlası olan bireyler katılım bankalarına başvuru yaparak katılma hesabı açtırır ve ortaklık akdi imzalanmış olur. Yapılan akitte kişinin hesabında bulunan fonun banka tarafından faizsiz finansman yöntemleriyle değerlendirilmesinden sonra ortaya çıkan kârın veya zararın önceden belirlenen orana göre kişilere yansıtılmasına dayanan hesap cinsi “katılma hesapları” olarak isimlendirilmiştir. Bu hesaplarda kişilere garanti bir getiri sözü verilmeyeceği gibi kişilerin bu hesaplara yatırdıkları anaparaların geri ödeneceğine dair bir taahhütte de bulunulması yasaklanmıştır (TKBB, TYa). 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’na göreyse katılma hesabı: “Katılım bankalarına yatırılan fonların bu kurumlarca kullandırılmasından doğacak kâr veya zarara katılma sonucunu veren, karşılığında hesap sahibine önceden belirlenmiş herhangi bir getiri ödenmeyen ve anaparanın aynen geri ödenmesi garanti edilmeyen fonların oluşturduğu hesapları ifade eder” olarak tanımlanmıştır (5411 sayılı Bankacılık Kanunu).

zararın ne kadarlık bir yüzdesinin banka ile kişi arasında paylaşılacağını öngören bir oran belirlenir.

2) Katılım bankacılığına yatırılan fonların bir kısmı diğer kuruluşlara vergi ve zorunlu karşılık olarak gönderilir.

3) Para cinsleri (TL, Euro, Dolar) ve hesap vadeleri benzer özelliklerde olan katılma hesapları benzer havuzlarda toplanır. Çeşitli havuzlarda toplanan bu fonlar, fon açığı olan ekonomik birimlere faizsiz finansman yöntemleriyle kullanılır.

4) Havuzdan kullanılan fonlar karşılığında elde edilen kârlar fon havuzuna sürekli günlük olarak eklenir. Günlük olarak hesaplanan kâr birim değerinin her gün sürekli değişmesi sebebiyle günlük kârda sürekli değişmektedir.

5) Vade sonunda havuzda toplanan kâr, akitte yer alan oran doğrultusunda katılım hesabı sahibi ile banka arasında paylaşılır. Banka, hesap sahibinin elde edeceği kârdan gelir vergisini çıkartır. Ve oluşan net kârı müşterinin hesabına aktarırken bir kısmını ise kâr olarak kendine ayırır.

Katılma hesaplarının özellikleri ise şu şekildedir:

a. Katılma hesapları en az 1 ay vadeyle açılır ve kâr-zarar ortaklığına göre işlemin yapılıp elde edilen gelirin ise vade sonunda verildiği bir türdür (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., TY).

b. Katılma hesapları önceden belirlenen bir garanti getiri taahhüdünde bulunmadığı bir türdür. Ayrıca hesap sahiplerine yatırdıkları anaparanın da kendilerine geri ödeneceğine dair bir garanti yoktur (Çonkar, 2017: 121).

c. Katılma hesapları İslam hukukunda "Mudarebe" olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu türde bir taraf sermaye koyarken diğer tarafta emek ortaya koyar ve elde edilen kâr paylaşılır (Eken ve Öztürk, 2019: 50).

d. Katılma hesapları TL, Dolar, Euro veya altın cinsinden açılabilir. Ve vade sonunda elde ettiğiniz kârınızın brüt kazancı üzerinden gelir vergisi çıkarılır (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., TYa).

e. 2005 yılında yürürlüğe giren Bankacılık Kanunu ile katılım bankalarının hem isimleri değişmiş hem de banka statüsüne sahip olmuştur. Bu bankaların katılma hesapları ile özel cari hesapları TMSF tarafından sigorta kapsamına alınmıştır (Aras ve Öztürk, 2011: 170).

7.2. Katılım Bankalarının Finansman Yöntemleri

Katılım bankalarının fon kullandırma yöntemleri bu bankaların sadece kâr elde etmesine odaklanmaz. Toplum refahını ve huzurunu artırmayı da amaçlar. Bu yöntemler faizi kullanmaz ve tarafların haksız kazanç elde etmesine müsaade etmez. Banka ve kişi arasında imzalanan akit şartlarına göre taraflara kâr veya zarar paylaşılır (Altuntepe, 2021: 79). Katılım bankalarında fon toplama yöntemleri sade ve az olmasına rağmen fon kullandırma çeşitleri oldukça fazladır. Bu bankaların fon kullandırma yöntemleri ise murabaha, mudaraba, muşaraka, icara, selem, istisna, komodite, teverruk, karz-ı hasen, menafaa, müsâyene, musakat, isticrar, tekafül ve sukuktur (Eke ve Sevinç, 2021: 439).

7.2.1. Mudârebe (Emek-Sermaye Ortaklığı)

Taraflardan birinin emek, bilgi ve tecrübe gibi faktörleri, diğer tarafında sermaye ortaya koyarak yaptıkları faaliyetlere mudârebe denir. Ortaklığın emek, bilgi ve tecrübe tarafını üstlenen kişiler aynı zamanda yapılacak iktisadi faaliyetin yönetilmesinden de sorumludur (Takan ve Boyacıoğlu, 2015: 13).

Mudârebenin tarafları ise şu şekildedir (Bulut ve Er, 2012: 144):

- a. Sadece sermaye ortaya koyarak emeği başkasına devreden tarafa “Rebbül-mal”,
- b. Emek, işgücü, tecrübe gibi faktörleri ortaya koyan ve faaliyetlerin yürütülmesinden sorumlu olan tarafa “Mudarib (Amil)”,
- c. Taraflar arasında aracı olan kurumlar da “Banka” olarak isimlendirilmiştir.

Ancak bu yöntem oldukça riskli olması ve taraflar arasındaki güven ilişkisini zedeleyecek birtakım uygulamalara açık olması sebebiyle çok fazla tercih edilmemiştir. Aynı zamanda yasaların da yeterli düzeyde olmaması yöntemin kullanım imkanını sınırlandırmıştır. Bu yöntemin yerine murabaha yöntemi daha çok kullanım alanı bulmuştur (Çelik, 2017: 382).

7.2.2. Murabaha

İslam hukukunda değeri belli olan, tanımlanabilen ve teslim edilebilme özelliği olup aynı zamanda satıcının mülkiyetinde hemen satılabilir nitelikte olan bir malın (TKBB, 2021b: 9), banka tarafından satıcıdan peşin olarak satın alındıktan sonra müşteriye alınan fiyatın üstünden bir miktarda, vadeli olarak satılması işlemi murabaha olarak adlandırılmaktadır. Banka bu işlemi yaparak belli bir kâr geliri elde etmektedir (Takan ve Boyacıoğlu, 2015: 13). Akide konu olan mallar altın, gümüş gibi değerli maden olamayacağı gibi nakit para da olamaz (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., TYb). Murabaha akidi (sözleşmesi) yapılmadan önce tüm

tarafların konu olan malın alış fiyatını biliyor olması gereklidir. Hatta alış fiyatının neleri kapsadığı ve alış fiyatını etkileyecek unsurlar da açıkça bilinmelidir (Dönmez, 2006: 149).

Murabaha işleminde ilk olarak birey satın almayı düşündüğü malla ilgili satıcıyla hiçbir sözleşme yapmadan bir pazarlığa oturur. Yapılan pazarlıklar sonucunda birey, katılım bankasına bu malın kendisine satılması için başvurur. Banka kişinin bu talebini 2 farklı açıdan değerlendirir. Bunlar bankanın satın alacağı malın İslami değerlerle uygun olup olmadığı ve kişinin ödeme gücünün bankaya yapılacak ödemelerde bir sorun teşkil edip etmeyeceğiyle ilgilidir. Katılım bankası tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda satın alınacak mal İslami değerlere uygun olduğu ortaya çıkar ve kişinin de ödeme gücü yeterli bir seviyede görülürse banka satıcıya ödeme yaparak malı satın alır. Son aşamada ise müşteri malın bedelini katılım bankasına taksitler halinde ödemeye başlar (Milliyet, 2020).

7.2.3. İcare (Finansal Kiralama-Leasing)

İcare işleminin tanımını yapmadan önce bu yöntemle konu olan mallar hakkında birtakım bilgilerin verilmesi gereklidir. İcareye konu olacak bir mal İslam tarafından tanınması, değerinin belirlenebilmesi, erişilebilmesi, tanımlanabilmesi, herhangi borç işlemine tabi olmaması, malın çürüme/bozulma gibi yapısal bir değişikliğe maruz kalmaması ve teslim edilmesinde hiçbir şüphe duyulmaması gereklidir (TKBB, 2021b: 407). Bu bağlamda finansal kiralama, girişimcinin ihtiyaç duyduğu malın banka tarafından peşin olarak satın alındığı, bütün menfaat ve risklerin ise girişimciye devredildiği yöntem olarak tanımlanmaktadır. Söz konusu finansal araca ait özellikler ise aşağıdaki gibi sıralanabilir (A. Güney, 2015: 31):

a. Bu işlemlerde malın mülkiyeti bankaya aittir. Ve bu malı kiralayan kişi malı başka bir üçüncü kişiye devredemez.

b. Malların sigortalanmasıyla ilgili tüm giderler kiracıya aittir. Ve kiralama süresince kiralamaya konu olan malın sigortası yapılmalıdır.

c. Malla ilgili tüm sorumluluk kiracıya aittir.

d. Kiracı sözleşmeyle ilgili tüm yükümlülüklerini yerine getirdiği takdirde kiraladığı malın mülkiyetini devralmak isterse banka bu mülkiyeti devredebilir.

Bu yöntemde kiralanan varlığa herhangi bir zarar gelmesi halinde ortaya çıkabilecek riskler banka ve kiralayan arasında paylaştırılması doğru bir risk paylaşım modeli olmuştur (Rahman vd., 2011: 89). İcareye yönelik kanunda yer alan düzenlemeler ise şu şekilde belirtilmiştir (6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman

Şirketleri Kanunu):

Finansal kiralama sözleşmelerinin konusuyla ilgili şu madde vardır:

“MADDE 19 – (1) Sözleşmeye taşınır ve taşınmaz mallar konu olabilir. Bilgisayar yazılımlarının çoğaltılmış nüshaları hariç olmak üzere patent gibi fikrî ve sınai haklar bu sözleşmeye konu olamaz.

(2) Bütünleyici parça veya eklenti niteliklerine bakılmaksızın asli niteliğini koruyan her mal tek başına finansal kiralama sözleşmesinin konusu olabilir.”

• Finansal kiralama sözleşmelerinde tarafların hak ve yükümlülükleri ise şu maddede düzenlenmiştir:

“MADDE 24 – (1) Kiracı, sözleşme süresince finansal kiralama konusu malın zilyedi olup, sözleşmenin amacına uygun olarak her türlü faydayı elde etme hakkına sahiptir.

(2) Kiracı, finansal kiralama konusu malı sözleşmede öngörülen şart ve hükümlere göre itina ile kullanmak zorundadır.

(3) Sözleşmede aksine hüküm yok ise kiracı, malın her türlü bakımından ve korunmasından sorumlu olup, bakım ve onarım masrafları kiracıya aittir.

(4) Kiralama konusu malın sigorta ettirilmesi zorunludur. Malın kimin tarafından sigorta ettirileceği sözleşmede gösterilir. Sigorta primleri kiracı tarafından ödenir.

(5) Malın sözleşme süresi içinde hasar ve ziyayı sorumluluğu kiracıya aittir. Bu sorumluluk ödenen sigorta miktarının karşılanmayan kısmı ile sınırlıdır ve aşan kısım kiracı tarafından karşılanmak zorundadır.

(6) Kiracının seçimi ve talebi üzerine üçüncü kişiden sağlanan malın ayıplı olmasından kiralayan sorumlu tutulamaz. Aynı hüküm, malın bizzat kiracıdan sağlanması hâlinde de uygulanır.”

• Finansal kiralama sözleşmelerinin sona ermesi ile ilgili şu madde düzenlemiştir:

“MADDE 30 – (1) Sözleşmede aksi kararlaştırılmadıkça, sözleşme süresinin dolması, kiracının iflası, ölümü veya fiil ehliyetini kaybetmesi hâllerinde kendiliğinden sona erer.

(2) Kiracının tasfiye sürecine girmesi veya tasfiyeye girmeksizin finansal kiralama konusu malın tahsis edildiği işletmesini tasfiye etmesi hâlinde kiracının talebi üzerine sözleşmede aksine hüküm yoksa sözleşme, süresinden önce feshedilebilir.

(3) Sözleşmenin taraflarından her biri sürenin bitiminden en az üç ay önce bildirmek

kaydıyla, mevcut veya yeni şartlar ile sözleşmenin uzatılmasını talep edebilir. Sözleşmenin uzatılması tarafların anlaşmasına bağlıdır.”

7.2.4. Muşaraka

Kelime anlamı olarak ortaklığı ifade eden muşaraka, taraflardan her birinin yapılan işlemlerden doğabilecek kâra veya zarara ortak olduğu bir finansal araç olarak tanımlanmaktadır (Bank Negara Malaysia, 2015: 5).

Söz konusu finansal aracın devamlı ve azalan muşaraka olmak üzere iki farklı uygulama yöntemi bulunmaktadır. Devamlı muşarakada girişimci ve katılım bankası ortak bir projenin finansmanını ve emek bölümünü birlikte gerçekleştirdikten sonra projenin devamlılığı her iki tarafın isteklerine göre uzatılabildiği bir uygulamadır. Azalan muşaraka ise katılım bankası girişimciyle ortak olduğu projeden yavaş yavaş çekilmesini öngören bir yöntem olarak tanımlanabilir. Bu yöntem katılım bankasının sahip olduğu hakları yavaş yavaş girişimciye devrederek projenin tek sahibinin girişimci olana dek sürdüğü bir yöntem olarak da söylenebilir (Bulut ve Er, 2012: 151-153).

Aktarılan bilgiler ışığında muşaraka diğer finansal araçlardan sahip olduğu özellikler nedeniyle farklılaşmaktadır. Bu durumun bir göstergesi olarak mudaraba yönteminde bir taraf yapılacak projenin emek kısmını üstlenirken diğer taraf sadece projenin finansman kısmını üstlenir. Ancak muşarakada tüm taraflar hem projenin finansmanını hem de projenin emek kısmını birlikte üstlenmektedir. İki tür arasındaki farklılıklar aşağıdaki tabloda şu şekilde açıklanmıştır (Özsoy, 2012: 180):

Tablo 1.12. Muşaraka ile Murabaha Arasındaki Farklılıklar

Muşaraka	Murabaha
Muşaraka yönteminde her iki tarafta projenin hem emek kısmından hem de finansman kısmından sorumludur.	Murabaha yönteminde bir taraf projenin emek kısmını üstlenirken diğer taraf projenin finansman kısmını üstlenir.
Muşaraka yönteminde tarafların hepsi yönetime katılabilir.	Murabaha yönteminde ise yönetimi sadece bu işe emek koyan taraf üstlenir. Projenin finansmanını sağlayan kişi yönetime katılmamaktadır.
Muşarakada olabilecek bir iktisadi zarar taraflar arasında paylaşılır.	Murabaha yönteminde ise iktisadi zararları sadece projenin finansmanı üstlenen kişi karşılar. Emek koyan taraf mali bir külfetle karşı karşıya gelmemektedir.
Muşarakada tarafların sorumlulukları sınırlanmamıştır.	Murabahada da ise projenin finansmanını sağlayan kişi sağladığı miktar kadar projeden sorumlu tutulmuştur.

Tablo 1.12. (Devamı)

Muşaraka yönteminde asıl faaliyetlerden doğmayan diğer aktiflerden sağlanan kârlarda tüm taraflar ortaktır.	Murabaha da ise diğer aktiflerden doğabilecek tüm kârlar projeye sermaye koyan tarafa aittir. Emek veren taraf diğer aktiflerden doğabilecek kârlardan muaftır.
---	---

Kaynak: (Özsoy, 2012: 180)

7.2.5. Vedîa

Bir kimsenin mülkiyetinde olan bir malı başka bir kişiye muhafaza etmesi için vermesi vedîa olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada vedîa, emanet usulüne dayana bir işlemi karşılamaktadır. Bu nedenle emaneti alan taraf emaneti korumakla yükümlü kılınmıştır. Emaneti alan kişi eğer ki korumakla yükümlü olduğu malın iadesini reddetmesi, emanet edilen malın varlığını inkâr etmesi ve emanet edilen malı kendisinin bir malı olduğunu iddia etmesi halinde emanetçi o malı gaspetmiş ve sorumluluk almış olur (Schacht, 1986: 162-163). Vedîa ilişkisinde emanet işlemine îdâ‘, bu ilişkiye konu olacak yani emanet verilecek olan mala vedîa, bu malı emanet eden kişiye müdi‘ ve emaneti alan kişiye ise vedî‘ denilmiştir (Yıldırım, 2012: 596).

Vedîa uygulaması diğer emanet uygulamalarından farklı olan birtakım özelliklere sahiptir. Vedîada asıl amaç emanet edilen malın hiçbir tasarrufta bulunulmadan saklanmasıdır. Ancak diğer emanet akitlerinin kuruluş amacı malın saklanmasına yönelik değildir. Örneğin ariyet akdindeki temel amaç herhangi bir bedel ödenmeksizin akide konu olan maldan faydalanmak iken kira akdinde ise temel amaç belli bir bedel ödenerek akide konu olan maldan faydalanılmasıdır. Diğer bir ifadeyle bu iki akit türünde temel amaç malın saklanması olmayıp, maldan bedelli veya bedelsiz olarak faydalanılmasıdır. Emanette ise temel amaç bu değildir (Turan, 2004: 9). Vedîa akdi malın teslimi ile sona erdiği için aynî akitlerden varsayılmıştır (Armağan, 1988: 56).

7.2.6. Selem

Selem, bir malın peşin olarak satıldığı halde daha sonra teslim edilmesine dayanan bir tür olarak tanımlanmıştır. Selem işleminin konusunu genellikle misli mallar oluşturduğundan altın veya gümüş bu işleme konu olmamaktadır (Schacht, 1986: 159). Söz konusu akit türünde akde konu olan malın fiziksel olarak hazır olması gerekmediğinden bu noktada diğer akitlerden ayrılmaktadır (Yazman, 1964: 283). Selem akdinin geçerli olabilmesi için şu şartlar gerçekleştirilmelidir (Ülev ve Selçuk, 2018: 13):

- Akide konu olan mal İslam dinine uygun olmalıdır.

- Karşılıklı bedellerin belli olması gerekmektedir.
- Malın teslim edilme yeri ve zamanı belirlenmelidir.
- Malın piyasada var olması şarttır.
- Malın bedeli peşin olarak ödenmelidir.

Verilen bilgiler ışığında selem akdinin, akdi gerçekleştiren her bir tarafın herhangi bir belirsizliğe düşmeyecek şekilde oluşturulması gerektiği vurgulanmaktadır. Ayrıca tarafların akid ile ilgili olabildiğince yeterli bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle taraflar sözleşmenin yükümlülüklerini bilmeli ve akitten doğacak haklarını herhangi bir belirsizliğe düşmeden temin edebilmelidir. Bu işlemdeki temel amacın aşırı belirsizlikten kaçınma olarak da ayrıca vurgulanabilir.

7.2.7. Karz-ı Hasen (Ödünç Vermek)

Ödünç vermek anlamında kullanılan karz-ı hasen (Işık, 2010: 824), bir kimsenin başka bir kişiye herhangi bir karşılık beklemeden sadece sevap kazanmak için yapmış olduğu bir yardımdır (Zaim, 2013: 82). Bu noktada karşılıksız borç verme İslam dininin hoş gördüğü ve teşvik ettiği bir uygulamadır. Günümüzde ise bu uygulamanın yeterince kullanılmadığı görülmektedir (Özdemir, 2012: 134). Türkiye’de 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu’nun (TBK) 386. Maddesinde tüketim ödünç sözleşmesi (karz-ı hasen akdi) şu şekilde tanımlanmıştır: *“Tüketim ödünç sözleşmesi, ödünç verenin, bir miktar parayı ya da tüketilebilen bir şeyi ödünç alana devretmeyi, ödünç alanın da aynı nitelik ve miktarda şeyi geri vermeyi üstlendiği sözleşmedir.”* (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu).

Bu akiti bireyin ihtiyacına bağlayarak literatür üç farklı şekilde sınıflandırmıştır (Işık, 2010: 829):

- Lüzum-i icabi: Nafakası olmayan veya kazancı şüpheli olanın helal nafaka almak için borç istemesi durumudur.
- Lüzum-i akli: Evi olmayan bir kimsenin ev satın almak veya kiralamak için borç istemesidir.
- Lüzum-i istihsani: Kişinin mesleğine uygun olarak giyinmesi için ödünç istemesi durumu olarak tanımlanmaktadır.

Bu üç durumda ödünç alınabilir. Kişiler ihtiyaçları yokken borç istememelidir. Yine istenen borç İslam’ın yasakladığı işlerde kullanılmamalıdır.

7.2.8. Müsâveme

“Sevm” sözcüğünden türemiş olan müsâveme pazarlık yapmak veya pazarlıklı satış anlamlarında kullanılır (Kallek, 2006: 79). Bu işlemde satıcı satacağı ürünün maliyetini ve kârını alıcıya açıklamadan üzerine belli bir kâr koyar ve daha sonra taraflar arasında yapılacak pazarlık sonucu satış işlemi gerçekleşir. Bu işlemde alıcı malın maliyetini bilmediği için murabaha yönteminden farklıdır (Çetin, 2018: 108).

Bir malın, piyasadaki fiyatının çok üstünde veya çok altında olması "gabn-i fâhiş" olarak isimlendirilir. Gabn-i fâhiş hem satıcı için hem de alıcı için kullanılan bir kavramdır. Bir satıcı eğer ki elinde bulundurduğu malı piyasanın çok altında satarsa zarara uğrar. Aynı şekilde alıcı ise satın alacağı malı piyasanın çok üstünde bir fiyattan satın alırsa yine zarara uğrar. Bu iki durumda da piyasalar normal işlevlerini yerine getiremez. Bu da gabn-i fâhiş uygulamasının İslam fihri açısından aykırı bir uygulama olduğunun göstergesi olarak kabul edilmiştir (Özdemir, 2021: 226). Diğer bir ifadeyle tarafların yapacakları ticari işlemlerde gabn-i fâhişe dikkat etmeleri gerekmektedir. Bu durum müsâveme işlemlerinde tarafların "gabn-i fâhiş" e göre hareket etmeleri gerektiğinin bir göstergesi olmuştur. Taraflar müsâveme işleminde elde edecekleri kazancın belirli limitler çerçevesinde olmasına dikkat etmelidir.

7.2.9. Teverruk

Taraflardan birinin müsâveme veya murabaha yollarıyla vadeli olarak satın aldığı bir malı bir başka üçüncü kişiye nakit olarak satılması işlemidir (Fincyclopedia, 2021). Teverruk bir yatırım ve finansman yöntemi değildir. Ve kurumlar bu işlemleri çok zorda kalmadıkça yapmamalıdır. Aynı zamanda faizsiz finans kurumları satın aldığı emtiayı kendi çabaları ile satmalıdır. Bir başka kurum veya kişiye emtianın satışıyla ilgili vekalet vermemelidir (AAOIFI, 2018: 746). Teverruk işlemlerine altın, gümüş ve para konu olamaz (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., TYb).

Buradan hareketle faizsiz finans kurumlarından olan katılım bankalarının da teverruk işlemlerini keyfi olarak kullanmamaları gerektiği vurgulanmış, bankaların diğer faizsiz finans yöntemlerini bırakıp teverruk yöntemine yönelmeleri uygun bulunmamıştır.

7.2.10. Sukuk

Katılım bankacılığının ortaya çıkarmış olduğu ürün ve hizmetlere olan talep dünyada güç geçtikçe hızlı bir şekilde artış göstermiştir (Bulut vd., 2009: 85). Katılım bankacılığında önemli bir yere sahip olan sukuk (kira sertifikaları), faiz hassasiyeti olan kişi ve kurumları, katılım bankaları ile bir araya getirerek katılım bankacılığının gelişmesinde etkili olan temel

finansal araç olmuştur (Dolaş, 2020: 1).

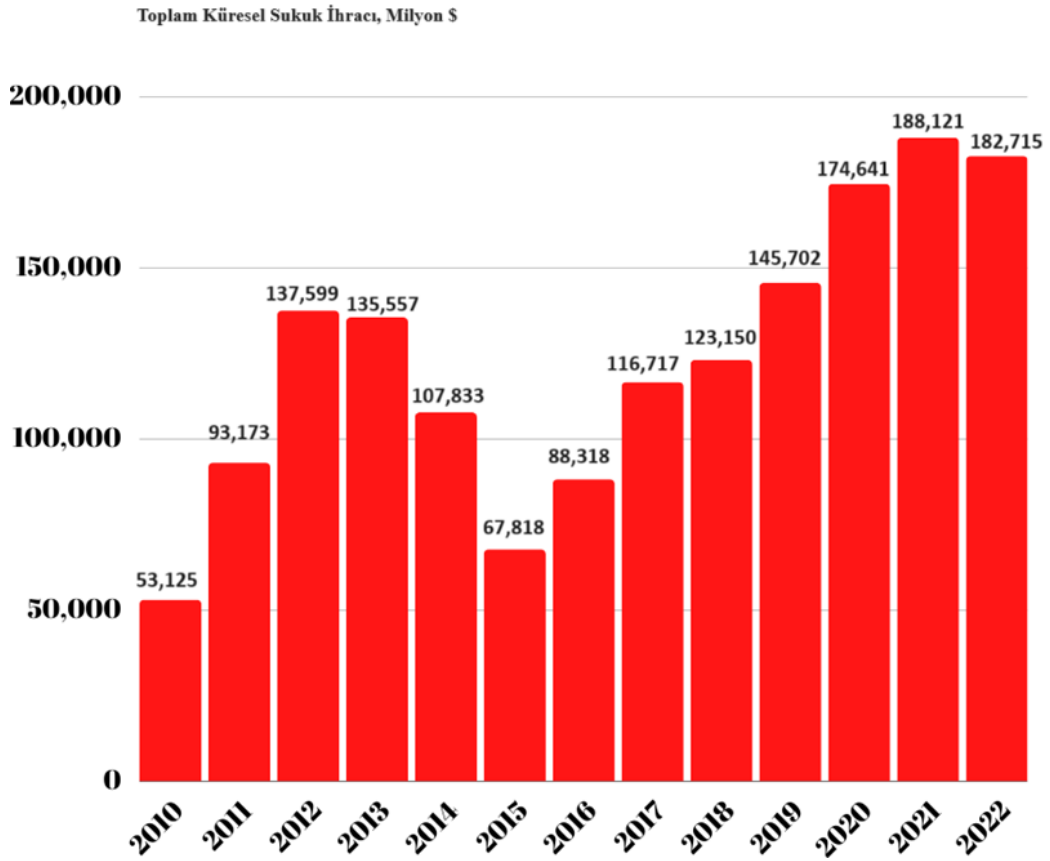
Arapçanın “sak” kelimesinin çoğulu olarak türetilmiş olan sukuk kelimesi günümüzde geleneksel tahvile eş anlamlıdır (Ali, 2011: 7). Diğer bir ifadeyle sukuk kelimesi sertifika, vesika veya enstrüman anlamlarını taşıyan “Sakk” sözcüğünün çoğulu olarak kullanılmıştır. Asya ve Körfez ülkelerindeki piyasalarda bono ve tahvil kelimelerinin karşılığı olarak senet kelimesi kullanılırken, sukuk kelimesi faizsiz bonolara denilmiştir (Bilen, 2016: 252). Klasik anlamda sukuk kelimesinin ilk teleffuzu hicri birinci yüzyılda Halife Mervan bin el-Hakem dönemlerinde olmuştur. İmam Malik, sukuk kelimesini el-Muvatta'da hak sahibine vade tarihinde mal satın alma hakkı veren sertifika olarak tanımlamıştır. Kişiler, sahip oldukları sukukları mal tesliminden önce satarak nakit ihtiyaçlarını karşıladılar. Sukuk uygulaması kişinin malları kendi mülkiyetine geçirmeden bir başkasına satması anlamına geldiği için zamanın alimlerince hoş karşılanmamıştır (İSEDAK, 2019: 9). Sukuk, bir varlığın menkul kıymetleştirilip sertifika vasıtasıyla satılması işlemidir. Sukuk sahipleri, ellerindeki oranlara göre ticari varlık ve bu ticari varlığın geliri üzerinde söz sahibidir. İcare sukuku ise en çok kullanılan sukuk çeşididir (Aktepe, 2013: 147). Bir başka tanımlamaya göreyse sukuk, bir varlığın veya hakkın finansmanı için varlık kiralama şirketlerince çıkartılan ve sahiplerine varlık veya haktan ortaya çıkan geliri pay yüzdesine göre ortak olmayı amaçlayan bir sermaye ürünüdür. Bu ürün faizsiz bankacılık prensiplerine uygundur (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., TYb).

Sukuk ile geleneksel tahvilleri birbirinden ayıran beş tane fark vardır (Islamic Finance Foundation, 2014):

- Sukuk bir varlığın sahipliğini gösterirken geleneksel tahviller borç yükümlülüğünü gösterir.
- Sukuka konu olan mallar İslam dininin uygun gördüğü mallar olmalıdır. Ancak tahvillerde böyle bir zorunluluk yoktur.
- Sukuk, varlıkların değerine göre fiyatlandırılırken tahviller kredi notuna göre fiyatlandırılır.
- Sukukun değeri varlıkların değerinin artmasıyla artabilir. Ancak tahvillerden elde edilen kâr sabit bir faizdir.
- Sukukun satışı varlıkların da mülkiyetlerinin başka kişilere satışını kapsar. Ancak tahvillerin satışı borç satışlarıdır.

Sukuk hem İslam hukukuna uygun hem de faizin alınmasını veya faizin ödenmesini yasaklayan menkul kıymetlerdir. Sukuk yatırımcıları sukukun dayanak varlığından elde edilen gelirin doğrudan geçişini alırlar. Sukuk, dayanak varlıktaki orantılı lehtar mülkiyeti temsil eder. Varlık daha sonra icara veya azalan muşaraka kullanılarak müşteriye kiralanır veya satılır. Sukukun getirisi sabit veya değişken olabilir (Shaikh ve Saeed, 2010).

İslam finansı için çok önemli bir yere sahip olan sukukun küresel ihrac rakamları şu şekilde gerçekleşmiştir (IIFM, 2023: 29):

Grafik 1.2. Dünya Üzerinde Gerçekleşen Sukuk İhracı Rakamları

Kaynak: (IIFM, 2023: 29)

Yukarıda yer alan grafiğe göre 2010 – 2022 dönemlerinde yaklaşık olarak toplamda 1.6 Trilyon ABD Doları değerinde sukuk ihracı gerçekleşmiştir. Bu sukuk ihracının ise yıl itibariyle sürekli artış yaşamadığı diğer bir ifadeyle sukuk ihracının dalgalı bir performans sergilediği görülmektedir. 2010 yılından 2012 yılına kadar sukuk ihracının artan bir performans sergilediği görülürken, 2012 yılından 2015 yılına kadar ise sukuk ihracı azalan bir performans göstermiştir. Sonraki süreçte ise sukuk ihracının 2015 yılından 2021 yılına kadar artarak devam ettiği görülmektedir. 2022 yılında gerçekleşen sukuk ihracı ise bir önceki yıla göre küçük bir düşüş

yaşamıştır. 2010 yılında gerçekleşen küresel sukuk ihracı 53.125 Milyon \$ iken 2022 yılında gerçekleşen sukuk ihracı 182,715 Milyon \$'dır.

7.2.11. Tekafül

Kişinin ihtiyaçlarının karşılanması anlamına gelen Arapçanın "kafal" fiilinden türemiş olan tekafül, şeriata uygun sigortayı tanımlamak için kullanılan bir terimdir (Annuar vd., 2004: 87). Tekafül, sigortalıların başış yükümlülüğünü üstlenerek bir kurul veya bir şirket tarafından toplanan katkı paylarının ücretli vekalet yoluyla işletildiği ve tüm paydaşların korunması prensibiyle yönetilen sigortacılık sistemidir (AAOIFI, 2018: 666). Geleneksel sigorta ile tekafül arasındaki farklar şu şekilde gösterilebilir (İslami Finansal Hizmetler Kurulu ve Uluslararası Sigorta Denetim Otoriteleri Birliği, 2006: 6-7):

Tablo 1.13. Geleneksel Sigorta ile Tekafül (İslami Sigorta) Arasındaki Farklar

	Geleneksel Sigorta (Özel)	Geleneksel Sigorta (Karşılıklı-Mütuel-Kooperatif)	Tekafül
Fon Yatırımı	İhtiyati sebepler dışında herhangi bir kısıtlama yoktur.	İhtiyati sebepler dışında herhangi bir kısıtlama yoktur.	Toplanan fonlar, İslam ilkelerinin uygun bulunduğu yatırım araçlarında değerlendirilir.
Sözleşme	Bir poliçe formunda bir takas sözleşmesi ve sigorta şirketi yer almaktadır.	Bir poliçe formunda bireysel sigortalı olanlarla havuzda bulunan sigortalıları temsil eden kooperatif sigorta şirketleri arasında bir risk paylaşım sözleşmesi vardır.	Teberru sözleşmesi ile acente ve/veya kâr paylaşım sözleşmesinin birleşimi sigortalı ile sigorta havuzu arasındadır.
Sermayeye Ulaşma	Sermaye ve borç, sermaye benzeri borçlanma ile elde edilir.	Bu türde sermayeye erişim yoktur. Borca erişim ise sermaye benzeri borçlanma ile elde edilebilir.	Faizsiz kredi kullanımı ile tekafülde sermaye sağlanabilirken bu yolla borç elde edilemez.
Sigortacının Sorumluluğu	Sigortacı, sigorta fonunu kullanarak tazminat ödemekle sorumludur. Yetmediği durumlarda hissedarların fonunu da kullanabilir.	Sigorta havuzu toplanan sigorta fonları ile kişilerin tazminatlarını ödemekle yükümlüdür.	Tekafül operatörü fon yönetimini üstlenerek tekafül fonundan tekafül faydalarını öder. Eksik olması durumunda tekafül yöneticisi faizsiz kredi yöntemlerini kullanarak bu eksiği kapatır.

Tablo 1.13. (Devamı)

Police Sahiplerinin Sorumlulukları	Police sahipleri sigorta şirketlerine poliçenin primlerini ödemekle yükümlüdür.	Police sahiplerinin ödemiş olduğu primler havuza aktarılır. Herhangi bir fazlalık veya açıklık poliçe sahiplerinin sorumluluğu altındadır. Yıllık fazlalıklar yıllık açıkların karşılandığı sigorta rezervlerinde tutulur.	Katılımcılar düzene katkıda bulunur. Herhangi bir açık veya fazlalık poliçe sahiplerinin sorumluluğu altındadır. Bu açık veya fazlalıklarla ilgili problemlerin giderilmesinde kullanılan uygulamalar farklılık gösterir. Bazı tekafüllerde sigortacı, sigortayı mudaraba sözleşmesi gibi yönetir ve fazlalıkları mudarib ücreti olarak paylaşır.
------------------------------------	---	--	---

Kaynak: (İslami Finansal Hizmetler Kurulu ve Uluslararası Sigorta Denetim Otoriteleri Birliği, 2006)

7.2.12. İstisnâ‘

İstisnâ‘, bir şeyin tarif edilerek sanat sahibine yaptırılmasıdır. İstisnâ‘da malzeme sanat sahibine aittir ve işin bitme zamanının belirlenmesi de şart değildir. Paranın peşin olarak verilmesi caiz olarak görülen istisnâ‘da, para belli olmayan vakitlerde taksitler halinde de ödenebilir. Taraflar arasında paranın belli bir zamanda ödenmesi kararlaştırılırsa istisnâ‘sözleşmeleri, selem sözleşmelerine dönüşür. İstisnâ‘ sözleşmeleri yapılırken ürün fiyatının belirlenmesi şart değildir. Sözleşme kurulurken fiyat belirlenmiş ise sanat sahibi, daha sonradan müşteriden yaptığı ürünle ilgili ek ücret talebinde bulunabilir. Ancak müşteri, bu durumu kabul etmezse yani müşteri sözleşmede belirlenmiş olan fiyatın dışında başka bir para ödemeyi kabul etmezse o zaman ehl-i vukuf’un belirlemiş olduğu ücreti her iki tarafın da kabul etmesi gerekir. Taraflardan birinin ölümü halinde ise yapılan istisnâ‘ sözleşmesi geçersizdir (Işık, 2010: 822).

Türk Borçlar Kanunu’nun yedinci bölümünde yer alan 470. Maddeye göre eser sözleşmesi (istisnâ) şu şekilde tanımlanmıştır: “Eser sözleşmesi, yüklenicinin bir eser meydana getirmeyi, işsahibinin de bunun karşılığında bir bedel ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.” (6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu). Selem sözleşmesi gibi istisnâ‘ sözleşmesi de bir varlığın gelecekteki teslimatı için satın alma sözleşmesidir. İstisnâ‘ sözleşmesinin selem sözleşmesinden temel farkı burada bitmiş varlık satın alınmadan o malın üretimi için satıcıya belli bir ödemenin yapıyor oluşudur (Atai, 2010: 6).

7.2.13. Komodite

Kalite bakımından farklı olmayan emtiaların uluslararası piyasalarda anlık ve yüksek

miktarlarda alınıp satılmasıdır. Komodite bir sözleşme türü olup içinde çeşitli emtialar bulunur. Bu türün konusunu genellikle altın, petrol ve tarım mahsülleri oluşturmasına rağmen taraflar bu ürünleri görmemektedir. Taraflar bu tür sözleşmelerin vadesini, fiyatını ve paranın aktarılmasıyla ilgili işlemleri gerçekleştirir. Komodite işlemleri, Chicago ve New York pazarlarında gerçekleşir. Katılım bankalarının komodite işlemlerini yapmasının temel sebebi ise bu türün likidite problemlerini çözmekte kullanılıyor olmasıdır (Tuhan, 2014: 40).

7.2.14. Müsâkât

Sözlükteki anlamı sulamak olan müsâkât kelimesi bir tarafın ağacı vermesi, diğer tarafında da bu ağacın bakımını üstlenmesi sonucunda ortaya çıkacak olan mahsulün taraflar arasında paylaşımını öngören bir uygulamadır. Müsâkât, süre konusu dışında müzâraa ile aynı özellikleri taşımaktadır (Kisbet, 2015b :8). Müsâkât, ivazlı akidleri yapabilecek ehliyete sahip kişiler tarafından kurulur. Tarafların ortaya çıkacak mahsul paylaşımı ise yüzde ile belirlenir. Eğer ki bir ürün taraflardan sadece birinin olacaksa, toprak sahibinin çalışması şartı konulmuşsa veya ürünün yetişmesi için gereken sürenin altında bir süre belirlenmişse müsâkât geçersiz olur. Taraflar henüz meyve büyümemişken elde edilecek mahsulün paylaşılması konusunda yeniden anlaşılabilir ancak meyve büyüdüktan sonra sadece ağaç sahibi, bakımı üstlenen tarafın payını artırabilir. Müsâkâtta sürenin çoğunlukla belli olması şartı konulmuştur. Ancak Hanefi mezhebinde bu sürenin taraflar arasında belli olması gerekli değildir (Döndüren, 2006: 70- 71).

7.2.15. İsticrar

İsticrar akdi, tarafların İslam'ın uygun gördüğü konularda anlaşmaya vardıkları şartlar üzerinden yapılan bir tedarik akdidir. Bu türde akde konu olan mal alıcı tarafından belirli periyotlarda sürekli satın alınır. Tedarikçi ise daha önceden belirlenmiş olan fiyat üzerinden malı alıcıya teslim edeceğini kabul eder (Erdem, 2019: 31). Bir başka tanımlamada ise isticrar, alıcının bir mali belirli aralıklarla satıcıdan satın alacağını vaat ettiği sözleşmelerdir. Bu türde satın alınacak her bir mal için farklı farklı fiyatlandırmalar yapılmamaktadır. Burada işletmeler, katılım bankalarına başvurarak bir malı sürekli olarak belirli zamanlarda satın alacağına dair bir taahhütte bulunur. Katılım bankası ise yapmış olduğu ödemelerin üzerine kârını ekleyerek bu durumu müşteriye yansıtır (Çekin, 2018: 49).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL VE RAKAMSAL GELİŞİMİ

Çalışmanın bu bölümünde Türkiye'deki katılım bankacılığının tarihsel gelişim süreci ile birlikte katılım bankalarıyla ilgili rakamsal veriler açıklanmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında ilk olarak katılım bankalarının Türkiye'deki tarihsel gelişim süreci aktarılmış, daha sonrasında ise Türkiye'deki katılım bankacılığının sektörüne ait rakamsal veriler incelenmiştir. En son aşamadaysa sektörü oluşturan bankaların bilançolarından elde edilen veriler tablolastırılarak bu bankaların bilanço büyüklüklerine göre kendi içinde sıralamaları yapılmıştır.

1. TÜRKİYE'DE KATILIM BANKACILIĞININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Katılım bankacılığı uygulamalarının dünya üzerinde hızlı bir şekilde yayılma göstermesi Türkiye'nin de bu bankacılık uygulamalarına karşı görüşünü değiştirmiştir. Türkiye'de katılım bankacılığı fikri yurtdışında çalışan kişilerin ellerindeki yüksek miktarlardaki dövizli finansman ürünleri ile değerlendirmek istememelerinden kaynaklı olarak daha da güçlü bir şekilde dile getirilmesine sebep olmuştur. Buna istinaden 1975 yılında kurulan Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası hem faizli finansman ürünlerinden yararlanmayı tercih etmeyen kişilerin hem de KOBİ'lerin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde örgütlenmiştir. Bu kurum 1978 yılına kadar faaliyetlerine devam etmiştir (Can ve İslamoğlu, 2023: 465).

Türkiye'de 1980'li yıllara kadar dış ticarete ithalat ikamesi stratejisi uygulanmıştır. Bu strateji, ülkenin dünya ticaretinden soyutlanmasına neden olan bir anlayıştır. Dünya ticaretinden soyutlanan Türkiye, o yıllarda uygulanmaya başlanan ihracatı özendirici sanayileşme stratejisi ile dışa açılmış ve dünyanın diğer ekonomileriyle bütünleşme fırsatına kavuşmuştur (Seyidoğlu, 2017: 16). Diğer bir ifadeyle 1980'li yıllar, Türkiye'nin benimsemiş olduğu dışa kapalı ekonomi modelinin, ülkenin uluslararası piyasalara entegre olabilmesi adına terkedilerek açık piyasa ekonomi modeline dönüşmeye başladığı yıllardır. Ülkenin dışa kapalı ekonomi modelinden, açık piyasa ekonomi modeline geçişi birçok yeni finansal kurum ve araçlarla tanışmasına vesile olmuştur. 1983 yılında faaliyetlerine başlayan Özel Finans Kurumları, Türkiye'nin ekonomi modelindeki bu değişiklik sebebiyle ortaya çıkan yeni finansal kurum ve araçlardandır (Özcan ve Haziroğlu, 2000: 9).

Türkiye'nin ilk özel finans kurumu 1984 yılında kurulduktan bir yıl sonra faaliyetine başlayan Albaraka Türk'tür (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., TY). Yüzde yüz yerli sermaye ile kurulmuş ilk özel finans kurumu ise Anadolu Finans'tır. Bu kurum 1991 yılında

kurulmuş olup, Family Finans ile 2005 yılında birleşerek Türkiye Finans Katılım Bankası adını almıştır (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., TYc).

Özel finans kurumları şeklindeki bir isimlendirme bu kuruluşlarda birtakım problemlere neden olmaktadır. Bu isimlendirme, öncelikle kastettiği bankacılığı tam olarak yansıtamadığı gibi bu bankaları diğer finansal kuruluşlardan ayrıcalıklı olarak görünmesine sebep olmuştur. Bu durum özel finans kurumlarının hem basında hem de kamoyunda sebepsiz yere eleştirilmesinde rol oynamıştır. Aynı zamanda bu bankalar, uluslararası platformlarda da çeşitli zorluklar yaşamıştır (Özcan ve Hazıroğlu, 2000: 9). Diğer bir ifadeyle faizsiz bankaların özel finans kurumları şeklindeki isimlendirilmeleri hem yurtiçinde hem de yurtdışında başta tanınma ve kimlik problemleri olmak üzere birçok konuda zorluk yaşamalarına sebep olmuştur. Bu tarz problemlerle karşı karşıya kalan faizsiz bankaların yaşadığı zorluklar düşünülerek özel finans kurumları şeklindeki isimlendirilmelerinden vazgeçilmiş ve “Katılım Bankası” olarak yeniden adlandırılmışlardır. “Katılım” kavramı, bu bankaların yapmış oldukları faaliyete ithafen ortaya çıkmıştır. Bu bankalar, kişilerden elde ettikleri fonları faizsiz finansal ürünlerle değerlendirir ve ortaya çıkan kârı veya zararı fon sahipleriyle paylaşır. Başka bir ifadeyle bu bankalar kâra veya zarara katılma usulüne göre bankacılık faaliyetleri gerçekleştirir. Bu bankaların katılma usulüne göre bankacılık faaliyetleri göstermeleri ise isimlerinde “katılım” ifadesinin olmasına neden olmuştur (Aras ve Öztürk, 2011: 170).

Özel finans kurumlarının tek bir çatı altında birleştirilmesi maksadıyla Özel Finans Kurumları Birliği 2001 yılında kurulmuştur. Özel Finans Kurumları Birliği tüzel kişiliği haiz olup, kamu kurumu statüsündeki meslek kuruluşudur. 2005 yılında 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun yürürlüğe girmesiyle özel finans kurumlarının isimleri katılım bankaları olarak, Özel Finans Kurumları Birliği'nin ismi ise Türkiye Katılım Bankaları Birliği olarak değişmiştir. (Yurttadur ve Demirbaş, 2017: 94).

Katılım bankacılığıyla ilgili Türkiye’de ilk oluşumlara bakacak olursak:

- Türkiye’de ilk tekafül şirketi Neova Katılım Sigorta A.Ş.’dir (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., TY).

- Türkiye’de ilk kamu katılım bankası Ziraat Katılım Bankası’dır (TKBB, TYb).

- Türkiye’de ilk faizsiz emeklilik şirketi Katılım Emeklilik’tir (Anadolu Ajansı, 2014).

- Türkiye’de ilk faizsiz portföy şirketi KT Portföy Yönetimi A.Ş.’dir (Yeni Akit, 2015).

- Türkiye’de enflasyona dayalı ilk sukuk ihracı Hazine tarafından 2016 yılında

gerçekleştirilmiştir (Ünlü, 2019: 519).

- Türkiye’de ilk mudarebeye dayalı yeşil sukuk ihracı ise Emlak Katılım tarafından gerçekleştirilmiştir (Sabah, 2021).

2. TÜRKİYE’DEKİ KATILIM BANKALARININ RAKAMSAL OLARAK İNCELENMESİ

Türkiye’de katılım bankaları, geleneksel bankalara ve kalkınma bankalarına yaklaşık 40 yıldır alternatif olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Bununla birlikte katılım bankaları, atıl olan fonların ülke ekonomisine kazandırılmasında ve piyasaların canlandırılmasında büyük bir rol oynamıştır (Vural ve Kök, 2022: 188). Bu bankalar, faizsiz prensiple çalışmasına rağmen ülkede istikrarlı bir şekilde büyüme trendine sahip olmuştur. Katılım bankacılığı sektörüne kamu katılım bankalarının da ilave edilmesiyle birlikte faizsiz prensiple çalışan toplamda 6 adet katılım bankası vardır (Öner, 2019: 33). 2024 yılı itibariyle bu sayı dokuzaya çıkmıştır (BDDK, TYa).

Çalışmanın bu başlığı altında ise Türkiye’de büyüme trendini sürdürmeye devam eden katılım bankacılığının hem sektör bazında hem de banka bazında rakamsal olarak incelenmesi yapılmıştır. Buradaki temel amaç, Türkiye’deki katılım bankacılığı sektörünün yıllar içinde devam ettirdiği büyümeyi rakamsal açıdan da yakalayıp yakalayamadığını gözler önüne serebilmektedir.

2.1. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Personel ve Şube Sayısına İlişkin Verilerin İncelenmesi

Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünün büyüebilmesi için bu bankaların piyasadaki sayısı ve şube sayısı kadar insan kaynağı da oldukça önemlidir. Finansal sistemdeki katılım bankalarının sayısı, şube sayıları, insan kaynakları ve bu alanda kendini yetiştirmiş olan personel sayıları, mevduat bankalarına kıyasla çok daha azdır (Kartal ve Demir, 2017: 40).

Buna göre Türkiye’de aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeye devam eden katılım bankalarının, personel ve şube sayılarına ilişkin tablo şu şekildedir (TKBB, 2022: 64):

Tablo 2.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Personel ve Şube Sayısına Ait Veriler

Yıllar	Şube Sayısı	Değişim (%)	Personel Sayısı	Değişim (%)
2012	828	-	15.356	-
2013	966	17	16.763	9

Tablo 2.1. (Devamı)

2014	990	2	16.270	(3,1)
2015	1.080	9	16.554	1,7
2016	959	(11,2)	14.467	(12,6)
2017	1.032	8	15.029	3,9
2018	1.122	8,7	15.654	4,2
2019	1.179	5,1	16.040	2,5
2020	1.255	6,4	16.849	5,0
2021	1.311	4,5	17.147	1,8
2022	1.379	5,2	17.868	4,2

Kaynak: (TKBB, 2022: 64)

Tablo 2.1’de yer alan veriler ışığında Türkiye’de katılım bankacılığının personel ve şube sayısında genel anlamda artış görülmüştür. 2012 yılında 828 şubeye ve 15.356 personel sayısına sahip olan katılım bankaları 2022 yılı itibariyle 1.379 şubeye ve 17.868 personele ulaşmıştır. Katılım bankalarının şube ve personel sayısında en büyük düşüşün yaşandığı dönem ise 2016 yılıdır. Bu düşüşün temel sebebi ise Bank Asya’nın faaliyet izninin kaldırılmış olmasıdır.

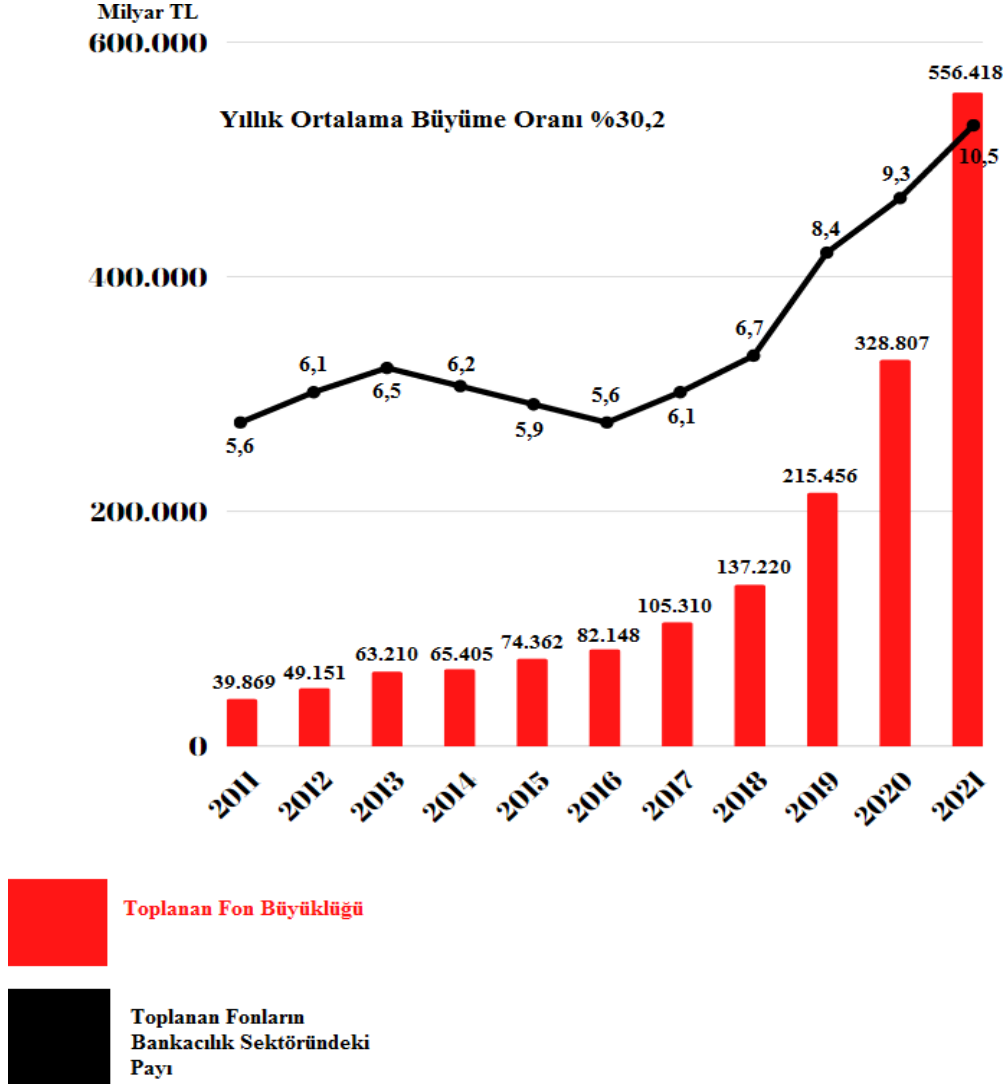
2.2. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Fon Toplama ve Kullandırma Miktarının İncelenmesi

Bankacılık sektörünün en önemli fonksiyonu, tasarruf sahiplerinden toplanılan fonların, kişilerin ihtiyaçlarına göre verilmesidir (Kurşun ve Kuşakçı, 2016: 138).

Türkiye’deki katılım bankacılığı sektörüne ait rakamsal veriler incelendiği zaman ise bu verilerin yıllar itibariyle olumlu anlamda arttığı söylenebilir. Katılım bankaları, her geçen dönem mevduat bankalarıyla rekabet edebilecek ve hatta onları geçebilecek bir pozisyona gelmiştir.

Tüm bunların ışığında Türkiye’de aktif bir şekilde faaliyetini sürdüren katılım bankalarının toplamış olduğu fonlara ve toplanan bu fonların ne kadarlık bir kısmının kullandırıldığına ait 2 farklı grafiğin paylaşılma gereği duyulmuştur. En son aşamada ise katılım bankalarının hem fon toplamaya ait hem de fon kullandırmaya ait rakamsal verilerinin yer aldığı üçüncü bir grafik paylaşılmış ve bu grafikte çok önemli bir noktaya değinilmiştir.

Buna göre ilk olarak Türkiye’de faaliyetlerine devam eden katılım bankalarının 2011 yılından itibaren fon büyüklüğüne ait veriler Grafik 2.1’de gösterilmiştir (TKBB, 2021a: 144):

Grafik 2.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Fon Toplama Büyüklüğüne İlişkin Veriler

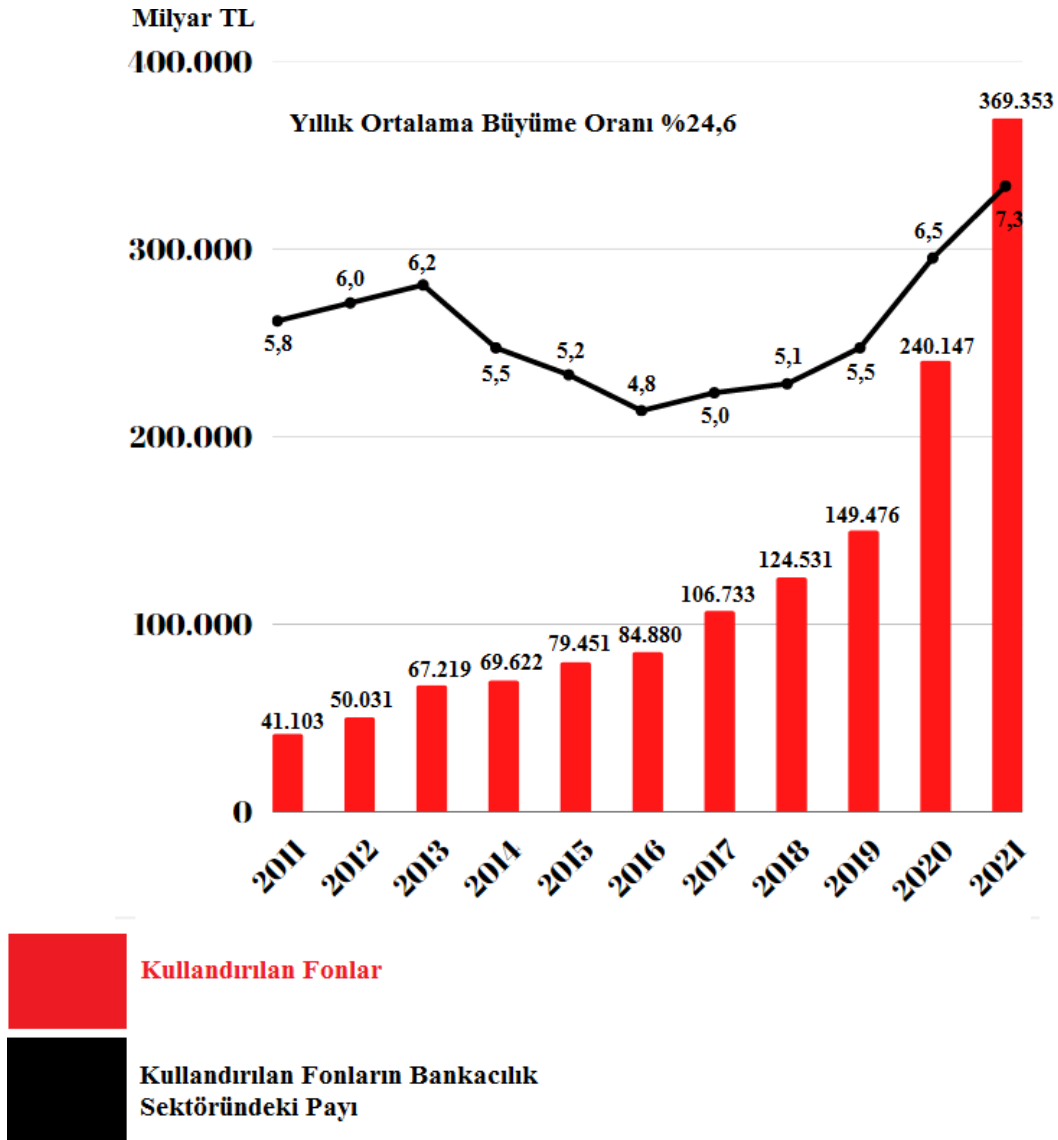
Kaynak: (TKBB, 2021a: 144)

Grafik 2.1’de yer alan bilgiler incelendiği zaman katılım bankalarının toplamış olduğu fon büyüklüğü 2011 yılından itibaren her geçen yıl ortalama olarak %30,2’lik bir artış yaşadığı söylenebilir. Katılım bankaları 2011 yılından 2021 yılına kadar fon toplama miktarlarını sürekli bir şekilde artırdığı gözlemlenmektedir. 2011 yılında 39.869 Milyar TL’lik fon toplama büyüklüğüne ulaşan katılım bankaları on yıllık bir süre zarfında bu rakamı yaklaşık olarak 14 kat artırmayı başarmış ve 2021 yılında 556.418 Milyar TL’lik bir fon toplama büyüklüğüne ulaşmıştır.

Türkiye’deki katılım bankalarının yıl bazında toplamış olduğu fon büyüklüğü ve bu fon büyüklüğünün bankacılık sektörü içindeki payının incelenmesinin ardından bu bankaların fon

kullandırma büyüklüğüne de bakılması gerekmektedir.

Buna göre Türkiye’deki katılım bankalarının fon kullandırma büyüklüğü Grafik 2.2’de paylaşılmıştır (TKBB, 2021a: 145):

Grafik 2.2. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Fon Kullandırma Büyüklüğüne İlişkin

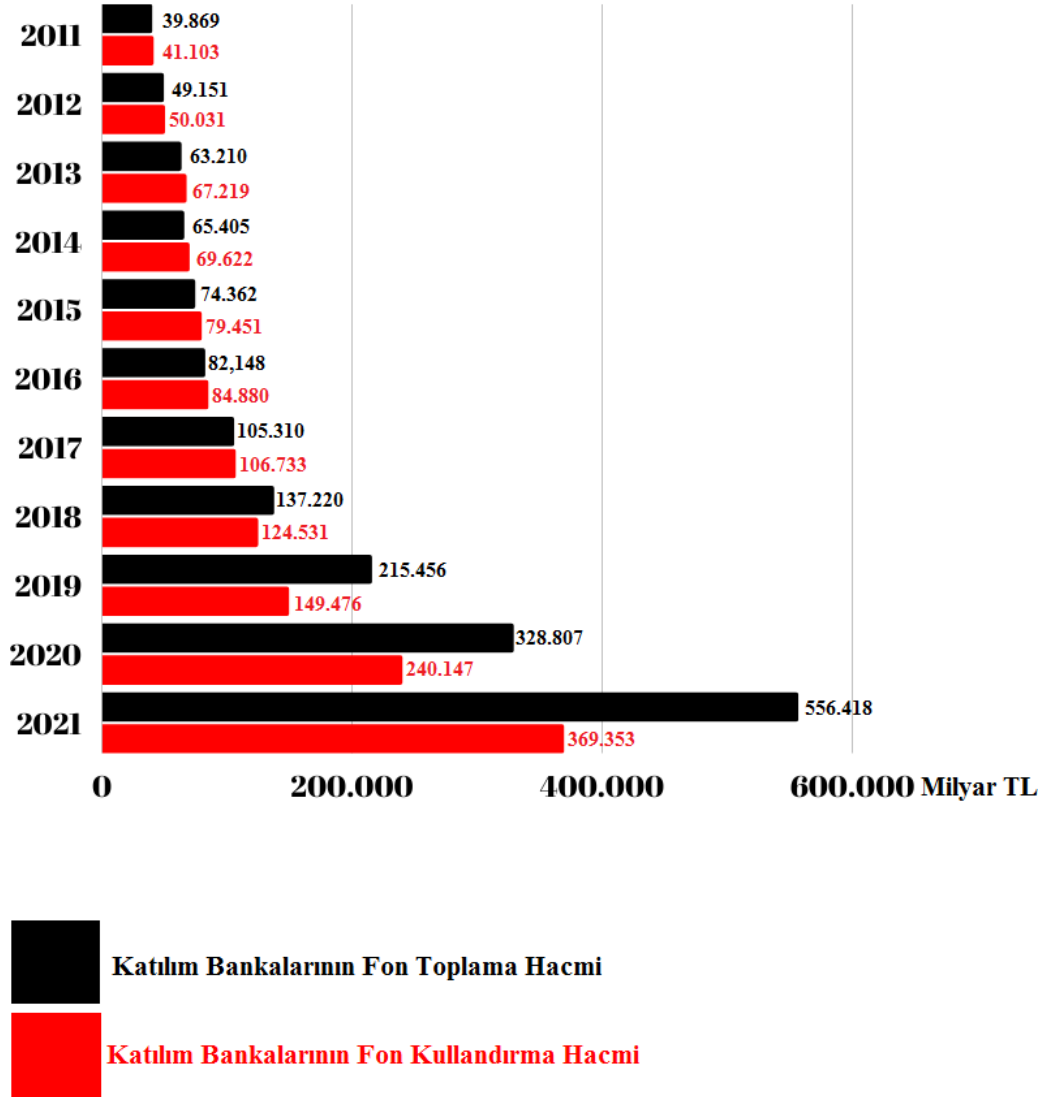
Veriler

Kaynak: (TKBB, 2021a: 145)

Grafik 2.2’ye göre katılım bankalarınca kullandırılan kredi miktarının yıllık ortalama %24,6’lık bir artış yaşadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca katılım bankalarınca kullandırılan fon miktarının her geçen yıl artış gösterdiği görülmektedir. 2011 yılında 41.103 Milyar TL’lik bir kredi hacmine

sahip olan katılım bankaları on yıllık bir süre sonunda bu rakamı yaklaşık 9 kat artırmayı başarmıştır. Bu grafiğe göre katılım bankalarının fon kullandırma büyüklüğü özellikle son yıllarda çok ciddi bir şekilde yükselmiştir. 2019 yılında 149.476 Milyar TL’lik kredi hacmine ulaşan katılım bankalarının 2020 yılındaki kredi hacmi 240.147 Milyar TL’dir. Katılım bankalarının 2021 yılındaki kredi hacmi ise 369.353 Milyar TL’ye yükselmiştir.

Son olarak katılım bankalarının hem fon toplamaya ait hem de fon kullandırmaya ait verilerinin yer aldığı grafiğin paylaşılması uygun görülmüştür (TKBB, 2021a: 144-145):

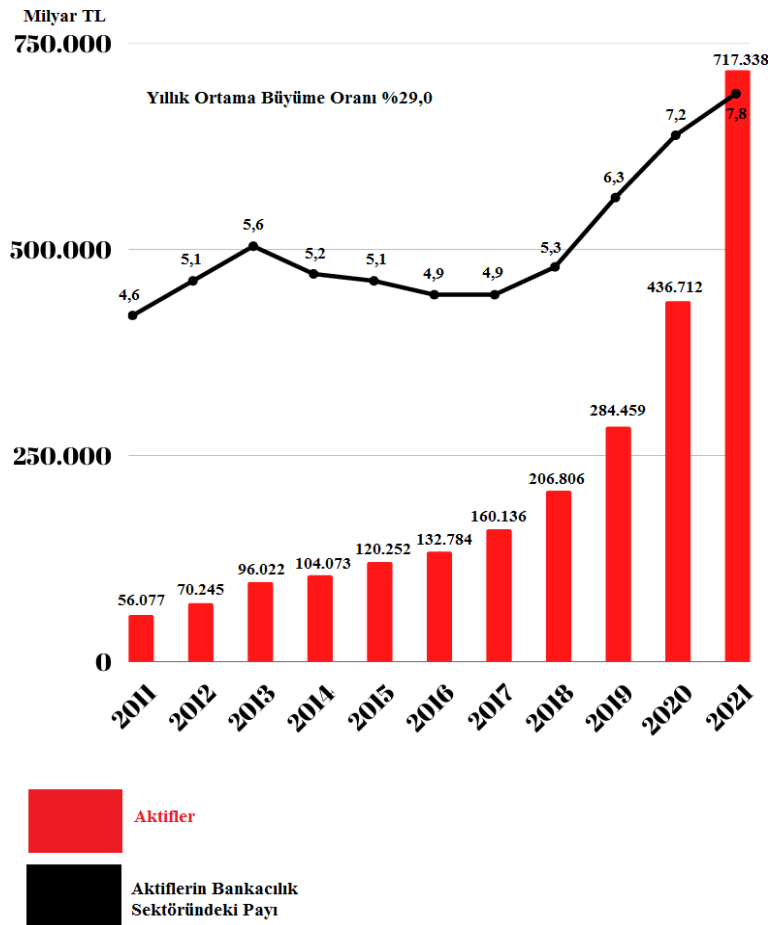
Grafik 2.3. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Hem Fon Toplama Hem De Fon Kullandırma Büyüklüğüne İlişkin Veriler

Kaynak: (TKBB, 2021a: 144-145)

Grafik 2.3'e göre katılım bankalarının 2018 yılına kadar kullandırmış olduğu fon miktarının, toplamış olduğu fon miktarından daha fazla olduğu belirlenmiştir. Diğer bir ifadeyle katılım bankaları 2018 yılına kadar toplamış olduğu fon miktarından daha fazla bir miktarda piyasaya kredi sağlamıştır. Buna göre katılım bankalarının 2018 dönemine kadar piyasaya fon kullandırmada son yıllara göre daha fazla istekli davrandığı görülmüştür. Öte yandan 2018 yılından itibaren katılım bankaları piyasaya toplamış olduğu fonun üstünde bir fon akışı gerçekleştirmemiştir. Başka bir ifadeyle katılım bankalarının 2018 yılından itibaren piyasaya fon sağlama konusunda bir strateji değişikliğine gittikleri söylenebilir.

2.3. Türkiye'deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Aktif Gelişiminin İncelenmesi

Katılım bankacılığı sektörünün aktif gelişimine ait rakamsal verilerin incelenmesi, bu bankaların bütün bankacılık sektöründe nasıl konumlandırıldıklarının gösterilmesi dolayısıyla oldukça önemlidir. Grafik 2.4'te ise Türkiye'deki katılım bankalarının aktif gelişimine ait veriler gösterilmiştir (TKBB, 2021a: 144):

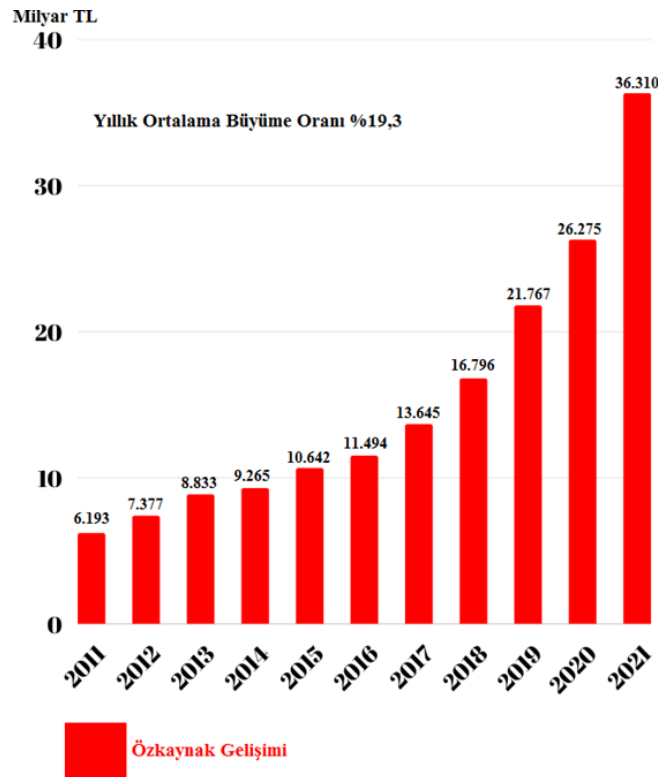
Grafik 2.4. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişimine İlişkin Veriler

Kaynak: (TKBB, 2021a: 144)

Grafik 2.4'te yer alan bilgilere göre katılım bankalarının aktif büyüklüğünün her yıl artışı gözlemlenmektedir. Katılım bankalarının son üç yıldaki aktif büyüklüğündeki artış miktarı diğer yıllara nazaran çok daha fazladır. Bu bankaların 2011 yılındaki aktif büyüklüğü 56.077 Milyar TL iken 2021 yılındaki aktif büyüklüğü ise 717.338 Milyar TL'dir. Diğer bir ifadeyle katılım bankalarının aktif büyüklüğü on yıllık bir süre zarfında yaklaşık 12.8 kat artmıştır. Katılım bankacılığına ilişkin bu grafiğe göre bu bankaların aktif büyüklüğü ortalama olarak yılda %29,0 artış gösterdiği görülmektedir.

2.4. Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektörünün Özkaynak Gelişiminin İncelenmesi

Finans sektörü içinde yer alan katılım bankaları, hızlı bir büyüme trendi yakalayıp önemli gelişmeler yaşamış ve bankacılık sektörünün üzerinde büyüdüğü görülmüştür. Hem finansal sistemde hem de reel sektörde önemli bir rol üstlenen katılım bankaları, bankacılık sektöründe halen istenilen paya sahip değildir (Pehlivan, 2016: 319-320). Bu hızlı büyümenin en önemli etkenlerinden birisi de katılım bankalarının yıllar içinde gelişen özkaynak hacmidir. Buna göre Türkiye'deki katılım bankalarının 2011-2021 dönemlerini kapsayan özkaynak gelişimi şu şekilde gerçekleşmiştir (TKBB, 2021a: 145):

Grafik 2.5. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişimine İlişkin Veriler

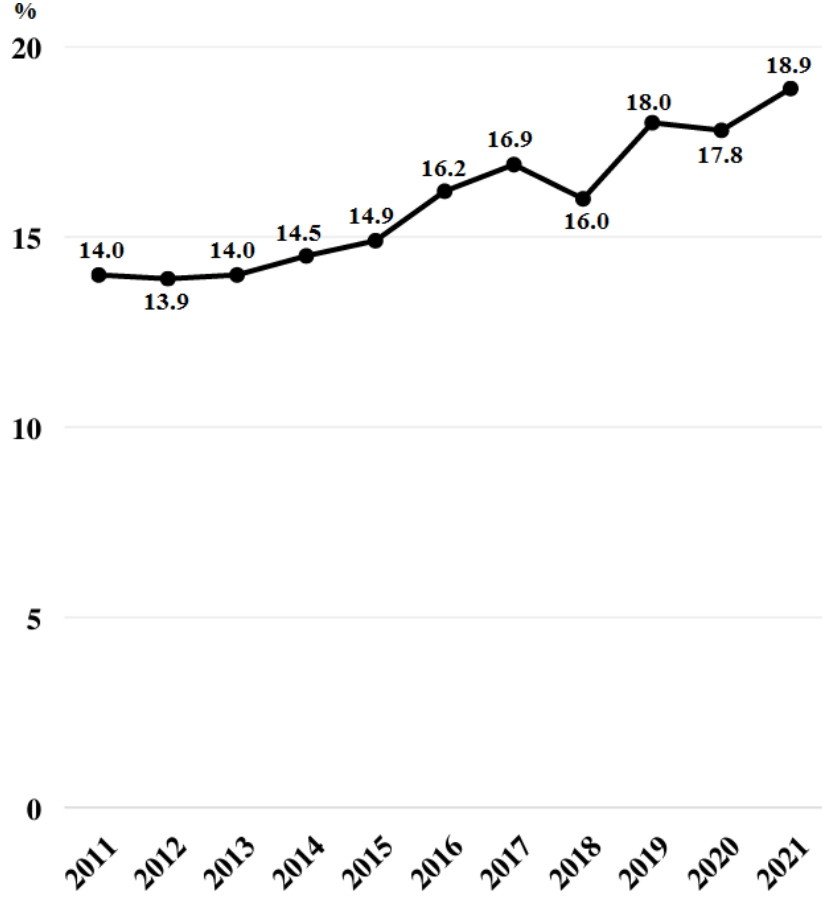
Kaynak: (TKBB, 2021a: 145)

Grafik 2.5'te yer alan bilgiler ışığında, Türkiye'de katılım bankalarının özkaynak hacmi yılda ortalama olarak %19,3 oranında büyümüştür. 2011 yılında 6.193 Milyar TL'lik bir özkaynak hacmine sahip olan katılım bankaları 10 yıllık bir süre zarfında bu hacmini yaklaşık olarak 6 kat artırdığı söylenebilir. Buna göre katılım bankaları 2011 yılında 6.193 Milyar TL'lik bir özkaynak hacmine sahipken, 2021 yılında özkaynak hacmini 36.310 Milyar TL'ye çıkarttığı gözlemlenmiştir. Bu grafiğe göre katılım bankalarının özkaynak hacmindeki gelişim her yıl düzenli bir şekilde artmıştır. Katılım bankalarının özkaynak hacmindeki en büyük artışın yaşandığı dönemler ise 2018 ile 2021 yılları arasındadır.

2.5. Türkiye'deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Sermaye Yeterlilik Oranının İncelenmesi

Katılım bankalarının güçlü bir sermayeye ihtiyaçları vardır. Bu sermaye bankanın faaliyetlerini sürdürebilmesi için çeşitli yasal düzenlemelere göre asgari olarak bankada tutulmalıdır. Katılım bankalarının güçlü bir sermayesi olması, bu bankaların faaliyetlerini yürütme olanaklarını ve küresel rekabetlerini etkiler. Sermaye yeterlilik rasyosu, bankanın faaliyetleri sırasında yaşayabileceği muhtemel risklere karşı bankanın sermayesinin yeterliliğini ölçer (Albayrak ve Eren, 2020: 34). Sermaye yeterlilik rasyosunun düşük olduğu bankalar, koymuş oldukları sermayenin üstünde bir risk alırlar. Bu da bankanın ciddi risklerle karşı karşıya olduğu anlamını taşır. Basel'e göre sermaye yeterlilik rasyosunun %8 olması gerekirken BDDK, Türkiye'deki bankaların sermaye yeterlilik rasyosunu %12 olarak belirlemiştir (Öner ve Okumuş, 2021: 131).

Buna göre Türkiye'de katılım bankalarının, yıllar itibariyle gelişen sermaye yeterlilik rasyosu Grafik 2.6'da gösterilmiştir (TKBB, 2021a: 145):

Grafik 2.6. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Sermaye Yeterlilik Rasyosuna İlişkin Veriler

Kaynak: (TKBB, 2021a: 145)

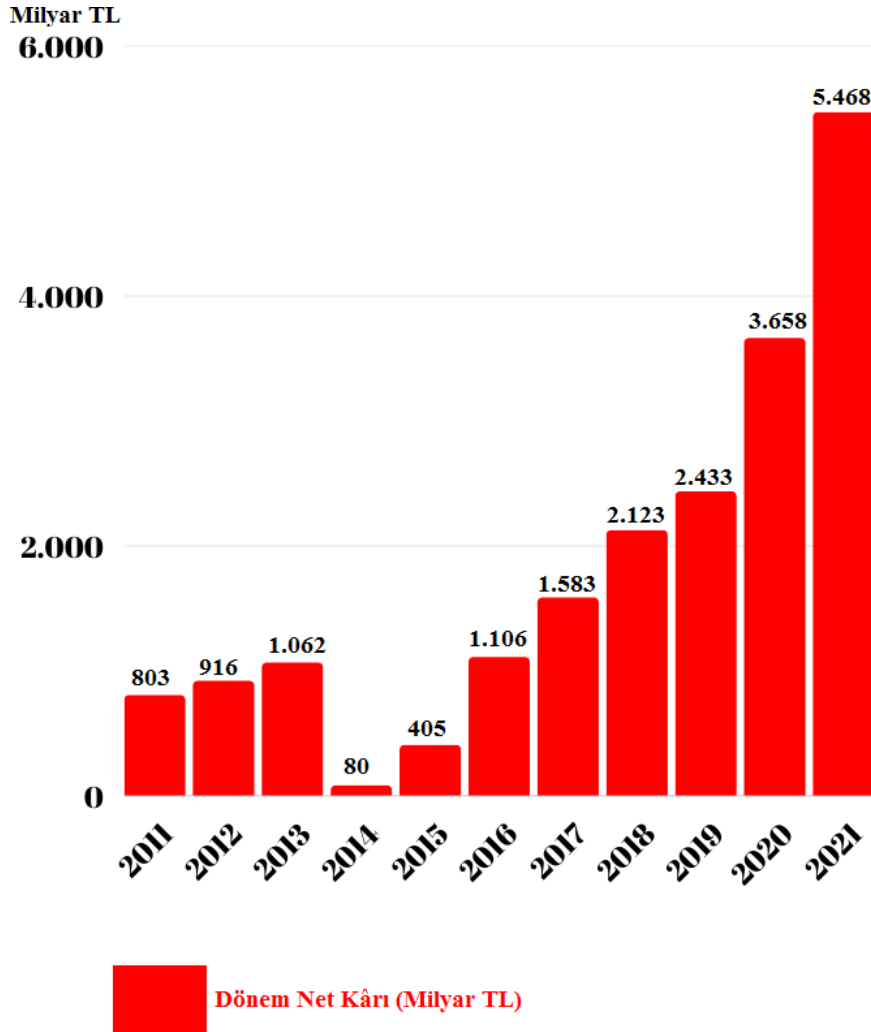
Grafik 2.6’ya göre Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının sermaye yeterlilik rasyosu dalgalı bir performans göstermiştir. Diğer bir ifadeyle bu oran zaman zaman artış yaşarken zaman zaman da düşüş yaşamıştır. 2011 yılında %14 olan sermaye yeterlilik rasyosunun 2021 yılında %18,9’a yükseldiği görülmektedir. Katılım bankalarının SYR değerlerinin en yüksek olduğu dönemler ise 2019 ile 2021 yılları arasındadır. Son olarak bu tabloda yer alan verilere göre Türkiye’de faaliyetlerine devam eden katılım bankalarının sermaye yeterlilik rasyosu hem BDDK’nın hem de Basel Kriterleri’nin hedeflemiş olduğu rasyonun çok üstündedir.

2.6. Türkiye’deki Katılım Bankacılığı Sektörünün Dönem Net Kârının İncelenmesi

Her sektörde olduğu gibi katılım bankacılığı sektörü de yapmış olduğu faaliyetler sonucunda belli bir kâr elde etmeyi hedefler. Katılım bankalarının dönem bazında elde ettiği

kâr miktarı ne kadar fazla ise, bu bankaların yapmış olduğu faaliyetlerde bir o kadar başarılı demektir. Çünkü faaliyetlerini doğru yönetmeyi başaramayan katılım bankaları kâr bazında da istediği hedefe ulaşamayacaktır.

Buna göre Türkiye'deki katılım bankalarının, dönem net kârı Grafik 2.7'de gösterilmiştir (TKBB, 2021a: 145):

Grafik 2.7. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Dönem Net Kârına İlişkin Veriler

Kaynak: (TKBB, 2021a: 145)

Grafik 2.7'ye göre katılım bankacılığı sektörünün dönem net kârı 2011 yılından 2014 yılına kadar yükselerek devam etmiştir. 2011 yılında 803 Milyar TL'lik bir dönem net kârı olan katılım bankalarının on yıllık bir süre zarfında dönem net kârını 5.468 Milyar TL'ye çıkarttığı gözlemlenmiştir. Ancak 2014 yılında katılım bankacılığının dönem net kârı çok ciddi bir düşüş yaşamıştır. 2013 yılında 1.062 Milyar TL'lik bir dönem net kârı olan katılım bankalarının 2014

yılındaki dönem net kârı sadece 80 Milyar TL'dir. 2014 yılından itibaren ise katılım bankalarının dönem net kârı çok ciddi bir yükselişe geçmiştir.

2.7. Türkiye ve Dünyada Sukuk İhraç Hacmi Büyüklüğünün İncelenmesi

Katılım bankalarının sunmuş olduğu en önemli faizsiz faaliyetlerin başında sukuk yer almaktadır. Yatırım sertifikası niteliğinde olan sukuk, kişilere konu edindiği varlığın hak ve gelirlerinden faydalanmasını sağlar (Ünlü, 2019: 502). Çok fazla türü bulunan sukuk, ilk yıllarda özel sektör tarafından ihraç edilirken sonraki süreçlerde devletler tarafından ihraç edilir hale gelmiştir. Bunun altında yatan sebepler ise bu türe özgü yasal düzenlemelerin yapılması, kısıtlamaların kaldırılması ve vergi uygulamalarındaki değişikliklerdir. Türkiye, sukuk türüyle 2012 yılında tanışmıştır (Ulusoy ve Ela, 2016: 342).

Türkiye'de ve Dünyada gerçekleşmiş olan sukuk ihraçlarına ait veriler Tablo 2.2.'de gösterilmiştir (TKBB, TYc); (IIFM, 2022: 29):

Tablo 2.2. Türkiye ve Dünyada Gerçekleşmiş Olan Sukuk İhraçlarına İlişkin Veriler

YIL	TÜRKİYE'NİN SUKUK İHRAÇ BÜYÜKLÜĞÜ (Bin TL)	KÜRESEL SUKUK İHRAÇ BÜYÜKLÜĞÜ (Milyon \$)
2013	520.113	135.557
2014	870.118	107.833
2015	2.574.091	67.818
2016	3.358.614	88.318
2017	7.208.000	116.717
2018	20.537.874	123.150
2019	40.483.696	145.702
2020	54.142.398	174.641
2021	96.937.764	188.121
2022 Kasım	75.420.581	-

Kaynak: (TKBB, TYc); (IIFM, 2022: 29)

Tablo 2.2'de hem Türkiye'de hem küresel çapta gerçekleşen sukuk ihraçlarına ait veriler yer almaktadır. Tabloda yer alan bilgilere göre Türkiye'nin sukuk ihracının sürekli olarak arttığı görülmektedir. 2013 yılında 520.113 Bin TL olan sukuk ihracı 2022 Kasım itibariyle 75.420.581 Bin TL'ye yükselmiştir. Diğer bir ifadeyle sukuk ihracı yaklaşık olarak 145 kat artmıştır. Öte yandan küresel çapta gerçekleşen sukuk ihracı ise sadece 2015 yılında düşüş yaşamış, geri kalan diğer yıllarda artış göstermiştir. 2013 yılında 135.557 Milyon \$ olarak gerçekleşen sukuk ihracı 2021 yılında 188.121 Milyon \$ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin sukuk ihracındaki ivmelenme, küresel çapta gerçekleşen sukuk ihracındaki ivmelenmeden çok daha yüksek olduğu görülmüştür.

3. TÜRKİYE’DE KATILIM BANKALARININ BİLANÇO YAPILARININ İNCELENMESİ

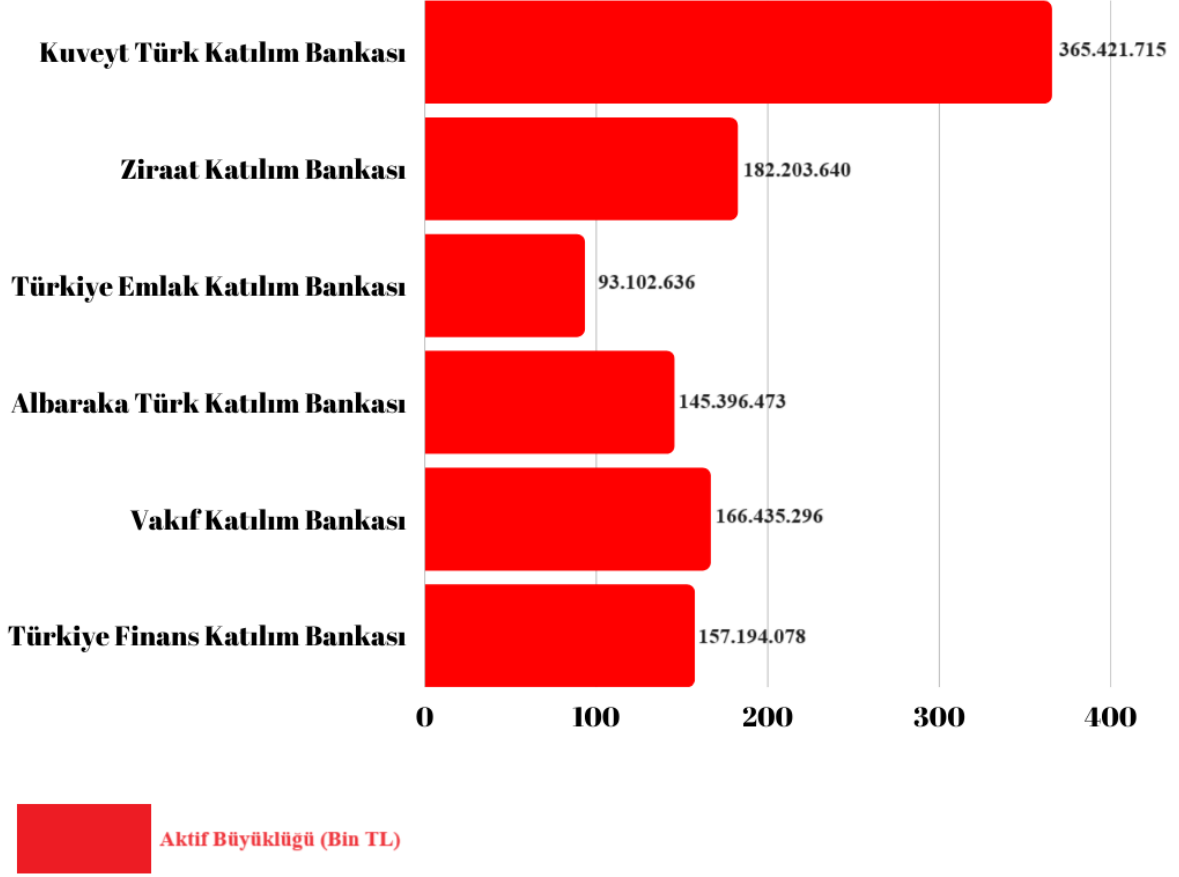
Türkiye’de aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürmekte olan katılım bankalarının sayısı dokuzdur. Bu bankaların 2 tanesi “dijital banka” statüsünde iken bir tanesi ise faaliyetlerine 2024 yılında başlamıştır. Dijital bankaların birçok yönden normal statüdeki bankalardan farklılık göstermesinden dolayı çalışmanın bu başlığı altında “dijital banka” statüsünde yer alan Hayat Finans Katılım Bankası ile T.O.M. Katılım Bankası incelenmeye dahil edilmemiştir. Ayrıca bu çalışmada faaliyete yeni geçen Dünya Katılım Bankası da incelenmeye dahil edilmemiştir. İncelenmeye dahil olan bankalar ise şu şekildedir (BDDK, TYA):

- Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş.
- Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş.
- Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş.
- Vakıf Katılım Bankası A.Ş.
- Ziraat Katılım Bankası A.Ş.

Çalışmanın bu başlığı altında Türkiye’de aktif bir şekilde faaliyetlerine devam eden 6 katılım bankasının 30 Eylül 2022 tarihine ait konsolide olmayan bilançolarında yer alan veriler incelenmiştir. Bu inceleme esnasında önce katılım bankalarının bilançolarında önemli olarak görülen birtakım hesaplara ait rakamsal veriler bir tablo haline getirilmiştir. Tablo haline getirilen veriler daha sonraki süreçte yorumlanmış ve katılım bankalarının sıralanmasında kullanılmıştır.

3.1. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Aktif Gelişiminin İncelenmesi

Daha önceki başlıklarda Türkiye’de katılım bankacılığı sektörüne ait toplam aktif büyüklüğüne ilişkin rakamsal veriler incelenmeye çalışılmıştır. Bu başlık altında ise Türkiye’de katılım bankacılığı sektörünü oluşturan her bir bankanın aktif büyüklüğü ayrı ayrı ele alınacak olup, çeşitli yorumlamalar yapılacaktır. Buna göre aşağıda yer alan grafikte Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının 30 Eylül 2022 tarihli konsolide olmayan finansal durum tablolarından elde edilmiş aktif büyüklükleri yer almaktadır (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 41); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 34); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71):

Grafik 2.8. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Aktif Gelişiminin (Varlık Toplamının) İncelenmesi

Kaynak: (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 41); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 34); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71)

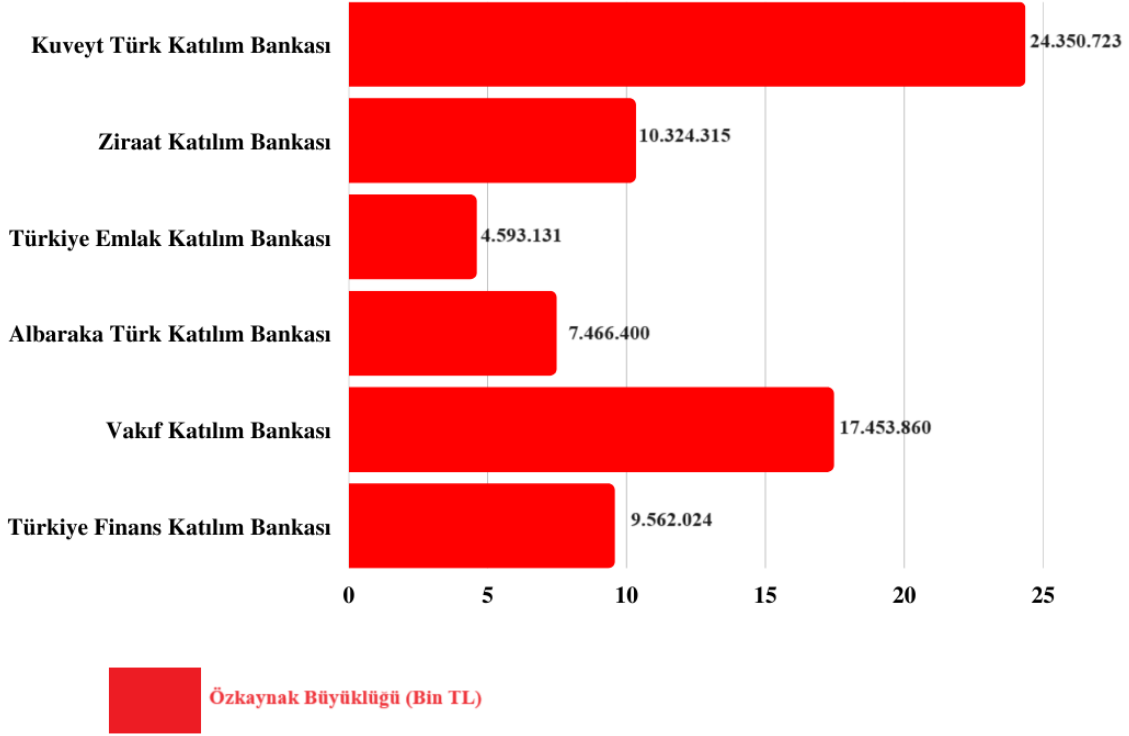
Grafikte yer alan bilgiler ışığında Türkiye’de 30 Eylül 2022 itibariyle varlık büyüklüğü en çok olan katılım bankası 356.421.715 Bin TL ile Kuveyt Türk Katılım Bankası’dır. Bu bankanın varlık büyüklüğü, en yakın rakibi olan Ziraat Katılım Bankası’nın varlık büyüklüğünün yaklaşık 2 katıdır. Katılım bankalarının varlık büyüklüğü açısından üçüncü durumundaki banka ise Vakıf Katılım Bankası’dır. Bu bankanın varlık büyüklüğü Ziraat Katılım Bankası’ndan 15.768.344 Bin TL daha azdır. Sonuç olarak Vakıf Katılım Bankası’nın varlık büyüklüğü 166.435.296 Bin TL seviyesindedir. Vakıf Katılım Bankası’ndan sonra varlık büyüklüğü en fazla olan banka ise Türkiye Finans Katılım Bankası’dır. Bu bankanın varlık büyüklüğü 157.194.078 Bin TL’dir. Albaraka Türk Katılım Bankası’nın varlık büyüklüğü ise

145.396.473 Bin TL seviyesindedir. Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının varlık büyüklüğünde en az paya sahip olan banka ise Türkiye Emlak Katılım Bankası’dır. Bankanın varlık büyüklüğü 93.102.636 Bin TL seviyesinde olup, bu rakam Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın varlık büyüklüğünün yaklaşık 4’te biri kadardır.

3.2. Türkiye’deki Katılım Bankalarının Özkaynak Gelişiminin İncelenmesi

Özkaynaklar, işletme sahiplerince işletmeye sermaye olarak verdiği değerler ile yapılan faaliyetlerden dolayı elde edilen ve henüz işletmeden çekilmemiş, o dönem kârı (zarar:eksi), dağıtılmamış önceki dönem kârları (önceki dönem zararları: eksi) ve önceki dönem kârlarından ayrılan yedekler ile sermaye yedeklerinden oluşmaktadır (Sevilengül, 2014: 584). Öte yandan kaldıraç oranı ise özkaynağın yeterliliğini ölçer. Özkaynağın yeterliliği, firmaların hem yükümlülüklerini yerine getirmeleri konusunda hem de finansal risklere karşı dayanıklı olup olmadığını gösterme konusunda kullanılan önemli bir göstergedir (Göktolga ve Karakış, 2018: 102-103).

Özkaynakların hem yükümlülüklerin yerine getirilmesinde hem de finansal risklere karşı dayanıklılığın ölçülmesinde kullanılması nedeniyle Türkiye’de faaliyet gösteren katılım bankalarının 30 Eylül 2022 tarihli konsolide olmayan finansal durum tablolarından elde edilmiş özkaynak büyüklüğü Grafik 2.9’da gösterilmiştir (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 85); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 37); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71):

Grafik 2.9. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Özkaynak Büyüklüğünün İncelenmesi

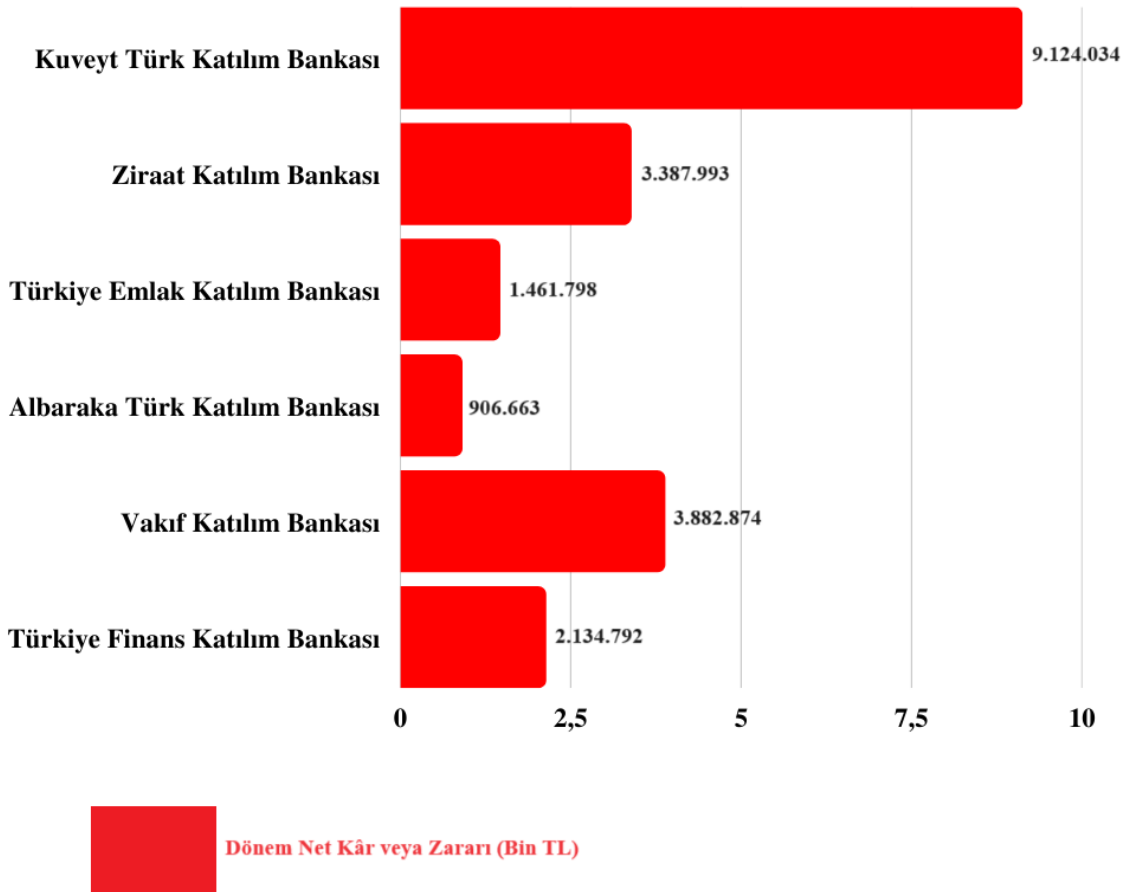
Kaynak: (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 85); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 37); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71)

Grafikte yer alan bilgiler ışığında Türkiye’de 30 Eylül 2022 itibariyle en fazla özkaynak hacmine sahip olan bankası Kuveyt Türk Katılım Bankası’dır. Bu bankanın özkaynak büyüklüğü ise 24.350.723 Bin TL’dir. Kuveyt Türk Katılım Bankası’nın özkaynak büyüklüğü, en büyük rakibi olan Vakıf Katılım Bankası’nın özkaynak büyüklüğünden 6.896.863 Bin TL daha fazladır. Vakıf Katılım Bankası’nın ise özkaynak büyüklüğü 17.453.860 Bin TL’dir. Bu rakam, sektörün diğer bankalarına göre oldukça yüksektir. Vakıf Katılım Bankası’ndan sonra özkaynak büyüklüğü en çok olan banka ise 10.324.315 Bin TL ile Ziraat Katılım Bankası’na aittir. Türkiye Finans Katılım Bankası’nın özkaynak büyüklüğü ise 9.562.024 Bin TL olup, Ziraat Katılım Bankası’ndan sonra en fazla özkaynağa sahip olan bankadır. Türkiye Finans Katılım Bankası’ndan sonra en fazla özkaynak hacmine ulaşan banka ise Albaraka Türk Katılım Bankası’dır. Bankanın özkaynak hacmi ise 7.466.400 Bin TL’dir. Türkiye Emlak Katılım Bankası’nın ise özkaynak büyüklüğü 4.593.131 Bin TL’dir.

3.3. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Dönem Net Kâr veya Zararı

Katılım bankaları, tıpkı geleneksel bankalar gibi yapmış olduğu ticari faaliyetler nedeniyle yıl sonunda ya kâr elde eder ya da zarara uğrar. Bu kâr veya zarar, bankaların yapmış olduğu işlem hacmine, üstlenmiş olduğu risklere, mali yükümlülüklerine ve bulunduğu ülkenin hukuki düzenlemeleri gibi birtakım faktörlere bağlıdır. Katılım bankalarının dönem net kâr veya zararı bir bakıma bankaların büyüklüğünün de bir göstergesidir.

Buna göre katılım bankalarının 30 Eylül 2022 tarihli konsolide olmayan finansal durum tablolarından elde edilen dönem net kâr veya zararı Grafik 2.10’da gösterilmiştir (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 85); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 37); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71):

Grafik 2.10. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Dönem Net Kâr veya Zararının İncelenmesi

Kaynak: (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 84); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş.,

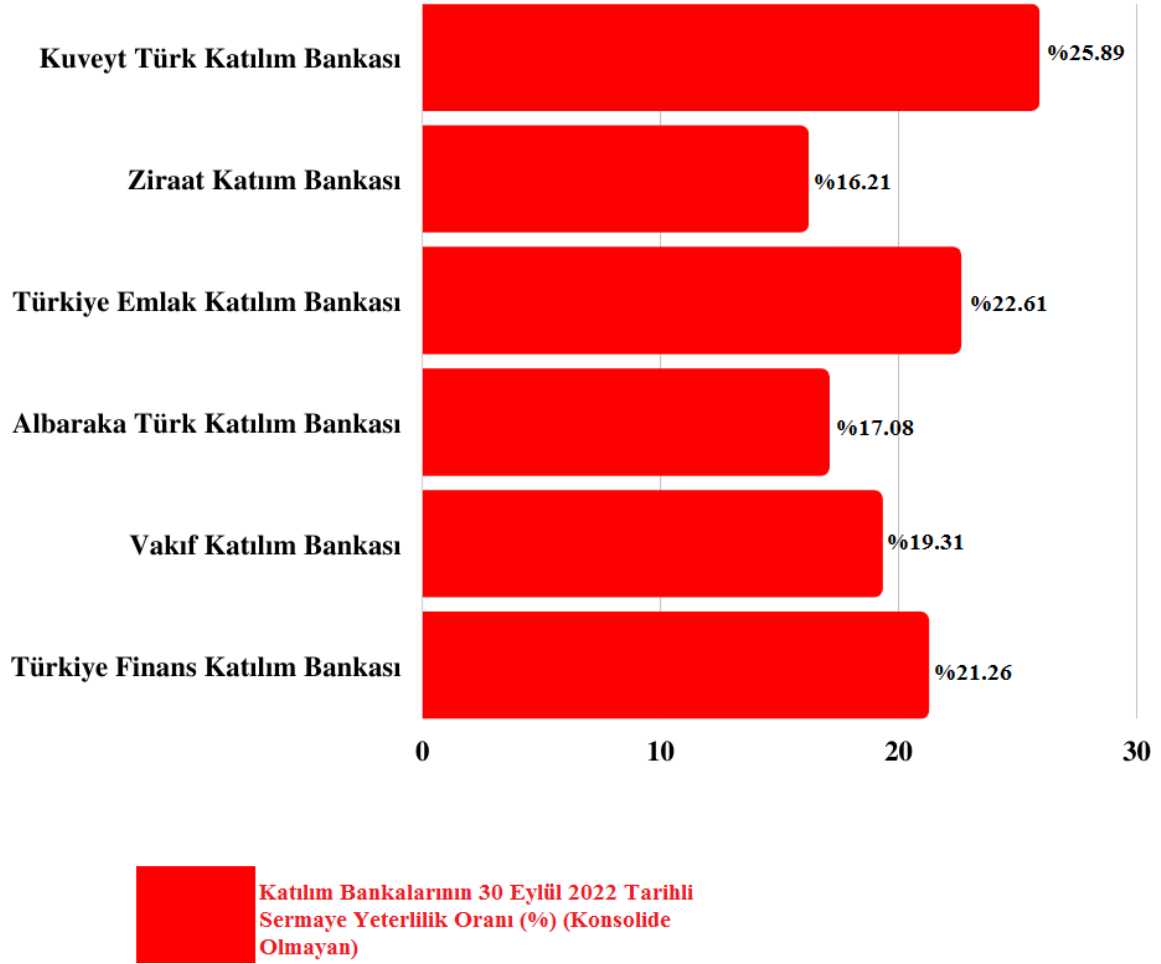
2022: 85); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 38); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 37); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71)

Grafikte yer alan bilgiler ışığında, Türkiye’de aktif bir şekilde faaliyetlerine devam eden katılım bankalarından 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla en fazla dönem net kârına ulaşan bankası 9.124.034 Bin TL ile Kuveyt Türk Katılım Bankası’dır. Bu bankanın dönem net kârı en yakın rakibi olan Vakıf Katılım Bankası’nın dönem net kârından yaklaşık olarak 2.34 kat daha fazladır. Vakıf Katılım Bankası’nın dönem net kârı ise 3.882.874 Bin TL’dir. Vakıf Katılım Bankası’ndan sonra dönem net kârı en fazla olan banka ise 3.387.993 Bin TL ile Ziraat Katılım Bankası’dır. Bu bankalardan sonra Türkiye’de dönem net kârının en yüksek olduğu banka ise Türkiye Finans Katılım Bankası’dır. Bankanın dönem net kârı 2.134.792 Bin TL olarak gerçekleşmiştir. Türkiye Finans Katılım Bankası’ndan sonra dönem net kârı en yüksek olan katılım bankası Türkiye Emlak Katılım Bankası’dır. Bankanın dönem net kârı 1.461.798 Bin TL’dir. Türkiye’de faaliyetlerine devam eden katılım bankalarından en düşük dönem kârını elde eden banka ise Albaraka Türk Katılım Bankası’dır. Bu bankanın dönem net kârı 906.663 Bin TL’dir.

3.4. Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Sermaye Yeterlilik Oranlarının İncelenmesi

Bankalar, yaptıkları faaliyetler nedeniyle birtakım risklerle doğrudan veya dolaylı olarak karşı karşıyadır. Bankaların maruz kaldığı bu riskler nedeniyle uğrayabilecekleri beklenilmeyen zararların karşılanmasında, borç ödeme gücünün ve likidite durumunun tespit edilmesinde ve bu üstlendikleri risklerin sayısallaştırılmasında temel ölçüt olarak kullanılan sermaye yeterlilik rasyosunun (Türkiye Bankalar Birliği, 2013: 4-6), yüksek olması bankaların kendi özkaynaklarını artırmasıyla sağlanır. Sermaye yeterlilik rasyosu daha yüksek olan bankalar, hem ekonomik krizlerden daha az etkilenir hem de sistematik risklerden daha fazla korunmuş olur. Sermaye yeterlilik rasyosu daha düşük olan bankalar ise piyasa değerlerinde azalma gibi durumlarla karşılaşır (Afşar ve Karaçayır, 2018: 157). Bankacılık sektöründe sermaye yeterlilik rasyosunun 16.11.2006 tarih ve 2026 sayılı kararı ile %12 olması gerekmektedir (BDDK, TYb).

Sermaye yeterlilik oranının önem kazandığı bu noktada, Türkiye’de bulunan katılım bankalarının konsolide olmayan 30 Eylül 2022 dönemine ait sermaye yeterlilik oranları Grafik 2.11’de gösterilmiştir (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 30); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 28); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 79); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71):

Grafik 2.11. Türkiye’deki Katılım Bankalarının 31 Eylül 2022 Dönemine Ait Sermaye Yeterlilik Oranının İncelenmesi

Kaynak: (Ziraat Katılım Bankası A.Ş., 2022: 30); (Albaraka Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 28); (Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Emlak Katılım Bankası A.Ş., 2022: 79); (Vakıf Katılım Bankası A.Ş., 2022: 73); (Türkiye Finans Katılım Bankası A.Ş., 2022: 71)

Grafikte yer alan rakamsal verilere göre, Türkiye’de ki katılım bankalarının konsolide olmayan bilançolarına ait 30 Eylül 2022 tarihi itibarıyla sermaye yeterlilik rasyolarının

ortalaması yaklaşık olarak %20.3933'tür. Bu oran, BDDK tarafından %12 olarak hedeflenen oranın çok üstündedir. Türkiye faaliyet gösteren katılım bankalarında sermaye yeterlilik rasyosu en yüksek olan banka Kuveyt Türk Katılım Bankası'dır. Bankanın 30 Eylül 2022 itibariyle sermaye yeterlilik rasyosu %25.89'dur. Kuveyt Türk Katılım Bankası'ndan sonra sermaye yeterlilik rasyosu en yüksek olan banka ise %22.61 ile Türkiye Emlak Katılım Bankası'dır. Sermaye yeterlilik rasyosunun en yüksek olduğu üçüncü katılım bankası ise Türkiye Finans Katılım Bankası'dır. Bu bankanın sermaye yeterlilik rasyosu %21.26 olarak hesaplanmıştır. Türkiye Finans Katılım Bankası'ndan sonra en yüksek sermaye yeterlilik rasyosuna sahip olan bankasıysa %19.31 ile Vakıf Katılım Bankası'dır. Türkiye'de sermaye yeterlilik rasyosu en az olan katılım bankaları ise sırasıyla Albaraka Türk Katılım Bankası ve Ziraat Katılım Bankası olduğu görülmektedir. Albaraka Türk Katılım Bankası'nın sermaye yeterlilik rasyosu %17.08 iken Ziraat Katılım Bankası'nın sermaye yeterlilik rasyosu ise %16.21'dir.

3.5. Türkiye'de Katılım Bankalarının Sukuk İhraçlarına Ait Veriler

Daha önceki başlıklarda hem Türkiye'de hem de küresel çapta gerçekleşen sukuk ihraçlarına ait veriler paylaşılmıştır. Bu başlık ise Türkiye'de gerçekleşen sukuk ihraçlarında hangi bankaların rol aldığını ve bu bankaların ne kadar miktarda sukuk ihracı gerçekleştirdiğini öğrenebilmek amacıyla oluşturulmuştur. Buna göre Türkiye'de bulunan katılım bankalarının sukuk ihraç hacimleri şu şekildedir (TKBB, TYC):

Tablo 2.3. Türkiye'deki Katılım Bankalarının Sukuk İhraç Hacimlerine İlişkin Veriler

Yıllar	Albaraka Türk	Emlak Katılım	Kuveyt Türk	Türkiye Finans	Vakıf Katılım	Ziraat Katılım	Bank Asya (2010-2016)	Yıllık Toplam
2012	-	-	-	-	-	-	-	-
2013	-	-	150.000	-	-	-	370.113	520.113
2014	-	-	287.000	299.000	-	-	284.118	870.118
2015	-	-	1.524.091	1.050.000	-	-	-	2.574.091
2016	350.000	-	1.723.614	985.000	-	300.000	-	3.358.614
2017	900.000	-	2.330.000	1.258.000	1.620.000	1.100.000	-	7.208.000
2018	3.338.470	-	5.100.000	4.278.100	4.367.304	3.454.000	-	20.537.874
2019	8.990.000	-	5.891.000	8.440.000	9.012.696	8.150.000	-	40.483.696
2020	13.092	4.804.198	6.311.370	7.550.000	9.934.830	12.450.000	-	54.142.398
2021	22.213.000	12.917.764	19.085.000	15.150.000	16.172.000	11.400.000	-	93.937.764
2022 KASIM	8.190.000	14.117.634	11.437.500	13.355.000	13.920.447	14.400.000	-	75.420.581
Toplam	57.073.470	31.839.596	53.839.575	52.365.100	55.027.277	51.254.000	654.231	302.053.249

Kaynak: (TKBB, TYC)

Tablo 2.3’de Türkiye’de 2013 yılından itibaren gerçekleşen sukuk ihraçlarına yer verilmiştir. Bu bilgilere göre Türkiye’de 2013 yılında 520.113 Bin TL’lik ihraç gerçekleşmiş iken 2022 yılının Kasım ayı itibariyle bu rakam 75.420.581 Bin TL’ye yükselmiştir. Tablodaki verilere göre Türkiye’de en çok sukuk ihracı gerçekleştiren banka Albaraka Türk Katılım Bankası iken en az sukuk ihracını gerçekleştiren banka ise Bank Asya’dır. Bank Asya’nın sukuk ihracının bu kadar düşük olmasının sebebi bankanın faaliyetlerini 2016 yılında sonlandırmış olması olabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN KATILIM BANKACILIĞI ALGISI ÜZERİNE BİR ALAN ARAŞTIRMASI

Çalışmanın son bölümü olan bu bölümünde Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde aktif olarak eğitim gören fakülte öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin olarak hazırlanan anket sorularına vermiş oldukları cevaplar istatistiki açıdan değerlendirilecektir. Bu kapsamda ilk olarak çalışmanın amacı, önemi, yöntemi ile çalışmanın kapsam ve sınırlılıkları hakkında çeşitli bilgiler sunulmuştur. Çalışma hakkında verilen genel bilgilerden sonra literatüre ve bulgulara yer verilerek sonuç kısmında çeşitli değerlendirmeler ve önerilerde bulunulmuştur.

1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Katılım bankalarının diğer bankacılık faaliyetleriyle kıyaslandığında farklılıklara sahip olması, söz konusu bankacılık türünün tercih edilmesinde daha az istekli olunmasını beraberinde getirdiği ifade edilebilir. Diğer taraftan mevduat bankaları arasında bu bankacılık türünün payının düşük olması katılım bankacılığına yönelik farkındalığın yeterince yüksek olmamasını beraberinde getirdiği vurgulanabilir. Ayrıca bu bankaların mevduat bankaları kadar piyasada yayılma gösterememesi kişilerin bu bankalarla ilgili farkındalıklarının yeterince yüksek olamamasına sebebiyet vermiştir.

Söz konusu hususlar göz önünde bulundurularak üniversite öğrencilerinin algı, tutum ve bilgi düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Ayrıca gelecekte potansiyel banka müşterisi olabilecek bireylerin algı ve tutumlarının bir saha araştırması yoluyla incelenmesi sektör temsilcilerine bilgi kaynağı olma noktasında yardımcı kaynak rolü taşıması da çalışmanın önemli amaçları arasında yer almaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı ise üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile katılım bankacılığıyla ilgili algı, tutum ve bilgi düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemektir.

2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEM, KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Çalışmada analize dahil edilen veriler anket yöntemiyle elde edilmiştir. Üniversite öğrencilerinden kolayda örnekleme yöntemine göre toplanan bu anket formunda yer alan soru ve ifadelerin oluşturulmasında ise Szczepanowicz'in 2011 yılında yapmış olduğu bir çalışmadan yararlanılmıştır. Çalışmada Szczepanowicz (2011) tarafından kullanılan bu anketin tercih edilmesinde ise hem ankette yer alan soru ve ifadelerin üniversite öğrencilerinin anlayabileceği sadelikte olması hem de anketin daha önceki ulusal ve uluslararası akademik çalışmalarda kullanılmış olması etkili olmuştur.

Anket formu iki ana bölümden oluşmaktadır. Formun ilk bölümünde katılımcıların demografik özelliklerini sorgulayıcı sekiz adet soru yer almaktadır. Anketin ikinci bölümünde ise katılımcıların hem katılım bankacılığıyla ilgili algı, tutum ve bilgi düzeylerini ölçen sorulara hem de katılım bankacılığı hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik ifadeler yer verilmiştir. Katılımcıların görüşlerini belirlemeye yönelik olan ifadeler altı adet olup bu ifadeler 5’li likert ölçeği formatına göre hazırlanmıştır.

Anket uygulamasına geçilmeden önce çalışmaya ait bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulaması Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi’ne bağlı Uygulamalı Bilimler Fakültesi’nde eğitim gören üniversite öğrencilerine yapılmıştır. Elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin bazı konularda kararsız kaldıkları görülmüştür.

Çalışmada kullanılan veriler maddi ve zaman kısıtlılıklarından dolayı sadece Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi’nde eğitim gören fakülte öğrencilerinden elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle bu çalışmadan elde edilen bulgular, Türkiye’deki bütün üniversite öğrencilerinin ortak görüşünü yansıtmamaktadır.

3. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEM BÜYÜKLÜĞÜ

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi’nin 16.05.2023 tarihli raporuna göre üniversitede toplamda 9.813 lisans düzeyinde eğitim gören öğrenci yer almaktadır (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, 2023). Bir örneklemin temsil ettiği evrenin ne kadar büyük olduğu biliniyorsa bu örnekleme yer alması gereken en az kişi sayısı şu formülle bulunur (Kılıç, 2012: 141):

$$n = \frac{N \cdot (t1-a)^2 \cdot (p \cdot q)}{S^2 \cdot (N-1) + S^2 \cdot (p \cdot q)} \quad (3.1.)$$

Bu formülde “n” örneklem büyüklüğünü, “N” evren büyüklüğünü, “t1-a” anlamlılık düzeyine karşılık gelen t tablosu değerini, “p” araştırılan olayın gerçekleşme sıklığını, “q” araştırılan olayın gerçekleşmeme sıklığını ve “S” örnekleme hatasını temsil etmektedir.

Bu çalışmada “N” ile ifade edilen evren büyüklüğü 9813 kişidir. “t1-a” ile ifade edilen anlamlılık düzeyine (0,05) karşılık gelen t tablosu değeri 1,96’dır. “p” ile ifade edilen olayın gerçekleşme sıklığı 0,5’tir. “q” ile ifade edilen olayın gerçekleşmeme sıklığı ise 0,5’tir. “S” ile ifade edilen örnekleme hatası bu çalışma özelinde %5 (0,05) olarak belirlenmiştir. Tüm bunlar ışığında bu çalışmaya ait örneklem büyüklüğü:

$$n = \frac{9813 \cdot (1,96)^2 \cdot (0,50 \cdot 0,50)}{0,05^2 \cdot (9813-1) + 0,05^2 \cdot (0,50 \cdot 0,50)} \quad (3.2.)$$

$$n = 384'tür. \quad (3.3.)$$

Elde edilen sonuca göre bu çalışmanın ana evrenini temsil edecek örneklem büyüklüğü en az 384 kişiden oluşmalıdır. Bu çalışmada ise anketi eksiksiz / hatasız doldurduğu tespit edilen 775 fakülte öğrencisinden elde edilen veriler kullanılmıştır. Diğer bir ifadeyle çalışma için yeterli örneklem büyüklüğüne ulaşılmıştır. Ancak Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'ne bağlı olan Diş Hekimliği Fakültesi'nde aktif olarak eğitim gerçekleşmediği için, Tıp Fakültesi'nde ise zamansal sorunlardan dolayı bu fakültelerde eğitim gören üniversite öğrencilerinden veri elde edilememiştir. Veriler diğer fakülte öğrencilerinden toplanmıştır.

Öte yandan bu çalışmanın hedef kitlesi Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'nde öğrenim gören Z kuşağına ait genç üniversite öğrencileridir. Bu yüzden çalışmadan 25 yaşından büyük üniversite öğrencilerinden elde edilen veriler kullanılmamış ve veri analizlerine dahil edilmemiştir.

4. ARAŞTIRMANIN VERİ ANALİZ YÖNTEMLERİ

Verilerin analiz edilmesinde hangi yöntemlerin tercih edileceğine ilişkin olarak bu çalışmada ilk olarak normallik testleri yapılmıştır. Normallik testleri sonucunda ise verilerin normal dağılıma sahip olmadığına karar verilmiştir. Elde edilen bu sonuçla çalışmada verilerin analiz edilmesi sürecinde parametrik olmayan (non-parametrik) testlerin uygulanmasına karar verilmiştir. Çalışmanın ilk başlıkları altında elde edilen verilere frekans analizleri uygulanmıştır. Daha sonraki süreçte üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit edebilmek için Mann-Whitney U testi ve Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır.

Kruskal-Wallis H testi, ikiden daha fazla kategoriye (gruba) sahip demografik değişkenlerin anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı farklılıklara neden olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla kullanılırken, Mann-Whitney U testi ise iki kategoriye sahip değişkenlerin anket sorularına verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklara neden olup olmadığını belirleyebilmek amacıyla kullanılmıştır. Öte yandan Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı farklılıklar gözlemlenen değişkenlere Mann-Whitney U testi uygulanmıştır. Bu testin yapılış amacı ise demografik değişkenler içinde yer alan hangi iki kategorinin bu anlamlı farklılıklara yol açtığını saptayabilmektir.

Ankette yer alan "Ailenizin gelir durumu nedir?" sorusu, günümüz koşullarını sorgulamada yetersiz olacağına karar verilmiştir. Bu yüzden ilgili soru, çalışmanın veri analizlerine dahil edilmemiştir.

5. LİTERATÜRDE YER ALAN ÇALIŞMALARIN İNCELENMESİ

Genel anlamda kişilerin hem katılım bankacılığı konusundaki algı, tutum ve bilgi düzeyi hem de bu bankaları tercih etme konusundaki iştah düzeyi mevduat bankalarına göre çok daha düşük bir seviyededir. Bununla paralel olarak çalışmanın bu başlığı altında kişilerin katılım bankacılığı hakkındaki algı ve bilgi düzeylerini ölçen literatürde yer alan diğer çalışmalara yer verilmiştir. Buna ek olarak katılım bankacılığını kullanan kişilerin bu bankaları tercih etmelerine neden olan faktörleri inceleyen çalışmalara da bu başlık altında yer verilmeye çalışılmıştır.

Eskici (2007) yapmış olduğu çalışmada, müşterilerin katılım bankalarıyla çalışma sebeplerini belirlemeye çalışmış ve 368 katılım bankası müşterisine bir anket çalışması uygulamıştır. Anketten elde edilen verilerin frekans ve Varyans (ANOVA) analizine tabi tutulduğu bu çalışmanın sonucunda müşterilerin çok büyük bir kısmı katılım bankalarıyla çalışma sebebini bu bankaların faizsiz bankacılık yapması olarak göstermiştir. Çalışmadan elde edilen bir başka bulgu ise müşterilerin yaklaşık olarak yarısının katılım bankalarının işleyişi ve prensibi hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Buna istinaden katılımcıların büyük çoğunluğu bu bankaların personel sayısı ve kalitesinin yeterli olduğu görüşündedir (Eskici, 2007).

Bilir ve Özgen (2010) çalışmalarında, katılım bankası müşterilerinin memnuniyet düzeyini ölçmeyi amaçlamışlardır. Çalışmada kullanılan veriler Hatay ilindeki 322 müşteriye anket uygulanması yoluyla elde edilmiştir. Ankette yer alan sorular ise 'Servqual Yöntemi' ne göre oluşturulmuştur. Elde edilen verilerin analiz edilmesinde ise hem frekans analizinden hem de Servqual hizmet kalitesi skorlarından faydalanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda müşteriler katılım bankalarının fiziksel görüntülerinden memnun oldukları, bankalara olan güvenlerinin yüksek olduğu ancak personeller konusunda yeterince emin olmadıkları sonucuna varılmıştır. Çalışmanın bir başka sonucu ise katılım bankası müşterileri, bu bankaların kendilerine yeterince hassasiyet göstermediğini düşünmüş ve bankaların müşteri çıkarlarını, istek ve beklentilerini yeterince dikkate almadığını ifade etmişlerdir (Bilir ve Özgen, 2010).

Marimuthu vd. (2010) yapmış oldukları çalışmada, Malezya'da bulunan kişilerin katılım bankacılığını tercih etme nedenleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Bunun içinse anket yoluyla 450 katılımcıdan veri elde edilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde ise frekans analizinden, çeşitli tanımlayıcı istatistiklerden ve Ki-kare testinden faydalanılmıştır. Buna göre katılımcıların çok büyük bir kısmı katılım bankacılığı hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmüştür. Katılımcıların aynı zamanda bu bankaların ürün ve hizmetleri hakkında yeterli

bilgiye sahip olmayıp, bu ürünlerin geleneksel ürünlerle olan farklılıklarını da bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Bu kişilerin katılım bankacılığını tercih etmesinin altında yatan en önemli sebep ise hem dini hem de ekonomik faktörlerdir (Marimuthu vd., 2010).

Sarı (2010) yapmış olduğu çalışmada, katılım bankacılığını kullanan kişilerin bu bankaları tercih etme sebeplerini, elde ettikleri deneyimi ve demografik özelliklerinin bu tercih ve deneyimlerine olan etkisini belirlemek istemiştir. Verilerin anket yoluyla elde edildiği bu çalışmada verilere frekans analizi ve Ki-kare Testi uygulanmıştır. Elde edilen bilgiler ışığında katılımcıların, katılım bankalarını tercih etmelerinde etkili olan en önemli faktör "Personelin yakın ilgisi" faktörüdür. Katılımcıların katılım bankalarında en çok memnun oldukları faktör yine "Personelin yakın ilgisi" faktörüdür. Katılımcıların katılım bankalarını tercih etmelerinde en az etkiye sahip olan faktör ise "Dağıtılan yüksek kar payı" faktörüdür. Müşterilerin katılım bankalarında en az memnun kaldıkları konu ise bu bankaların kendilerine sağladığı çevresel imkanlarla ilgilidir. Bununla ilgili olarak müşteriler ankette "Araba parkı ve diğer fiziksel imkanlar" faktörünü işaretlemiştir (Sarı, 2010).

Abduh ve Omar (2012) çalışmalarında, Malezya'lı katılım bankası müşterilerinin bu bankaları seçme nedenlerini ortaya koymak istemiştir. Çalışmanın analizinde kullanılan veriler, katılım bankalarında hesabı bulunan 279 katılımcıdan anket yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen bu veriler frekans analizine ve Analitik Hiyerarşi Süreci'ne tabi tutulmuştur. Verilerin analizi sonucunda ise katılım bankalarının tercih edilmesindeki en önemli kriter bu bankaların şariat ilkelerine uygunluğudur. Müşterilerin katılım bankalarını tercih etmesindeki diğer önemli etmenler ise sırasıyla bu bankaların kârlılığı, itibarı, statüsü ile sağlamış olduğu imkân ve hizmetlerdir. Katılım bankalarının güler yüzlü personellerinin olması kişilerin bu bankaları tercih etmelerinde etkili olan çok önemli bir faktör değildir (Abduh ve Omar, 2012).

Özsoy vd. (2013) yapmış oldukları çalışmada, katılım bankacılığı ürün ve hizmetlerinden faydalanan müşterilerin katılım bankalarını tercih etmelerinde etkili olan faktörleri belirlemek istemişlerdir. Araştırmada elde edilen veriler anket yoluyla sağlanmış olup bu veriler açıklayıcı faktör analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. Analiz sonucunda müşterilerin katılım bankalarını tercih etmesindeki en önemli faktör "Hizmet/Ürün Kalitesi" faktörü iken "Dini/Çevresel Motivasyon" faktörü ise en az etkili olan faktördür (Özsoy vd., 2013).

Kaytancı vd. (2013) yapmış oldukları çalışmada, Eskişehir'de katılım bankacılığını kullanan 500 kişi üzerinde bir anket çalışması gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacılar bu anket çalışmasının hemen öncesinde ise çalışmaya ait bir pilot uygulamaya yer vermişlerdir. 27 sorunun yer aldığı bu ankette elde edilen verilere ise Ki-kare testi, küme analizi, faktör analizi

ve diskriminant analizi uygulanmıştır. Elde edilen bulgulara göre kişilerin katılım bankalarının sunmuş olduğu ürün ve hizmetlerden genel olarak memnun oldukları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların bu bankalarla ilgili olumlu düşüncelere sahip olduğu belirlenen bu çalışmada kişilerin katılım bankalarında en memnun kaldıkları şey ise işlemlerin tamamlanma hızı ve etkinliği konusunda olmuştur. Katılımcıların katılım bankalarında en az memnun kaldıkları konu internet bankacılığı hakkındadır. Bu kişilerin katılım bankacılığında en çok bildikleri ve kullandıkları ürün ise katılma hesaplarıdır (Kaytancı vd., 2013).

Çobankaya (2014) yapmış olduğu çalışmada, Batı Akdeniz Bölgesi'nde yaşayan kişilerin katılım bankacılığını nasıl algıladıklarıyla ilgili bir çalışma yapmış ve bunun içinse 470 kişiden anket yoluyla veri elde etmiştir. Toplanan bu verilerin analizinde ise frekans analizinden, Mann Whitney U Testinden ve Kruskal-Wallis H Testinden faydalanılmıştır. Araştırma sonucunda kişilerin çoğunluğunun katılım bankacılığının işleyişini bilmedikleri anlaşılmıştır. Katılım bankası müşterilerinin bu bankaları tercih etme sebeplerinin sorgulandığı soruda katılımcılar "bankanın güvenilir olması", "çalışanların saygılı ve nazik olması" ve "işlemlerin hatasız ve kısa sürede yapılması" sebeplerini ilk üç sırada göstermişlerdir. Kişilerin katılım bankalarını tercih etmeleri ile yaş grupları, eğitim düzeyleri, meslek grupları, gelir düzeyleri ve farklı illerde yaşamaları arasında anlamlı farklılıklar bulunamamıştır (Çobankaya, 2014).

Kılınç (2014) yapmış olduğu çalışmada, Isparta'da yaşayan katılım bankacılığı müşterilerinin bu bankaları tercih nedenlerini sıralamalı bir şekilde ortaya koymak istemiştir. İki bölümden oluşan anketi cevaplayan müşteri sayısı 130 olup bu çalışmada 122 anket araştırma için kullanılmıştır. Verilerin "Açıklayıcı Faktör Analizi" ile analiz edildiği bu araştırma sonucunda katılımcılar, katılım bankalarında en çok cari hesapları kullandıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların katılım bankalarını seçmelerindeki en önemli sebep "Dini hassasiyetler" iken en önemsiz sebep ise "Bankacılık Prestiji" dir (Kılınç, 2014).

Toraman vd. (2015) yapmış oldukları çalışmada, banka müşterisi olan ya da banka müşterisi olabilecek 539 kişinin katılım bankacılığıyla ilgili neleri bilip bilmediklerini ve katılım bankacılığını nasıl algıladıklarını anket yoluyla belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmada anket uygulamasına geçilmeden önce bir pilot çalışma uygulanmıştır. 539 kişiden elde edilen verilere ise frekans analizi, Varyans (ANOVA) Analizi ve Tukey Testi uygulanmıştır. Yapılan analizler neticesinde ankette yer alan algı sorularına "Evet", "Hayır" veya "Kararsızım" şeklinde cevap verenler arasında anlamlı farklılıkların olduğu tespit edilmiş ve anlamlı farklılık görülen gruplar arasında hangi grupların bu farklılığa neden olduğu bulunmuştur. Araştırma sonucunda

katılım bankalarının çok fazla reklam yapmadığı, katılımcıların bu bankalara yatırım yaparken dinen bir zorunluluk hissetmedikleri ve katılım bankacılığını çok da gerçekçi bulmadıkları ortaya konulmuştur (Toraman vd., 2015).

Bodibe vd. (2016) yapmış oldukları çalışmada, kişilerin İslami bankacılıkla ilgili tutum ve davranışlarını etkileyen önemli faktörleri belirlemeye çalışmıştır. Güney Afrika'da bulunan Witwatersrand Üniversitesi'ndeki 250 öğrenciden anket yoluyla elde edilen verilere göre katılımcıların çoğu İslami bankacılığın farkında değildir. Bunun içinse pazarlamacılar hem İslami bankacılıkla ilgili daha fazla farkındalık kampanyası yürütmesi gerekir hem de İslami bankacılıkla ilgili topluluk ve kanaat önderlerini hedeflemelidir (Bodibe vd., 2016).

Özen vd. (2016) yapmış oldukları çalışmada, Uşak ilinde yaşayan vatandaşların katılım bankacılığıyla ilgili bilgi, algı ve tutumlarını saptayarak, demografik faktörlerin bu kıstaslar üzerindeki etkisinin ne derecede olduğunu belirlemeye çalışmışlardır. Anket yoluyla elde edilen veriler daha sonrasında Temel Bileşenler Analizine ve Tek Yönlü ANOVA Analizine tabi tutulmuştur. Elde edilen verilere bakıldığı zaman insanların büyük bir çoğunluğu katılım bankacılığıyla ilgili bilgi düzeylerinin yeterli bir seviyede olmadığı ve katılım bankacılığına karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri söylenebilir. Araştırma sonucunda elde edilen bir başka bulgu da kişiler yatırımlarını katılım bankalarında değerlendirmeyi çok da düşünmemektedir. Yapılan analizler sonucunda erkekler, kadınlara göre katılım bankacılığıyla ilgili daha fazla bilgiye sahiptir. Katılımcıların eğitim seviyesi ve gelirleri ile bilgi düzeyleri arasında doğrusal bir ilişki saptanmıştır. Aynı zamanda katılımcıların meslekleri ile bilgi düzeyleri arasında da anlamlı farklılıklar görülmüştür (Özen vd., 2016).

Örnek Yılmaz (2016) yapmış olduğu çalışmada, katılım bankalarının tercih edilmesinde rol oynayan faktörleri saptamak istemiş ve bunun içinse üç bölümden oluşan bir anket uygulaması gerçekleştirmiştir. Yapılan anket çalışması sonucunda toplanan verilere çeşitli betimsel istatistikler, Açıklayıcı Faktör Analizi, T Testi, Varyans (ANOVA) Analizi ve Sidak Testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda kişilerin cinsiyet dışında kalan demografik özellikleri ile bu boyutların en az biri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bir başka sonuç ise boyutların kendi aralarında yüksek düzeyde, doğru ve anlamlı derecede ilişkili olmasıdır (Örnek Yılmaz, 2016).

Anaç ve Kaya (2017) çalışmalarında, kişilerin katılım bankacılığını tercih etme sebeplerini ve bu bankaları tercih etmeleri ile kişilerin demografik özellikleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını belirlemek istemişlerdir. Veriler iki bölümden oluşan kapalı uçlu soruların bulunduğu anket yardımıyla elde edilmiştir. 423 kişinin cevapladığı bu anketten elde

edilen verilerin analiz edilmesinde faktör analizinden, korelasyon analizinden, Tukey Testinden, Tek Yönlü Varyans Analizinden ve T testinden yararlanılmıştır. Tüm bu analizler sonucunda elde edilen bulgulara göre kişilerin katılım bankasını tercih etmelerindeki en önemli faktörün "Katılım bankası ve faizsiz kurum olarak imaj ve popüleritesi" olduğu anlaşılmıştır. Çalışmada aynı zamanda katılımcıların katılım bankalarını tercih etmelerinde etkili olan etmenler ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır (Anaç ve Kaya, 2017).

Gökçen ve Gönen (2017) yapmış oldukları çalışmada, firmaların katılım bankalarıyla ilgili algı ve tutumlarını incelemiştir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak ise üç bölümden meydana gelen anket tercih edilmiştir. Toplanan bu verilere daha sonrasında ise Kruskal-Wallis H Testi ve Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Yapılan analizler sonucunda firmaların kredi gereksinimlerini katılım bankacılığı aracılığıyla karşılamayacakları sonucuna varılmıştır. Buna nazaran firmaların gelecekte katılım bankalarıyla iş birliği yapabileceklerin oranı ile yapmayacakların oranının aynı olduğu görülmüştür. Yine firmalar ticari olarak kendilerine daha kârlı olan bankayı tercih edeceklerini belirtirken katılım bankacılığının hassas noktalarından olan faiz olgusunun bu tercihte etkili olmadığı ortaya çıkmıştır (Gökçen ve Gönen, 2017).

Sakınç ve Poyraz (2018) yapmış oldukları çalışmada, birikimlerini katılım bankalarında değerlendiren kişilerin neden bu bankaları tercih ettiklerini belirlemeye çalışmışlardır. Bunun içinse katılım bankası müşterisi olan 100 kişiye bir anket çalışması uygulanmıştır. Verilerin analizinde frekans analizi kullanılmış ve elde edilen sonuçlara göre katılımcıların katılım bankacılığının ne anlama geldiğini ve bu bankaların ürün, hizmet ve işleyişleri hakkında bilgi sahibi oldukları ortaya çıkmıştır. Yine katılımcılar bu bankaların İslam'a uygun olduğunu düşünmüşlerdir. Katılımcılar aynı zamanda bu bankaların sunduğu ürün ve hizmetlerin diğerlerine göre daha fazla olduğuna, müşteri ve hizmet kalitelerinin diğer bankalara nazaran daha iyi olduğuna ve diğer bankalara göre daha güvenilir olduğuna kanaat getirmişlerdir. Ortaya çıkan bir başka sonuç ise katılımcılar bu bankaların işlem maliyetlerini daha az bulurken, kazanç oranlarının ise daha fazla olduğunu düşünmüşlerdir. Katılımcıların katılım bankalarını tercih etmelerinin temel sebebi ise bu bankaların çalışma prensiplerinde İslami değerleri göz önünde bulundurmaları olmuştur (Sakınç ve Poyraz, 2018).

Duramaz ve Erol (2018) yapmış oldukları çalışmada, Ege Bölgesi'nde yer alan katılım bankası müşterilerinin bu bankaları tercih etmelerine neden olan sebepler ile demografik değişkenler arasında bir farklılık olup olmadığını saptamak istemişlerdir. Verilerin anket

yöntemiyle toplandığı bu çalışmada 210 kişiden elde edilen veriler analize uygun görülmüştür. Verilerin analiz sürecinde ise korelasyon analizi, T Testi ve Varyans Analizi kullanılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre bir faktörde bayanlar, erkeklere nazaran katılım bankacılığını seçme konusunda daha istekli oldukları ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bir başka sonucu da müşterilerin katılım bankacılığını tercih etmelerinde yaşa göre anlamlı farklılıklar tespit edilmişken, gelir ve eğitim seviyelerine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir (Duramaz ve Erol, 2018).

Sumer vd. (2018) yapmış oldukları çalışmada, katılım bankalarından kredi almayan kişilerin katılım bankacılığını neden tercih etmediklerini saptamaya çalışmışlardır. 228 akademisyenin anketteki sorulara cevap vermesiyle elde edilen verilere frekans analizi ve Ki-kare Testi uygulanmıştır. Bu analizler ışığında kişilerin katılım bankalarını tercih etmeme sebepleri arasında en önemlileri bu bankaların finansman maliyetlerinin yüksek, geleneksel bankalardan kredi almanın daha kolay olması ve ürün çeşitliliğinin az olmasıdır. Buna rağmen katılımcıların katılım bankalarını tercih etmemelerinin sebepleri arasında ürün ve hizmetlerle ilgili bilgi yetersizliği ile hizmet kalitesinin yetersizliği yoktur (Sumer vd., 2018).

Tekin (2019) yapmış olduğu çalışmada, Çankırı Karatekin Üniversitesi'nde öğrenim gören 195 öğrencinin katılım bankacılığıyla ilgili algı, tutum ve davranışlarını ölçmeye çalışmıştır. Anket yöntemiyle elde edilen verilere frekans analizi, Açıklayıcı Faktör Analizi, T Testi, ANOVA Analizi ve Tukey Testi uygulanmıştır. Araştırma neticesinde öğrencilere göre katılım bankacılığında Arapça kelimelerin kullanılması bu bankaların zor anlaşılmasına ve tercih edilmemelerine neden olmaktadır. Yine öğrencilerin büyük bir çoğunluğu katılım bankacılığıyla ilgili verilen sorularda kararsız kaldıkları görülmüştür. Öğrencilerin yaklaşık %30'u katılım bankacılığını diğer bankalara tercih ederken, bu bankaların diğer bankalara göre daha hızlı olduğunu düşünenlerin oranı %15 civarındadır. Katılım bankalarını daha güvenilir bulanların oranı %22 iken hizmet kalitelerinin daha yüksek olduğunu düşünenlerin oranı ise %19.5 tir. Çalışma sonucunda elde edilen bir diğer önemli bulguya göre öğrencilerin %20,5'i katılım bankalarını diğer bankalara göre daha ucuz maliyetle kaynak kullandığını düşünmektedir. Bu bankaların kazancının daha fazla olduğunu düşünenlerin oranı ise %10 civarındadır. Bankacılık ve Finans öğrencilerinin, diğer bölümlerde yer alan öğrencilere göre katılım bankacılığı konusunda daha fazla bilgiye sahip oldukları saptanmış ve üniversitede aldıkları eğitimin bu konuda onlara yardımcı olduğunu düşünmüşlerdir (Tekin, 2019).

Yanık ve Sumer (2019) yapmış oldukları çalışmada, İlahiyat Fakültesi'nde görev yapan akademisyenlerin katılım bankacılığını nasıl gördüklerini, katılım bankacılığının İslami

değerlere uygun olarak işlemlerde bulunup bulunmadıkları konusundaki düşüncelerini ve katılım bankacılığı anlayışları ile geleneksel bankacılık anlayışları arasındaki görüş farklılıklarını belirlemek istemişlerdir. Araştırmada veri toplama yöntemi olarak anket yöntemi kullanılmıştır. Anket yoluyla elde edilen verilere önce frekans analizi yapılmış daha sonrasında ise bu verilerin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri bulunmuştur. Verilerin analiz edilmesiyle elde edilen bulgulara göre akademisyenler katılım bankacılığı sistemini geleneksel bankacılık sisteminden farklı olmadığını belirtmişler ve farklılaşan yönlerinin ise bu bankaların krediyi nakit olarak kullanılmamaları olarak görmüşlerdir. Bu araştırmada ayrıca katılım bankacılığını kullanan müşteriler ile bu kurumları yöneten üst kurumlar arasında hassasiyet anlamında farklılıkların olduğunu ve yapılacak değişikliklerle sistemin İslam'a daha fazla entegre olacağı sonucuna ulaşılmıştır (Yanık ve Sumer, 2019).

Törenek ve Yavuz (2019) yapmış oldukları çalışmada, müşterilerin katılım bankalarını tercih etmelerinde etkili olan faktörleri belirlemeyi amaçlamışlardır. Toplanan bu verilerin analiz edilmesinde frekans analizi yöntemi uygulanmış ve bu verilerin ortalama ve standart sapma değerleri tespit edilmiştir. Tüm bunların ışığında ankette yer alan "Samimi ve yardımsever personel", "İnsana saygı ve hürmet", "Müşteri hizmet kalitesi" ve "Şube personeli ile yakın ilişkilerim" faktörleri ilk dört sırada yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle müşterilerin katılım bankacılığını tercih etmelerinde rol oynayan en önemli faktörler, insan kaynaklı faktörlerdir. Katılım bankacılığı tercihinde en az etkili olan faktör ise reklam olmuştur. Bu durum katılım bankalarının reklam konusunda yeterli çalışmalarda bulunmadığının bir göstergesidir (Törenek ve Yavuz, 2019).

Kocabıyık ve Teker (2019) yapmış oldukları çalışmada, Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin (KOBİ) katılım bankacılığını nasıl algıladıklarını, hangi şartlar altında bu bankalarla çalışmayı düşündüklerini ve demografik özelliklerinin anket sorularına vermiş oldukları cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığını sorgulamak istemişlerdir. Verilerin frekans ve güvenilirlik analizi, normallik testi, ortalama değer bulunması ve Kruskal-Wallis H Testi ile analiz edilmesi sonucunda KOBİ'ler, katılım bankalarının düşük maliyetli kredi imkanı sağladıkları, cazip kâr payı ve ödeme imkanı sundukları ve ticari olarak kârlı olduklarını düşündükleri takdirde bu bankalarla çalışabileceklerini ifade etmişlerdir. Buna istinaden KOBİ'ler, katılım bankalarının reklam yapmadığını, ürün ve hizmet çeşitliliğinin yeterli olmadığını düşünmüşler ve bu bankaların faizsiz işlem yaptıklarına inanmamışlardır. Araştırmaya göre KOBİ'lerin demografik özellikleri ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında istatistiki olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir (Kocabıyık ve Teker,

2019).

Uran (2019) yapmış olduğu çalışmada, katılım bankacılığını kullanan kişilerin bu bankalardaki hizmet kalitesini nasıl gördüklerini belirlemek istemiştir. Verilerin anket yoluyla sağlandığı bu çalışmada verilerin analiz edilmesinde frekans analizinden, faktör analizinden, Mann Whitney U Testinden ve Kruskal-Wallis H Testinden faydalanılmıştır. Tüm bu analizlerin sonucunda katılımcıların çok büyük bir kısmının katılım bankalarını tercih etmesinin temel nedeni kişilerin faiz hassasiyetidir. Yapılan faktör analizine göre bu çalışmada ortalama değeri en yüksek olan boyutun "Güvenilirlik Boyutu" olduğu anlaşılmıştır. Araştırmada ayrıca 7 yıldır banka müşterisi olup aylık kazancı düşük, emekli veya ev hanımı olan yaşlı kişilerin hizmet kalitesi algısı diğer kişilere göre daha yüksek bulunmuştur (Uran, 2019).

Dayı (2019) yapmış olduğu çalışmada, katılım bankacılığını kullanan kişilerin bu bankaları tercih etmesinde etkili olan sebepleri araştırmak istemiştir. Verilerin anket kullanılarak elde edildiği bu çalışmada toplanan verilere frekans analizi, güvenilirlik analizi, doğrulayıcı faktör analizi ve korelasyon analizi yapılmıştır. Yapısal eşitlik modelinin kullanıldığı bu çalışmada katılımcılar katılım bankacılığını tercih etmelerinin altında yatan en önemli iki sebebi "Faizsiz bankacılık sistemiyle çalışılması" ve "İslami kurallara uygun olması" olarak göstermişlerdir (Dayı, 2019).

Gül (2019) yapmış olduğu çalışmada, hem katılımcıların katılım bankacılığını tercih etmelerinde etkili olan faktörleri belirleyebilmek hem de katılımcıların demografik özelliklerinin katılım bankalarının faaliyetlerine yönelik görüşlerine ve bilgi düzeylerine olan etkisini tespit edebilmeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri analiz yöntemleri olarak frekans analizi, faktör analizi, T Testi, ANOVA analizi ve Games-Howell Testi kullanılmıştır. Bu analizler sonucunda kişilerin katılım bankacılığının prensip ve işleyişlerini bilmesi ile işleyiş süreciyle ilgili bilgi düzeyi açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Yine bu araştırmaya göre kişilerin yaş aralıkları ve dini inançları dışındaki demografik özellikleri ile katılım bankacılığı işleyiş süreciyle ilgili bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur (Gül, 2019).

Gürbüz vd. (2020) yapmış oldukları çalışmada, kurumsal firmaların katılım bankalarına olan bakış açılarını değerlendirmek istemişlerdir. Veriler yüz yüze anket yöntemiyle toplanmış olup bu verilerin analiz edilmesinde güvenilirlik analizi, faktör analizi, korelasyon analizi, T-Testi ve ANOVA analizi kullanılmıştır. Tüm bu analizlerin sonucunda firmaların katılım bankacılığını seçmesindeki en büyük etkenin katılım bankacılığının firmalara sağladığı ekonomik çıkarlar olduğu söylenebilir. Buna nazaran firmalar, katılım bankalarının İslam dinine uygun bir şekilde çalışmadıklarını ve ürün ve hizmet tanıtımında yetersiz olduklarını

düşünmektedir (Gürbüz vd., 2020).

Balkanlı ve Yardımcıoğlu (2020) yapmış oldukları çalışmada, katılım bankalarında çalışan kişilerin İslam ekonomisinin temelleri konusunda farkındalıklarının ne ölçüde olduğunu saptamak istemişlerdir. Verilerin İç Tutarlılık Analizi ve Açıklayıcı Faktör Analizi ile analiz edilmesinden sonra ortaya çıkan bulgulara göre katılım bankalarında çalışan kişilerin büyük ölçüde İslam'a uygun olarak hareket ettikleri gözlemlenirken faiz hassasiyeti konusunda bağlılıklarının daha az olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmada ayrıca katılımcıların katılım bankalarını daha güvenilir buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Buna rağmen katılımcılar, katılım bankalarınca yapılan işlemlerin İslam'a uygun olduğunu düşünmüş olmalarına rağmen bazı konularda katılım bankacılığını tercih etmedikleri ortaya çıkmıştır (Balkanlı ve Yardımcıoğlu, 2020).

Türk (2020) yapmış olduğu çalışmada, üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını nasıl algıladıklarını ortaya koymak istemiştir. Veri toplama yöntemi olarak anketin seçildiği bu çalışmada 275 öğrenci araştırmanın örneklemini oluşturmuştur. Bu öğrencilerden elde edilen veriler daha sonrasında Açıklayıcı Faktör Analizine, Güvenilirlik Analizine, Korelasyon Analizine, T Testine ve ANOVA Testine tabi tutulmuştur. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin yarısından fazlasının katılım bankalarının prensip ve işleyişleri hakkında bilmedikleri şeylerin olduğu ortaya çıkmıştır. Katılımcıların yaklaşık %75'i bu bankaların kendi beklentilerini karşılayacağı konusunda kararsız kalmışlardır. Yine bu çalışmada katılım bankalarının müşteri beklentilerini karşılayacağını düşünenler diğer gruplara göre bu bankalara karşı hem daha olumlu düşünmüşler hem de bu bankalar hakkında daha fazla bilgiye sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Türk, 2020).

Dilmaç ve Sumer (2021) yapmış oldukları çalışmada, Oltu kırsalında bulunan esnafın katılım bankalarına karşı bakış açılarının ne olduğunu saptamak istemişlerdir. Yüz yüze anket yönteminin uygulandığı çalışmada toplanan verilere frekans analizi, güvenilirlik testi ve Ki-kare Testi uygulanmıştır. Araştırma sonucunda kırsal esnafı, geleneksel bankalardan kredi almanın daha kolay olduğunu, katılım bankalarının şube ve ATM'lerinin yaygın olmadığını ve ürün ve hizmet çeşitliliğinde yetersiz oldukları kanısına varmışlardır. Aynı zamanda katılımcıların medeni halleri ile kredi kullanmaları arasında istatistiki açıdan anlamlı ilişki bulunmuştur. Kredi kullanan katılımcılar, bankacılık sistemi içinde katılım bankalarının da yer alması gerektiğini düşünmüşlerdir (Dilmaç ve Sumer, 2021).

Pilatin (2022) yapmış olduğu çalışmada, Türkiye'nin bütün coğrafi bölgelerinde ikamet eden katılım bankası müşterilerinin bu bankaları tercih etmesinde rol oynayan faktörleri

belirlemek istemiştir. Çalışmada veriler online anket yoluyla toplanmış olup bu verilerin analiz edilmesinde ANOVA Analizinden, Güvenilirlik Analizinden, Açıklayıcı Faktör Analizinden, T Testinden ve Post Hoc testlerinden faydalanılmıştır. Yapılan analizler neticesinde müşterilerin katılım bankalarından hizmet almalarında rol oynayan en önemli faktörler bu bankaların faizsiz bankacılık hizmetleri sunması, kişilerin dini hassasiyetleri ve bu bankaların EFT, komisyon ve işletim ücretlerinin düşük veya hiç olmamasıdır. Çalışmadan elde edilen bir başka bulguda Doğu Anadolu Bölgesi'nde yaşayan kişilerin katılım bankacılığını diğer bölgelere göre çok daha fazla kullandıkları sonucudur (Pilatin, 2022).

Literatür kısmında incelenen araştırmalara göre kişilerin katılım bankacılığı hakkındaki algı, tutum ve bilgi düzeyinin yeterli olmadığı görülmektedir. Bu durumun oluşmasında ise çeşitli faktörlerin etkili olduğu görülmüştür. Buna istinaden kişilerin bu bankaları tercih etmesinde sadece dini faktörler değil aynı zamanda insani ve ekonomik faktörlerin de etkili olduğu saptanmıştır.

6. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Çalışmanın bu başlığı altında üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile katılım bankacılığı hakkındaki algı, tutum ve bilgi düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların ortaya konulması amacıyla çeşitli hipotezler oluşturulmuş ve bu hipotezler test edilmeye çalışılmıştır.

6.1. Cinsiyete İlişkin Hipotezler

H_{1a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

H_{1r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları cinsiyete göre farklılık gösterir.

6.2. Yaşa İlişkin Hipotezler

H_{2a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

H_{2r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları yaşa göre farklılık gösterir.

6.3. Kayıt Olunan Fakülteye İlişkin Hipotezler

H_{3a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

H_{3r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları kayıt olunan fakülteye göre farklılık gösterir.

6.4. Aylık Ortalama Gelir Düzeyine İlişkin Hipotezler

H_{4a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk

hissetmeleri aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H₄₁: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

H_{4r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları aylık ortalama gelir düzeyine göre farklılık gösterir.

6.5. Gelir Kaynağına İlişkin Hipotezler

H_{5a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

H_{5r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları gelir kaynağı türüne göre farklılık gösterir.

6.6. İkamet Edilen Bölgeye İlişkin Hipotezler

H_{6a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

H_{6r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye göre farklılık gösterir.

6.7. Mezun Olunan Lise Türüne İlişkin Hipotezler

H_{7a}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri mezun olunan lise

türüne göre farklılık gösterir.

H_{7b}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7c}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ulaşılabilir bulma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7d}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7e}: Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına ilişkin algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7f}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7g}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7h}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7i}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7j}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7k}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7l}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7m}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7n}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

H_{7o}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunacağı konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık

gösterir.

H_{7p}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre gösterir.

H_{7r}: Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları mezun olunan lise türüne göre farklılık gösterir.

7. ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNE AİT BETİMSSEL İSTATİSTİKLER

Çalışma için oluşturulan hipotezlerin test edilmesinden önce üniversite öğrencilerine ait birtakım betimsel istatistiklerin paylaşılması gerekmektedir. Bu başlık altında üniversite öğrencilerinin hem demografik bilgilerine ait hem de katılım bankacılığına ilişkin görüşlerine ait çeşitli betimsel istatistikler aktarılmaya çalışılmıştır.

7.1. Demografik Bilgilere Ait Frekans Analizi

Tablo 3.1. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet ve Yaş Bilgilerine Ait İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	507	65,4
	Erkek	268	34,6
	Toplam	775	100
Yaş	18	64	8,3
	19	129	16,6
	20	213	27,5
	21	185	23,9
	22	103	13,3
	23	50	6,5
	24	25	3,2
	25	6	0,8
	Toplam	775	100

Tablo 3.1'e göre araştırmaya katılan 775 üniversite öğrencisinin %65,4'ü kadın bireylerden oluşurken %34,6'sı ise erkek bireylerden oluşmaktadır. Bu tabloya göre ayrıca araştırmaya katılan fakülte öğrencilerinin %8,3'ünün 18 yaşında, %16,6'sının 19 yaşında, %27,5'inin 20 yaşında, %23,9'unun 21 yaşında, %13,3'ünün 22 yaşında, %6,5'inin 23 yaşında, %3,2'sinin 24 yaşında ve %0,8'inin 25 yaşında olduğu gözlemlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yaş durumlarını gösteren betimsel istatistikler Tablo 3.1'de yer verilmiştir. Ankete katılan üniversite öğrencilerinin kayıtlı oldukları fakülte ve aylık gelir düzeylerini gösteren sayısal bilgiler ise Tablo 3.2 'de yer almaktadır.

Tablo 3.2. Üniversite Öğrencilerinin Fakülte ve Aylık Gelir Bilgilerine Ait İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Fakülte	Fen Fakültesi	76	9,8
	Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi	100	12,9
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	114	14,7
	İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi	63	8,1
	İslami İlimler Fakültesi	122	15,7
	Mühendislik Fakültesi	64	8,3
	Sağlık Bilimleri Fakültesi	71	9,2
	Uygulamalı Bilimler Fakültesi	92	11,9
	Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi	73	9,4
	Toplam	775	100
Aylık Gelir	1000 TL ve Altı	115	14,8
	1001 TL – 1500 TL	189	24,4
	1501 TL – 2000 TL	144	18,6
	2001 TL ve Üstü	327	42,2
	Toplam	775	100

Tablo 3.2'ye göre fakülte öğrencilerinin %9,8'i Fen Fakültesi'ne (FF) kayıtlı oldukları görünürken, %12,9'u Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi'ne (GSTF), %14,7'si İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi'ne (İİBF), %8,1'i İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi'ne (İTBF), %15,7'si İslami İlimler Fakültesi'ne (İİF), %8,3'ü Mühendislik Fakültesi'ne (MF), %9,2'si Sağlık Bilimleri Fakültesi'ne (SBF), %11,9'u Uygulamalı Bilimler Fakültesi'ne (UBF) ve %9,4'ü Ziraat ve Doğa Bilimleri Fakültesi'ne (ZDBF) kayıtlıdır.

Ayrıca bu tabloda, fakülte öğrencilerinin %14,8'inin aylık gelir düzeyinin 1000 TL ve altı, %24,4'ünün gelir düzeyinin 1001 TL – 1500 TL arasında, %18,6'sının ise gelir düzeyinin 1501 TL – 2000 TL arasında olduğu görülmektedir. Fakülte öğrencilerinin %42,2'sinin gelir düzeyi ise 2001 TL ve üstüdür.

Tablo 3.2'de üniversite öğrencilerinin hem kayıtlı oldukları fakülteye ait hem de aylık ortalama gelir düzeyine ait birtakım bilgiler paylaşılmıştır. Tablo 3.3'de ise üniversite öğrencilerinin elde ettikleri geliri hangi kaynaklardan sağladıklarına ilişkin sayısal bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.3. Üniversite Öğrencilerinin Gelir Elde Etme Yöntemlerine Ait İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Gelir Elde Etme Yöntemi	Aile	412	53,2
	Yarı Zamanlı Çalışma	32	4,1
	Tam Zamanlı Çalışma	11	1,4
	Burs – Kredi	160	20,6
	Diğer	18	2,3
	Hem Aile Hem De Yarı Zamanlı Çalışma	13	1,7
	Hem Aile Hem Burs – Kredi	99	12,8

Tablo 3.3. (Devamı)

	Hem Aile Hem De Diğer	4	0,5
	Hem Yarı Zamanlı Çalışma Hem De Burs – Kredi	11	1,4
	Hem Tam Zamanlı Çalışma Hem De Burs – Kredi	1	0,1
	Hem Burs – Kredi Hem De Diğer	1	0,1
	Hem Aile Hem Yarı Zamanlı Çalışma Hem De Burs – Kredi	11	1,4
	Hem Aile Hem Burs – Kredi Hem De Diğer	2	0,3
	Toplam	775	100

Tablo 3.3'e göre fakülte öğrencilerinin %53,2'si elde ettiği geliri ailelerinden sağlarken, %4,1'i yarı zamanlı çalışarak, %1,4'ü tam zamanlı çalışarak, %20,6'sı burs – kredi yoluyla, %2,3'ü diğer yollardan, %1,7'si hem ailelerinden hem de yarı zamanlı çalışarak, %12,8'i hem ailelerinden hem de burs – kredi yoluyla, %0,5'i hem ailelerinden hem de diğer yollardan, %1,4'ü hem yarı zamanlı çalışarak hem de burs – kredi yoluyla, %0,1'i hem tam zamanlı çalışarak hem de burs – kredi yoluyla, %0,1'i hem burs – kredi hem de diğer yollardan, %1,4'ü hem aile hem yarı zamanlı çalışarak hem de burs – kredi yoluyla ve %0,3'ü hem aile hem burs – kredi yoluyla hem de diğer yollardan gelir elde ettiği tespit edilmiştir.

Tablo 3.3'te üniversite öğrencilerinin gelir kaynaklarına ilişkin çeşitli sayısal verilerden bahsedilmiştir. Tablo 3.4'te ise üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölgeye ilişkin sayısal bilgilere yer verilmiş ve bu bilgiler yorumlanmıştır.

Tablo 3.4. Üniversite Öğrencilerinin Ailelerinin İkamet Ettiği Bölgeye Ait İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Ailenin İkamet Ettiği Bölge	Marmara	458	59,1
	Ege	102	13,2
	Akdeniz	43	5,5
	İç Anadolu	78	10,1
	Karadeniz	37	4,8
	Doğu Anadolu	28	3,6
	Güneydoğu Anadolu	29	3,7
	Toplam	775	100

Tablo 3.4'e göre fakülte öğrencilerinin %59,1'i Marmara Bölgesi'nde, %13,2'si Ege Bölgesi'nde, %5,5'i Akdeniz Bölgesi'nde, %10,1'i İç Anadolu Bölgesi'nde, %4,8'i Karadeniz Bölgesi'nde, %3,6'sı Doğu Anadolu Bölgesi'nde ve %3,7'si Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde yaşamaktadır.

Üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettikleri bölgeye ilişkin çeşitli sayısal bilgiler Tablo 3.4'te bahsedildikten sonra bu öğrencilerin mezun oldukları lise türüne ait çeşitli sayısal bilgiler ise Tablo 3.5'te paylaşılmıştır.

Tablo 3.5. Üniversite Öğrencilerinin Mezun Oldukları Lise Türüne Ait İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Mezun Olunan Lise Türü	Fen Lisesi	10	1,3
	Anadolu Lisesi	437	56,4
	Meslek ve Teknik Lise	122	15,7
	Sosyal Bilimler Lisesi	14	1,8
	Spor Lisesi	1	0,1
	İmam – Hatip Lisesi	157	20,3
	Akşam Lisesi	1	0,1
	Diğer	33	4,3
	Toplam	775	100

Tablo 3.5'e göre fakülte öğrencilerinin %1,3'ü Fen lisesinden, %56,4'ü Anadolu lisesinden, %15,7'si Meslek ve Teknik liseden, %1,8'i Sosyal Bilimler lisesinden, %0,1'i Spor lisesinden, %20,3'ü İmam – Hatip lisesinden, %0,1'i Akşam lisesinden ve %4,3'ü ise diğer lise türlerinden mezun olmuştur.

7.2. Üniversite Öğrencilerinin Anket Sorularına Verdikleri Cevaplara Ait Frekans Analizi

Çalışmanın daha önceki başlığında üniversite öğrencilerinin demografik bilgilerine ilişkin çeşitli sayısal bilgilere yer verilmiştir. Bu başlıkta ise üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeylerini ölçen sorulara vermiş oldukları cevaplara ait çeşitli sayısal bilgilerden bahsedilmeye çalışılmıştır. Tüm bunlar ışığında Tablo 3.6'da üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma isteklerine ilişkin sayısal istatistikler yer almaktadır.

Tablo 3.6. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarıyla Çalışma İsteklerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	Kesinlikle Katılmıyorum	85	11,0
	Katılmıyorum	152	19,6
	Kararsızım	345	44,5
	Katılıyorum	153	19,7
	Kesinlikle Katılıyorum	40	5,2
	Toplam	775	100

Tablo 3.6'ya göre fakülte öğrencilerinin %30,6'sı katılım bankaları ile çalışmayacakları konusunda fikir beyan etmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %44,5'i ise katılım bankaları ile çalışma konusunda kararsız kaldıkları görülmüştür. Katılım bankaları ile çalışmak istediklerini dile getiren fakülte öğrencilerinin oranı ise %24,9'dur.

Tablo 3.7'de ise üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtım yapıp yapılmadığına ilişkin çeşitli görüşlerini içeren sayısal bilgilerden bahsedilmiştir.

Tablo 3.7. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Tanıtımı Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	Kesinlikle Katılmıyorum	97	12,5
	Katılmıyorum	274	35,4
	Kararsızım	265	34,2
	Katılıyorum	112	14,5
	Kesinlikle Katılıyorum	27	3,5
	Toplam	775	100

Tablo 3.7'ye göre fakülte öğrencilerinin %47,9'unun katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtımının yapılmadığını düşünmektedir. Katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtımı konusunda kararsız olan kesimin oranı ise %34,2'dir. Katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtımının yapıldığını düşünen fakülte öğrencilerin oranının %18,0 olduğu görülmektedir.

Tablo 3.7'de aktarılan bilgilerden sonra üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını ne düzeyde ulaşılabilir bulduklarına ilişkin sayısal bilgilere ise Tablo 3.8'de yer verilmiştir.

Tablo 3.8. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığını Ulaşılabilir Bulma Düzeylerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	Ulaşılabilir Değil	69	8,9
	Çok Az Ulaşılabilir	163	21,0
	Kararsızım	266	34,3
	Ulaşılabilir	233	30,1
	Yeterince Ulaşılabilir	44	5,7
	Toplam	775	100

Tablo 3.8'e göre üniversite öğrencilerinin %29,9'unun katılım bankacılığını ulaşılabilir bulmadıkları görülmüştür. Tabloda ayrıca üniversite öğrencilerinin %34,3'ünün katılım bankacılığının ulaşılabilirliği açısından kararsız kaldıkları tespit edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin %35,8'i ise katılım bankacılığını ulaşılabilir bulmuştur.

Üniversite öğrencilerine katılım bankacılığı hakkındaki bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik bir soru sorulmuş ve bu soruya verilen cevaplara ilişkin sayısal bilgiler Tablo 3.9'da paylaşılmıştır.

Tablo 3.9. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeylerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	Çok Şey Bilmiyorum	361	46,6
	Birkaç Şey Duydum Ama Ne Olduğunu Bilmiyorum	173	22,3

Tablo 3.9. (Devamı)

	Birkaç Şey Duydum Ama Çok Azını Anladım	88	11,4
	Birkaç Şey Biliyorum	127	16,4
	Çok Şey Biliyorum	26	3,4
	Toplam	775	100

Tablo 3.9'a göre üniversite öğrencilerinin %68,9'u katılım bankacılığı ile ilgili bilmiyorum ifadesini kullandıkları görülmüştür. Aynı zamanda bu öğrencilerin %11,4'ünün ise katılım bankacılığı hakkında birkaç şey duymuş olmalarına rağmen çok azını anladıklarını dile getirmiştir. Katılım bankacılığı hakkında bilgi düzeyinin iyi olduğu gözlemlenen üniversite öğrencilerinin oranı ise %19,8'dir. Tablo 3.9'da üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin bilgi düzeylerini gösteren çeşitli bilgiler yer almaktadır. Tablo 3.10'da ise üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığındaki katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin görüşlerini içeren çeşitli sayısal bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.10. Üniversite Öğrencilerinin Katılımcılık Esasına Yönelik Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	Kesinlikle İnanmıyorum	30	3,9
	İnanmıyorum	112	14,5
	Kararsızım	442	57,0
	İnanıyorum	162	20,9
	Kesinlikle İnanıyorum	29	3,7
	Toplam	775	100

Tablo 3.10'a göre üniversite öğrencilerinin %18,4'ü katılım bankacılığındaki katılımcılık esasını geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olacağına inanmazken katılımcıların %57,0'ı ise bu konuda kararsız kalmıştır. Üniversite öğrencilerinin yalnızca %24,6'sı katılım bankacılığındaki katılımcılık esasını geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olduğuna inanmıştır. Üniversite öğrencilerine katılım bankacılığı size farklı yatırım araçları sunuyor mu şeklinde bir soru sorulmuş ve bu sorunun cevaplarına ilişkin sayısal bilgilere Tablo 3.11'de yer verilmiştir.

Tablo 3.11. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığına Ait Yatırım Araçları Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	Kesinlikle Katılmıyorum	38	4,9
	Katılmıyorum	127	16,4
	Kararsızım	422	54,5
	Katılıyorum	171	22,1
	Kesinlikle Katılıyorum	17	2,2
	Toplam	775	100

Tablo 3.11'e göre üniversite öğrencilerinin %21,3'ü katılım bankalarının kendilerine farklı yatırım araçları sunmadığını düşünmektedir. Bu tabloya göre üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının kendilerine farklı yatırım araçları sunup sunmadığı konusunda kararsız kalan kesimin oranı ise %54,5'dir. Üniversite öğrencilerinin %24,3'ü ise katılım bankalarının kendilerine farklı yatırım araçları sunduğunu düşünmektedir.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının fon yönetimi konusundaki görüşlerini içeren çeşitli bilgiler ise Tablo 3.12'de yer almaktadır.

Tablo 3.12. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarının Fon Yönetimi Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	İyi Yönetemez	142	18,3
	Biraz Yönetebilir	132	17,0
	Kararsızım	251	32,4
	İyi Yönetir	173	22,3
	Çok İyi Yönetebilir	77	9,9
	Toplam	775	100

Tablo 3.12'ye göre üniversite öğrencilerinin %18,3'ü katılım bankalarının fon yönetimini iyi bir şekilde yapamayacağını dile getirirken %17,0'ı ise bu bankaların elde ettikleri fonları biraz yönetebileceğini ifade etmiştir. Üniversite öğrencilerinin katılım bankalarının fon yönetimi konusunda kararsız kalan kesimin oranı ise %32,4 olmuştur. Katılım bankalarının fon yönetme konusunda başarılı olabileceğini düşünen üniversiteli öğrencilerin oranı ise %32,2'dir.

Tablo 3.12'de yer alan bilgiler üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki görüşlerine aittir. Tablo 3.13'de ise üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki görüşlerini içeren çeşitli bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3.13. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığının Faydalı Bir Uygulama Olma Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	Kesinlikle Emin Değilim	53	6,7
	Kısmen Emin Değilim	153	19,7
	Kararsızım	329	42,5
	Kısmen Eminim	191	24,6
	Çok Eminim	50	6,5
	Toplam	775	100

Tablo 3.13'e göre üniversite öğrencilerinin %26,4'ü katılım bankacılığının faydalı olacağına inanmamaktadır. Katılım bankacılığının faydalı olacağı konusunda kararsız olanların oranı ise %42,5'tir. Üniversite öğrencilerinin %31,1'i ise katılım bankacılığının faydalı olacağına inanmaktadır.

Üniversite öğrencilerine katılım bankalarını mı yoksa geleneksel bankaları mı tercih edeceksiniz diye bir soru sorulmuş ve üniversite öğrencilerinin katılım bankalarını tercih etme konusundaki görüşleri Tablo 3.14’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.14. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Tercih Yapma Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankaları İle Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	Kesinlikle Tercih Etmem	55	7,1
	Tercih Etmem	141	18,2
	Kararsızım	346	44,6
	Tercih Ederim	186	24,0
	Kesinlikle Tercih Ederim	47	6,1
	Toplam	775	100

Tablo 3.14’e göre üniversite öğrencilerinin %25,3’ü katılım bankalarını tercih etmeyeceklerini ifade etmiştir. Üniversite öğrencilerinin %44,6’sının ise katılım bankacılığını tercih etme konusunda kararsız kalmıştır. Üniversite öğrencilerinin %30,1’inin ise katılım bankalarını tercih edecekleri görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıklarına ilişkin bilgilere ise Tablo 3.15’de yer verilmiştir.

Tablo 3.15. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklıklarına İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	Hiç	388	50,1
	Ayda Bir Kez	216	27,9
	Haftada Bir Kez	132	17,0
	Haftada 5 Kez	26	3,4
	Günde 5 Kez	13	1,7
	Toplam	775	100

Tablo 3.15’e göre üniversite öğrencilerinin %50,1’i katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla hiç karşılaşmadıklarını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin %27,9’u ise katılım bankacılığı ile reklam veya ilanlarla ayda bir kez karşılaştıklarını dile getirmiştir. Haftada bir kez katılım bankacılığı ile reklam veya ilanlarla karşılaştığını söyleyen üniversite öğrencilerinin oranı ise %17,0’dır. Katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlarla haftada 5 kez karşılaştığını ifade eden üniversiteli öğrencilerinin oranı %3,4 iken öğrencilerin %1,7’si ise bu reklam veya ilanlarla günde 5 kez karşılaştığını ifade etmiştir.

Tablo 3.15’de üniversite öğrencilerinin katılım bankalarına ilişkin reklam veya ilanlara hangi aralıklarla rastladıklarına ait çeşitli bilgiler paylaşılmıştır. Üniversite öğrencilerinin

katılım bankalarına yatırım yapma konusunda dinin etkisini ölçebilmek adına bir soru sorulmuş ve bu soruya ilişkin bilgiler Tablo 3.16’da paylaşılmıştır.

Tablo 3.16. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankalarına Yatırım Yapma Konusunda Dini Bir Zorunluluk Hissetmelerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	Aşırı Zorunluluk Hissediyorum	29	3,7
	Zorunluluk Hissediyorum	46	5,9
	Kısmen Zorunluluk Hissediyorum	134	17,3
	Çok Az Zorunluluk Hissediyorum	82	10,6
	Hiç Zorunluluk Hissetmiyorum	484	62,5
	Toplam	775	100

Tablo 3.16’ya göre katılım bankalarına yatırım yapmak için zorunluluk hisseden üniversite öğrencilerinin oranının %9,6 olduğu gözlemlenmiştir. Katılım bankalarına yatırım yapma konusunda kısmen zorunluluk hissedenlerin oranı ise %17,3’tür. Katılım bankalarına yatırım yapma konusunda çok az zorunluluk hisseden üniversite öğrencilerinin oranı %10,6 olduğu görülürken bu bankalara yatırım yapma konusunda hiç zorunluluk hissetmeyenlerin oranı %62,5’tir.

Katılım bankacılığının yatırım fırsatları ile geleneksel bankacılığın yatırım fırsatları arasındaki benzerliğin ölçülmesi amacıyla üniversite öğrencilerine bir soru sorulmuştur. Üniversite öğrencilerinin bu soruya ilişkin cevapları ise Tablo 3.17’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.17. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunma Konusundaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü		Frekans	Yüzde
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	Kesinlikle Katılmıyorum	55	7,1
	Katılmıyorum	114	14,7
	Kararsızım	449	57,9
	Katılıyorum	139	17,9
	Kesinlikle Katılıyorum	18	2,3
	Toplam	775	100

Tablo 3.17’ye göre üniversite öğrencilerinin %21,8’i katılım bankacılığının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunmadığını düşünmektedir. Üniversite öğrencilerinin %57,9’u ise katılım bankacılığının benzer yatırım fırsatları sunup sunmadığı konusunda kararsız kalmıştır. Benzer yatırım fırsatları sunduğunu düşünen üniversite öğrencilerinin oranı ise %20,2’dir.

Tablo 3.18’de üniversite öğrencilerinin anket ölçeğinde yer alan maddelere vermiş

oldukları cevaplar paylaşılmıştır.

Tablo 3.18. Üniversite Öğrencilerinin Katılım Bankacılığı Hakkındaki Görüşlerine İlişkin İstatistikler

Değişken Türü	Frekans	Yüzde	
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarını Doğrultusunda Düşünürüm.	Kesinlikle Katılmıyorum	88	11,4
	Katılmıyorum	104	13,4
	Kararsızım	359	46,3
	Katılıyorum	142	18,3
	Kesinlikle Katılıyorum	82	10,6
	Toplam	775	100
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	Kesinlikle Katılmıyorum	72	9,3
	Katılmıyorum	111	14,3
	Kararsızım	346	44,6
	Katılıyorum	186	24,0
	Kesinlikle Katılıyorum	60	7,7
	Toplam	775	100
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	89	11,5
	Katılmıyorum	95	12,3
	Kararsızım	407	52,5
	Katılıyorum	142	18,3
	Kesinlikle Katılıyorum	42	5,4
	Toplam	775	100
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	Kesinlikle Katılmıyorum	189	24,4
	Katılmıyorum	151	19,5
	Kararsızım	288	37,2
	Katılıyorum	102	13,2
	Kesinlikle Katılıyorum	45	5,8
	Toplam	775	100
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	Kesinlikle Katılmıyorum	115	14,8
	Katılmıyorum	124	16,0
	Kararsızım	411	53,0
	Katılıyorum	87	11,2
	Kesinlikle Katılıyorum	38	4,9
	Toplam	775	100

Tablo 3.18'e göre üniversite öğrencilerinin %24,8'i katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda düşünmemektedir. Üniversite öğrencilerinin %46,3'ü ise bu konuda kararsız kaldıklarını dile getirmişlerdir. Katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda düşünen üniversite öğrencilerinin oranının ise %28,9 olduğu görülmüştür. Katılım bankacılığını, geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olarak görmeyen üniversite öğrencilerinin oranı %23,6'dır. Üniversite öğrencilerinden bu bankaları geleneksel bankaların iyi bir alternatifi olma konusunda kararsız olan kesim ise %44,6 oranındadır. Katılım bankacılığını geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olarak değerlendiren katılımcıların oranı %31,7'dir. Katılım bankacılığının kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunduğunu düşünmeyenlerin oranı %23,8 iken bu konu hakkında kararsız olan kesimin %52,5'tir. Katılım bankalarının kredi konusunda daha iyi fırsatlar sunduğunu düşünen üniversite öğrencilerinin oranı %23,7'dir. Katılım bankacılığının İslami kurallara uygun olduğu

için kullanmayan üniversite öğrencilerinin oranı %43,9'dur. Bu konuda kararsız olanların oranı %37,2 olduğu bu tabloya göre katılım bankacılığını İslami kurallara uygun olduğu için kullanan üniversite öğrencilerinin oranı ise %19,0'dır. Katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunmadığını düşünen üniversite öğrencilerinin oranı %30,8'dir. Buna nazaran üniversite öğrencilerinin %53,0'ı katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunup sunmadığı konusunda kararsız kalmıştır. Öte yandan üniversite öğrencilerinin %16,1'i bu bankaların çok geniş yatırım yelpazesi sunduğunu düşünmektedir.

8. ANKET ÖLÇEĞİNİN GÜVENİLİRLİK ANALİZİ

Madde analizi olarak da isimlendirilen güvenilirlik analizi, ölçüm yapacak olan ifadelerle, bu ifadelerle verilen cevapların birbirleriyle tutarlı olup olmadığını belirleyebilmek için yapılır. Bu teknikte tutarlılığı ortaya koymak için korelasyona (Pearson Korelasyon Katsayısına) bakılır. Güvenilirlik katsayısı 0 ile 1 değerleri arasındadır. Bu katsayı ne kadar 1'e yaklaşırsa çalışmanın güvenilirliği de o kadar artar (Arslantürk ve Arslantürk, 2013: 173). Diğer bir ifadeyle bir ölçekte güvenilirliğin yükseltilmesi için ölçek içinde yer alan ifadelerin her birine ait alpha değerlerine bakılması gerekir. Bu değerler içinde toplam alpha değerini düşüren ifadenin ölçekten çıkartılması Cronbach's Alpha değerini yükseltecektir. Ölçek içinde yer alan madde sayısının yeterli miktarda olmaması, ölçeğin Cronbach Alpha değerinin düşük olmasına neden olabilirken ölçek içinde yer alan madde sayısının çok olması Cronbach Alpha değerinin yüksek olmasına neden olur. Cronbach Alpha değerinin 0,90'dan yüksek olması ölçek içinde gereksiz ifadelerin olduğuna işarettir. Bu durumda ise ölçekten gereksiz olan ifadeler çıkartılmalıdır (Kılıç, 2016: 48). Likert tipi ölçeklerde sıklıkla kullanılan Cronbach's Alpha değerinin 0,4'ten düşük olması ölçeğin güvenilir olmadığını gösterir. Cronbach Alpha değerinin 0,40 ile 0,59 değerleri arasında çıkması anket ölçeğinin düşük düzeyde güvenilir olduğunu ifade etmektedir. Bu değer 0,60 ile 0,79 değerleri arasında olması ölçeğin güvenilir olduğunu gösterirken, 0,80-1,00 aralığında değer alması ise ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğuna işarettir (Harmancı Seren ve Ünalı Baydın, 2017: 48).

Tablo 3.19. Anket Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Ölçek	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha
Yirmi Üçüncü Maddenin Ölçekten Çıkartılmasından Önce	6	0,747
Yirmi Üçüncü Maddenin Ölçekten Çıkartılmasından Sonra	5	0,796

Yapılan çalışmada üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik 5'li likert ölçeği yer almaktadır. Bu çalışmada ölçek içinde yer alan 6 maddenin iç tutarlılıklarının belirlenmesi amacıyla Cronbach's Alpha güvenilirlik analizine

başvurulmuştur. Yapılan analiz neticesinde ölçeğin Cronbach's Alpha değerinin 0,747 olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre çalışmada kullanılan anket ölçeği güvenilirdir. Buna karşın güvenilirlik analizi sonuçlarına göre ölçek içinde yer alan yirmi üçüncü maddenin yani “Bankacılık sisteminin faize dayalı olmasından dolayı katılım bankacılığının geçerli olmadığını düşünüyorum” maddesinin çıkarılması, ölçeğin Cronbach's Alpha değerini 0,747’den, 0,796’ya çıkarttığı saptanmıştır. Ölçek içinde yer alan bu ifade, diğer ifadelerle çok düşük bir korelasyon ilişkisine sahiptir. Diğer bir ifadeyle bu ifadenin alpha değeri, toplam alpha değerini düşürdüğü belirlenmiştir. Bu yüzden çalışmadan ilgili ifade çıkartılmış ve yapılan analizlere bu ifade dahil edilmemiştir.

9. ANKET ÖLÇEĞİNİN NORMALLİK ANALİZİ

Parametrik testlerin uygulanabilmesi için sürekli değişkenlerin normal dağılım göstermesi gerekir. Bir sürekli değişkenin aritmetik ortalama değeri, modu ve medyanı aynıysa o değişkenin normal dağılım gösterdiği kabul edilir. Bir ölçeğin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov testinin yapılmasıyla öğrenilir. Bu testin sonucunda $p > 0,05$ ise ölçeğin normal dağılım gösterdiği kabul edilmektedir (Arslantürk ve Arslantürk, 2013: 175-176). Tüm bu hususlar dikkate alındığında anket ölçeğinin normal dağılım gösterip göstermediği Kolmogorov-Smirnov Testi yapılarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Tablo 3.20. Anket Ölçeğinin Normallik Analizi

Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
İstatistik	Serbestlik Derecesi	Sig.	İstatistik	Serbestlik Derecesi	Sig.
,153	775	<,001	,962	775	<,001

Tablo 3.20’de yer alan bilgilere bakıldığında zaman ilgili ölçeğin Kolmogorov-Smirnov test istatistiği 0,153 olarak hesaplanmıştır. Bu değere ilişkin anlamlılık düzeyinin ise 0,001’den daha küçük olduğu bulunmuştur. Hesaplanan bu anlamlılık düzeyi 0,05’ten daha küçük olduğu için ölçeğin normal dağılıma sahip olmadığı söylenebilir.

10. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERE İLİŞKİN OLUŞTURULAN HİPOTEZLERİN TEST EDİLMESİ

Çalışmanın bu başlığı altında üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı farklılıkların olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla non-parametrik testlerden Mann-Whitney U testinden ve Kruskal-Wallis H testinden yararlanılmıştır.

10.1. Cinsiyet Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin kadın veya erkek olmasının, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi oldukça önemlidir. Cinsiyet değişkeni iki kategoriye (kadın-erkek) sahip olduğu için bu değişkene Mann-Whitney U testinin uygulanmasına karar verilmiştir. Tablo 3.21’de bu teste ilişkin elde edilen istatistikî bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3.21. Cinsiyet Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Mann-Whitney U Testinin Sonuçları

Soru	MW-U	Z	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	67031,000	-,323	,746
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	66027,000	-,676	,499
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	63872,500	-1,428	,153
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	60084,000	-2,821	,005
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	59310,000	-3,250	,001
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	65231,000	-1,006	,314
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	60762,500	-2,493	,013
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	62137,500	-2,062	,039
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	58888,500	-3,235	,001
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	66778,500	-,425	,671
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	63472,500	-1,740	,082
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	61545,500	-2,417	,016
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	61130,000	-2,435	,015
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	54320,500	-4,861	<,001
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	57430,000	-3,855	<,001
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	60984,500	-2,440	,015
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	56731,500	-4,120	<,001

Tablo 3.21’den elde edilen verilere göre üniversite öğrencilerinin kadın veya erkek olması ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında ciddi derecede anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Tablodan da görüleceği üzere “Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?”, “Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?”, “Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?”, “Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?”, “Katılım

Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?” ve “Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?” sorularının anlamlılık düzeyleri (P) 0,05’in üzerindedir. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin kadın veya erkek olması ile bu sorulara verilen cevaplar arasında anlamlı bir farklılık gözlemlenmemiştir. Diğer soruların ise anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olduğu için üniversite öğrencilerinin kadın veya erkek olmasının bu sorulara vermiş oldukları cevap arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / ret durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.22. Cinsiyete İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{1a}	Reddedilmiştir.
H _{1b}	Reddedilmiştir.
H _{1c}	Reddedilmiştir.
H _{1d}	Kabul Edilmiştir.
H _{1e}	Kabul Edilmiştir.
H _{1f}	Reddedilmiştir.
H _{1g}	Kabul Edilmiştir.
H _{1h}	Kabul Edilmiştir.
H _{1i}	Kabul Edilmiştir.
H _{1j}	Reddedilmiştir.
H _{1k}	Reddedilmiştir.
H _{1l}	Kabul Edilmiştir.
H _{1m}	Kabul Edilmiştir.
H _{1n}	Kabul Edilmiştir.
H _{1o}	Kabul Edilmiştir.
H _{1p}	Kabul Edilmiştir.
H _{1r}	Kabul Edilmiştir.

Mann-Whitney U testi sonucunda anlamlılık düzeyi (P), 0,05’in üstünde olduğu görülen H_{1a}, H_{1b}, H_{1c}, H_{1f}, H_{1j} ve H_{1k} hipotezleri reddedilmiştir. Diğer bir deyişle hem kadın hem de erkek üniversite öğrencilerinin katılım bankalarıyla çalışma istekleri, ürün tanıtımı konusundaki algıları, ulaşılabilir bulma konusundaki algıları, farklı yatırım araçları sunma konusundaki algıları, reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları ve bu bankalara yatırım yapmada dini bir zorunluluk hissetmeleri benzerdir. Öte yandan anlamlılık düzeyi (P) 0,05’in altında olduğu tespit edilen H_{1d}, H_{1e}, H_{1g}, H_{1h}, H_{1i}, H_{1l}, H_{1m}, H_{1n}, H_{1o}, H_{1p} ve H_{1r} hipotezleri ise kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle erkek ve kadın üniversite öğrencilerinin bilgi düzeyleri, katılımcılık esasını daha faydalı bulma konusundaki algıları, fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları, katılım bankalarını tercih etme konusundaki algıları, katılım bankacılığının benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları, katılım bankacılığının finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algıları, geleneksel

bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları, katılım bankacılığının kredi konusunda daha iyi fırsatlar sunma konusundaki algıları, katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algıları ve bu bankaların çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları farklıdır.

10.2. Yaş Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin yaş düzeyleri, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.23. Yaş Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	13,429	7	,062
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	12,960	7	,073
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	4,728	7	,693
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	24,080	7	,001
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	1,351	7	,987
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	6,965	7	,433
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	4,085	7	,770
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	10,361	7	,169
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	7,582	7	,371
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	4,327	7	,741
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	3,234	7	,863
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	5,596	7	,588
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	1,694	7	,975
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	1,983	7	,961
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	1,841	7	,968
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	3,552	7	,830
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	12,211	7	,094

Tablo 3.23'e göre sadece "Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?" sorusunun anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin yaşları ile bu değişkene verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar

bulunmaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05'in üzerinde olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin yaşları arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / ret durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.24. Yaşa İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{2a}	Reddedilmiştir.
H _{2b}	Reddedilmiştir.
H _{2c}	Reddedilmiştir.
H _{2d}	Kabul Edilmiştir.
H _{2e}	Reddedilmiştir.
H _{2f}	Reddedilmiştir.
H _{2g}	Reddedilmiştir.
H _{2h}	Reddedilmiştir.
H _{2i}	Reddedilmiştir.
H _{2j}	Reddedilmiştir.
H _{2k}	Reddedilmiştir.
H _{2l}	Reddedilmiştir.
H _{2m}	Reddedilmiştir.
H _{2n}	Reddedilmiştir.
H _{2o}	Reddedilmiştir.
H _{2p}	Reddedilmiştir.
H _{2r}	Reddedilmiştir.

Tablo 3.24'de yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05'in altında olduğu tespit edilen H_{2d} hipotezi kabul edilirken geri kalan tüm hipotezler anlamlılık düzeylerinin 0,05'in üzerinde olduğu için reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı yaşlara sahip olan üniversite öğrencileri, katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyi dışında diğer alanlarda benzer düşüncelere sahiptir. Üniversite öğrencilerinin yaşları, katılım bankacılığı ile ilgili sadece bilgi düzeyi konusunda etkili olan bir demografik faktördür.

Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo 3.25'de paylaşılmıştır.

Tablo 3.25. Yaş Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	18 Yaş-24 Yaş, 19 Yaş-22 Yaş, 19 Yaş-23 Yaş, 19 Yaş-24 Yaş, 20 Yaş-24 Yaş, 21 Yaş-24 Yaş, 22 Yaş-24 Yaş

Tablo 3.25'e göre üniversite öğrencilerinin "Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?" sorusuna vermiş oldukları cevaplar ile yaş düzeyleri

arasındaki anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğuna ilişkin çeşitli bilgiler paylaşılmıştır. Bu anlamlı farklılığa 18 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 24 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları, 19 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 22 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları, 19 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 23 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları, 19 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 24 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları, 20 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 24 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları, 21 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 24 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları ve 22 yaşında olan üniversite öğrencileri ile 24 yaşında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları etkili olmuştur.

10.3. Fakülte Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin kayıtlı olduğu fakülte, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.26. Fakülte Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	61,767	8	<,001
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	12,236	8	,141
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	13,984	8	,082
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	35,193	8	<,001
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	32,615	8	<,001
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	9,806	8	,279
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	99,438	8	<,001
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	70,188	8	<,001
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	112,285	8	<,001
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	25,566	8	,001
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	27,800	8	<,001
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	17,630	8	,024

Tablo 3.26. (Devamı)

Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	20,703	8	,008
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	44,836	8	<,001
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	22,289	8	,004
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	57,682	8	<,001
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	23,068	8	,003

Tablo 3.26'ya göre "Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?", "Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?" ve "Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?" sorularının anlamlılık değeri 0,05'in üzerindedir. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin kayıtlı oldukları fakülte ile bu değişkene verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05'in altında olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin kayıtlı oldukları fakülte arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / ret durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.27. Fakülteye İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{3a}	Kabul Edilmiştir.
H _{3b}	Reddedilmiştir.
H _{3c}	Reddedilmiştir.
H _{3d}	Kabul Edilmiştir.
H _{3e}	Kabul Edilmiştir.
H _{3f}	Reddedilmiştir.
H _{3g}	Kabul Edilmiştir.
H _{3h}	Kabul Edilmiştir.
H _{3i}	Kabul Edilmiştir.
H _{3j}	Kabul Edilmiştir.
H _{3k}	Kabul Edilmiştir.
H _{3l}	Kabul Edilmiştir.
H _{3m}	Kabul Edilmiştir.
H _{3n}	Kabul Edilmiştir.
H _{3o}	Kabul Edilmiştir.
H _{3p}	Kabul Edilmiştir.
H _{3r}	Kabul Edilmiştir.

Tablo 3.27'de yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05'in üzerinde olduğu tespit edilen H_{3b}, H_{3c} ve H_{3f} hipotezleri reddedilmiştir. Diğer bir deyişle farklı fakülteye kayıt olan üniversite öğrencileri katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algılarında, katılım bankalarının ulaşılabilir bulma konusundaki algılarında ve katılım bankalarının farklı yatırım araçları sunma konusundaki algılarında benzerlikler mevcuttur. Öte yandan anlamlılık

düzeşinin 0,05'in altında olan H_{3a} , H_{3d} , H_{3e} , H_{3g} , H_{3h} , H_{3i} , H_{3j} , H_{3k} , H_{3l} , H_{3m} , H_{3n} , H_{3o} , H_{3p} ve H_{3r} hipotezleri kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı fakültelele kayıt olan üniversite öğrencileri, katılım bankacılığına ilişkin üç unsur dışındaki diğer konularda benzer düşünelere sahip değildir. Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo 3.28'de paylaşılmıştır.

Tablo 3.28. Fakülte Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	FF-GSTF, FF-UBF, GSTF-İİBF, GSTF-İTBF, GSTF-SBF, GSTF-UBF, GSTF-ZDBF, İİBF-UBF, İTBF-UBF, İİF-UBF, MF-UBF, SBF-UBF, UBF-ZDBF
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	FF-İİF, FF-UBF, GSTF-İİBF, GSTF-İTBF, GSTF-İİF, GSTF-UBF, İİBF-İİF, İİBF-UBF, İİF-SBF, İİF-ZDBF, MF-UBF, SBF-UBF, UBF-ZDBF
Katılım Bankacılığindeki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	FF-GSTF, GSTF-İİBF, GSTF-İİF, GSTF-UBF, İİBF-İİF, İTBF-İİF, İİF-MİF, İİF-SBF, İİF-ZDBF
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir	FF-GSTF, FF-İTBF, FF-İİF, GSTF-İİF, GSTF-SBF, GSTF-UBF, GSTF-ZDBF, İİBF-İİF, İTBF-İİF, İTBF-SBF, İTBF-UBF, İİF-MF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	FF-İİF, GSTF-İİF, GSTF-UBF, İİBF-İTBF, İİBF-İİF, İİBF-ZDBF, İTBF-İİF, İTBF-UBF, İİF-MF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF, MF-SBF, MF-UBF, UBF-ZDBF
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	FF-İİF, FF-MF, GSTF-İİF, GSTF-ZDBF, İİBF-İİF, İTBF-İİF, İTBF-ZDBF, İİF-MF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF, MF-SBF, MF-ZDBF
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	FF-İTBF, FF-SBF, FF-UBF, FF-ZDBF, İİBF-SBF, İİBF-UBF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF, MF-SBF, MF-UBF, MF-ZDBF
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	FF-GSTF, FF-İİBF, FF-İTBF, FF-SBF, FF-UBF, GSTF-İİF, GSTF-ZDBF, İİBF-İİF, İİBF-MF, İİBF-ZDBF, İTBF-İİF, İİF-UBF
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	GSTF-İİF, GSTF-UBF, GSTF-ZDBF, İİBF-İİF, İİBF-UBF, İİF-MF, MF-UBF, MF-ZDBF
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	FF-MF, GSTF-MF, GSTF-UBF, İİBF-UBF, İTBF-UBF, İİF-MF, MF-UBF, SBF-UBF, UBF-ZDBF
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	FF-İİF, GSTF-İİF, GSTF-UBF, İİBF-İİF, İTBF-İİF, İİF-MF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF, MF-UBF, UBF-ZDBF
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	FF-İİBF, FF-İTBF, FF-MF, FF-ZDBF, GSTF-İİF, İİBF-İİF, İTBF-İİF, İİF-MF, İİF-ZDBF
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	FF-GSTF, FF-İİBF, FF-İTBF, FF-İİF, GSTF-İİF, GSTF-SBF, GSTF-ZDBF, İİBF-İİF, İİBF-SBF, İİBF-ZDBF, İTBF-İİF, İTBF-SBF, İTBF-ZDBF, İİF-MF, İİF-SBF, İİF-UBF, İİF-ZDBF, MF-SBF
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	FF-İİF, FF-MF, GSTF-İİF, GSTF-MF, İİBF-MF, İTBF-İİF, İTBF-SBF, İİF-MF, İİF-UBF, MF-SBF, MF-UBF, MF-ZDBF

Tablo 3.28’de üniversite öğrencilerinin kayıt oldukları fakülte ile anlamlı farklılıkların bulunduğu anket soruları ve bu anlamlı farklılığa hangi ikili fakülte gruplarının neden olduğunu gösteren çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tabloya göre Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakültesi’ne kayıtlı olan üniversite öğrencileri ile İslami İlimler Fakültesi’ne kayıtlı olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları ve İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi’ne kayıtlı olan üniversite öğrencileri ile İslami İlimler Fakültesi’ne kayıtlı olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları diğer ikili gruplara göre daha etkili olduğu gözlemlenmektedir.

10.4. Aylık Ortalama Gelir Düzeyi Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin aylık ortalama gelir düzeyi, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığını tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.29. Aylık Ortalama Gelir Düzeyi Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	,997	3	,802
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	1,710	3	,635
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	2,920	3	,404
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	4,211	3	,240
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	8,431	3	,038
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	4,155	3	,245
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	18,927	3	<,001
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	3,618	3	,306
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	14,240	3	,003
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	1,338	3	,720
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	5,004	3	,171
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	1,984	3	,576
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	9,939	3	,019
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	15,839	3	,001
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	3,155	3	,368
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	10,639	3	,014
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	9,336	3	,025

Tablo 3.29'a göre "Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?", "Sizce İslami Bir Banka Fonlarımızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?", "Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?", "Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.", "Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir", "İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım." ve "Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum." sorularının anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin aylık gelir düzeyi ile bu değişkenlere verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05'in üzerinde olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin aylık gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / ret durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.30. Aylık Gelir Düzeyine İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{4a}	Reddedilmiştir.
H _{4b}	Reddedilmiştir.
H _{4c}	Reddedilmiştir.
H _{4d}	Reddedilmiştir.
H _{4e}	Kabul Edilmiştir.
H _{4f}	Reddedilmiştir.
H _{4g}	Kabul Edilmiştir.
H _{4h}	Reddedilmiştir.
H _{4i}	Kabul Edilmiştir.
H _{4j}	Reddedilmiştir.
H _{4k}	Reddedilmiştir.
H _{4l}	Reddedilmiştir.
H _{4m}	Kabul Edilmiştir.
H _{4n}	Kabul Edilmiştir.
H _{4o}	Reddedilmiştir.
H _{4p}	Kabul Edilmiştir.
H _{4r}	Kabul Edilmiştir.

Tablo 3.30'da yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05'in üzerinde olduğu tespit edilen H_{4a}, H_{4b}, H_{4c}, H_{4d}, H_{4f}, H_{4h}, H_{4j}, H_{4k}, H_{4l} ve H_{4o} hipotezleri reddedilmiştir. Öte yandan anlamlılık düzeyinin 0,05'in altında olan H_{4e}, H_{4g}, H_{4i}, H_{4m}, H_{4n}, H_{4p} ve H_{4r} hipotezleri kabul edilmiştir. Bu bilgiler ışığında farklı aylık gelire sahip olan üniversite öğrencileri, katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algılarında, katılım bankalarının fon yönetimi konusundaki algılarında, katılım bankalarını tercih etme konusundaki algılarında, katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma konusundaki algılarında, katılım bankacılığının iyi bir

alternatif olma konusundaki algılarında, katılım bankacılığını sıklıkla kullanma konusundaki algılarında ve katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algılarında farklılıklar mevcuttur. Bu hususların dışında kalan diğer konularda ise farklı aylık gelire sahip olan üniversite öğrencilerinin benzer şekilde düşündükleri ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo 3.31’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.31. Aylık Gelir Düzeyi Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	1000 TL ve Altı ile 1001 TL-1500 TL, 1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	1000 TL ve Altı ile 2001 TL ve Üstü, 1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	1001 TL-1500 TL ile 1501 TL-2000 TL, 1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	1000 TL ve Altı ile 1001 TL-1500 TL, 1000 TL ve Altı ile 2001 TL ve Üstü
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	1000 TL ve Altı ile 1001 TL-1500 TL, 1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	1001 TL-1500 TL ile 2001 TL ve Üstü

Tablo 3.31’de üniversite öğrencilerinin aylık ortalama gelir düzeyi ile anlamlı farklılıkların bulunduğu anket soruları ve bu anlamlı farklılığa hangi ikili grupların neden olduğunu gösteren çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tabloya göre gelir düzeyi 1001 TL – 1500 TL arasında olan üniversite öğrencileri ile gelir düzeyi 2001 TL ve üstü olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları diğer ikili gruplara göre daha etkili olmuştur. Öte yandan gelir düzeyi 1000 TL ve altı olan üniversite öğrencileri ile gelir düzeyi 1001 TL - 1500 TL arasında olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıklarının da diğer ikili gruplara göre daha etkili olduğu görülmüştür.

10.5. Gelir Elde Etme Yöntemi Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin gelir elde etme yöntemi, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.32. Gelir Elde Etme Yöntemi Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	6,331	4	,176
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	4,702	4	,319
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	,781	4	,941
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	17,031	4	,002
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	12,322	4	,015
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	1,109	4	,893
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	8,308	4	,081
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	10,010	4	,040
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	6,197	4	,185
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	5,598	4	,231
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	4,219	4	,377
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	3,907	4	,419
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	1,216	4	,875
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	7,631	4	,106
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	8,638	4	,071
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	3,007	4	,557
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	,911	4	,923

Tablo 3.32’ye göre “Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?”, “Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?” ve “Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?” sorularının anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin gelir kaynağı ile bu değişkenlere verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05’in üzerinde olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin gelir kaynağı arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / ret durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.33. Gelir Elde Etme Yöntemine İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Ret Durumu

Hipotezler	Kabul/Ret
H _{5a}	Reddedilmiştir.
H _{5b}	Reddedilmiştir.
H _{5c}	Reddedilmiştir.
H _{5d}	Kabul Edilmiştir.
H _{5e}	Kabul Edilmiştir.
H _{5f}	Reddedilmiştir.
H _{5g}	Reddedilmiştir.
H _{5h}	Kabul Edilmiştir.
H _{5i}	Reddedilmiştir.
H _{5j}	Reddedilmiştir.
H _{5k}	Reddedilmiştir.
H _{5l}	Reddedilmiştir.
H _{5m}	Reddedilmiştir.
H _{5n}	Reddedilmiştir.
H _{5o}	Reddedilmiştir.
H _{5p}	Reddedilmiştir.
H _{5r}	Reddedilmiştir.

Tablo 3.33’de yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olduğu tespit edilen H_{5d}, H_{5e} ve H_{5h} hipotezleri kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı gelir kaynağına sahip olan üniversite öğrencilerinin, katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri, katılımçılık esasının daha faydalı olacağına ilişkin algıları ve katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları farklıdır. Öte yandan anlamlılık düzeyinin 0,05’in üzerinde olduğu tespit edilen diğer hipotezler ise reddedilmiştir. Yani farklı gelir kaynağına sahip olan üniversite öğrencileri katılım bankacılığına ilişkin üç unsur dışındaki diğer konularda benzer düşüncelere sahip oldukları görülmektedir.

Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo 3.34’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.34. Gelir Elde Etme Yöntemi Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	Aile-Tam Zamanlı Çalışarak, Aile-Diğer Yollar, Burs-Kredi ile Tam Zamanlı Çalışarak, Burs-Kredi ile Diğer Yollar
Katılım Bankacılığındaki Katımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	Aile-Yarı Zamanlı Çalışarak, Burs-Kredi ile Yarı Zamanlı Çalışarak
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	Aile-Diğer Yollar, Burs-Kredi ile Diğer Yollar

Tablo 3.34’de üniversite öğrencilerinin gelir elde etme yöntemi ile anlamlı farklılıkların bulunduğu anket soruları ve bu anlamlı farklılığa hangi ikili grupların neden olduğunu gösteren

çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tabloya göre gelirini ailelerinden sağlayan üniversite öğrencileri ile gelirini diğer yollardan sağlayan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları ve gelirini burs-kredi yoluyla sağlayan üniversite öğrencileri ile gelirini diğer yollardan sağlayan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları diğer ikili gruplara göre daha etkili olmuştur.

10.6. İkamet Edilen Bölge Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölge, anket sorularına verilen cevaplarda anlamlı bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.35. İkamet Edilen Bölge Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamlı Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	5,765	6	,450
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	14,304	6	,026
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	3,182	6	,786
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	8,461	6	,206
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	11,069	6	,086
Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	2,339	6	,886
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	12,635	6	,049
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	14,213	6	,027
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	25,626	6	<,001
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	6,757	6	,344
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	4,394	6	,624
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	10,709	6	,098
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	1,795	6	,938
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	8,352	6	,213
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	7,507	6	,276
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	4,613	6	,594
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	7,178	6	,305

Tablo 3.35'e göre "Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?", "Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?",

“Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?” ve “Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?” sorularının anlamlılık düzeyi 0,05’in altındadır. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölgeler ile bu değişkenlere verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05’in üzerinde olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölgeler arasında anlamlı farklılıklar yoktur.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / red durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.36. İkamet Edilen Bölgeye İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Red Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{6a}	Reddedilmiştir.
H _{6b}	Kabul Edilmiştir.
H _{6c}	Reddedilmiştir.
H _{6d}	Reddedilmiştir.
H _{6e}	Reddedilmiştir.
H _{6f}	Reddedilmiştir.
H _{6g}	Kabul Edilmiştir.
H _{6h}	Kabul Edilmiştir.
H _{6i}	Kabul Edilmiştir.
H _{6j}	Reddedilmiştir.
H _{6k}	Reddedilmiştir.
H _{6l}	Reddedilmiştir.
H _{6m}	Reddedilmiştir.
H _{6n}	Reddedilmiştir.
H _{6o}	Reddedilmiştir.
H _{6p}	Reddedilmiştir.
H _{6r}	Reddedilmiştir.

Tablo 3.36’da yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olduğu tespit edilen H_{6b}, H_{6g}, H_{6h} ve H_{6i} hipotezleri kabul edilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı bölgelerde ikamet eden üniversite öğrencilerin, katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algıları ve bu bankaları tercih etme noktasındaki algıları da farklıdır. Anlamlılık düzeyinin 0,05’in üzerinde olduğu tespit edilen geri kalan diğer hipotezler ise reddedilmiştir. Diğer bir ifadeyle farklı bölgelerde ikamet eden üniversite öğrencileri, katılım bankacılığına ilişkin dört unsur dışındaki diğer konularda benzer düşüncelere sahiptir.

Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo

3.37’de paylaşılmıştır.

Tablo 3.37. İkamet Edilen Bölge Değişkeninde Anlamli Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	Marmara-Doğu Anadolu, Ege-Doğu Anadolu, İç Anadolu-Doğu Anadolu, Karadeniz-Doğu Anadolu, Doğu Anadolu-Güneydoğu Anadolu
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	Marmara-İç Anadolu, Ege-Doğu Anadolu, İç Anadolu-Karadeniz, İç Anadolu-Doğu Anadolu, Doğu Anadolu-Güneydoğu Anadolu
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	Ege-Doğu Anadolu, Akdeniz-Doğu Anadolu, İç Anadolu-Doğu Anadolu
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	Marmara-İç Anadolu, Marmara-Güneydoğu Anadolu, Ege-İç Anadolu, Ege-Doğu Anadolu, Ege-Güneydoğu Anadolu, Akdeniz-Doğu Anadolu, Akdeniz-Güneydoğu Anadolu, İç Anadolu-Doğu Anadolu, İç Anadolu-Güneydoğu Anadolu, Karadeniz- Güneydoğu Anadolu

Tablo 3.37’de üniversite öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği bölgeler ile anlamli farklılıkların bulunduğu anket soruları ve bu anlamli farklılığa hangi ikili grupların neden olduğunu gösteren çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tabloya göre Ege Bölgesi’nde yaşayanlar ile Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlar arasındaki görüş farklılıkları ve İç Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlar ile Doğu Anadolu Bölgesi’nde yaşayanlar arasındaki görüş farklılıkları diğer ikili gruplara göre daha etkili olmuştur.

10.7. Mezun Olunan Lise Türü Değişkenine İlişkin Hipotezlerin Test Edilmesi

Üniversite öğrencilerinin okumuş oldukları lise türü, anket sorularına verilen cevaplarda anlamli bir farklılığa neden olup olmadığının tespit edilmesi amacıyla Kruskal-Wallis H testi uygulanmıştır. Bu testin ilgili değişkene uygulanmasının temel sebebi bu değişkenin ikiden daha fazla kategoriye sahip olmasından kaynaklanmaktadır.

Tablo 3.38. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeninin Ankete Verilen Cevaplarda Anlamli Farklılıklar Meydana Getirip Getirmediğini Belirlemeye Yönelik Olarak Uygulanan Kruskal-Wallis H Testinin Sonuçları

Soru	Kruskal-Wallis H	Sd	P
Bir Katılım Bankasıyla Çalışmak İster Misiniz?	3,799	7	,803
Katılım Bankacılığı Ürünlerinin Yeterince Tanıtımının Yapıldığını Düşünüyor Musunuz?	6,697	7	,461
Katılım Bankacılığını Ne Düzeyde Ulaşılabilir Buluyorsunuz?	5,354	7	,617
Katılım Bankacılığı İle İlgili Bilgi Düzeyinizi Nasıl Değerlendirirsiniz?	11,431	7	,121
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	24,845	7	<,001

Tablo 3.38. (Devamı)

Katılım Bankacılığının Size Farklı Yatırım Araçları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	12,498	7	,085
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	70,523	7	<,001
Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	41,873	7	<,001
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	62,496	7	<,001
Katılım Bankacılığı İle İlgili Reklam Veya İlanlarla Karşılaşma Sıklığınız Nedir?	8,583	7	,284
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	18,828	7	,009
Katılım Bankacılığının Geleneksel Bankacılıkla Benzer Yatırım Fırsatları Sunduğunu Düşünüyor Musunuz?	10,950	7	,141
Katılım Bankacılığını Finansal Amaçlarım Doğrultusunda Düşünürüm.	7,461	7	,382
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	30,045	7	<,001
Katılım Bankacılığı Kredi Konusunda Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha İyi Fırsatlar Sunduğunu Düşünüyorum.	12,120	7	,097
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	30,998	7	<,001
Katılım Bankacılığının Çok Geniş Yatırım Yelpazesi Sunduğunu Düşünüyorum.	13,720	7	,056

Tablo 3.38'e göre "Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?", "Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?", "Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?", "Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?", "Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?", "Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir., "İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım." sorularının anlamlılık düzeyi 0,05'in altındadır. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin mezun oldukları lise türü ile bu değişkenlere verilen cevaplar arasında anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Anlamlılık düzeyinin 0,05'in üzerinde olduğu tespit edilen diğer değişkenlerde ise tam tersi bir durum söz konusudur. Bu değişkenlere verilen cevaplar ile üniversite öğrencilerinin mezun oldukları lise türü arasında anlamlı farklılıklar bulunmamaktadır.

Bu bilgilere göre oluşturulan hipotezlerin kabul / red durumlarına ilişkin tablo şu şekildedir:

Tablo 3.39. Mezun Olunan Lise Türüne İlişkin Oluşturulan Hipotezlerin Kabul / Red Durumu

Hipotezler	Kabul/Red
H _{7a}	Reddedilmiştir.
H _{7b}	Reddedilmiştir.
H _{7c}	Reddedilmiştir.

Tablo 3.39. (Devamı)

H _{7d}	Reddedilmiştir.
H _{7e}	Kabul Edilmiştir.
H _{7f}	Reddedilmiştir.
H _{7g}	Kabul Edilmiştir.
H _{7h}	Kabul Edilmiştir.
H _{7i}	Kabul Edilmiştir.
H _{7j}	Reddedilmiştir.
H _{7k}	Kabul Edilmiştir.
H _{7l}	Reddedilmiştir.
H _{7m}	Reddedilmiştir.
H _{7n}	Kabul Edilmiştir.
H _{7o}	Reddedilmiştir.
H _{7p}	Kabul Edilmiştir.
H _{7r}	Reddedilmiştir.

Tablo 3.39’da yer alan bilgilere göre anlamlılık düzeyi 0,05’in altında olduğu tespit edilen H_{7e}, H_{7g}, H_{7h}, H_{7i}, H_{7k}, H_{7n} ve H_{7p} hipotezleri kabul edilmiştir. Diğer bir deyişle farklı lise türlerinden mezun olan üniversite öğrencilerinin, katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algılarında, katılım bankacılığın fon yönetimi konusundaki algılarında, katılım bankacılığını faydalı bulma konusundaki algılarında, katılım bankalarını tercih etme konusundaki algılarında, katılım bankalarına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmelerinde, katılım bankalarının iyi bir alternatif olma konusundaki algılarında ve katılım bankalarını sıklıkla kullanma konusundaki algılarında birtakım farklılıklar mevcuttur. Anlamlılık düzeyinin 0,05’in üzerinde olduğu tespit edilen diğer hipotezler ise reddedilmiştir. Yani farklı lise türlerinden mezun olan üniversite öğrencileri, yukarıda yazılan unsurların dışında kalan diğer konularda benzer düşüncelere sahiptir.

Bu çalışmada anlamlı farklılıklara hangi ikili grupların neden olduğunu bulabilmek amacıyla Mann-Whitney U Testi uygulanmıştır. Anlamlı farklılığa neden olan gruplar Tablo 3.40’da paylaşılmıştır.

Tablo 3.40. Mezun Olunan Lise Türü Değişkeninde Anlamlı Farklılıklara Yol Açan İkili Gruplar

Farklılığın Tespit Edildiği Sorular	Farklılığa Neden Olan Gruplar
Katılım Bankacılığındaki Katılımcılık Esasının Geleneksel Bankalara Kıyasla Daha Faydalı Olduğuna İnanıyor Musunuz?	Fen Lisesi-Anadolu Lisesi, Fen Lisesi-Meslek ve Teknik Lise, Fen Lisesi-Sosyal Bilimler Lisesi, Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Spor Lisesi-İmam Hatip Lisesi
Sizce İslami Bir Banka Fonlarınızı Ne Kadar İyi Yönetebilir?	Fen Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi İmam Hatip Lisesi-İmam Hatip Lisesi-Diğer Liseler

Tablo 3.40. (Devamı)

Katılım Bankacılığının Faydalı Olacağından Ne Kadar Eminsiniz?	Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi-Diğer Liseler, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Spor Lisesi-İmam Hatip Lisesi
Katılım Bankaları ile Geleneksel Bankalar Arasında Bir Tercih Yapmak Durumunda Olsanız Katılım Bankasını Tercih Eder Misiniz?	Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Anadolu Lisesi-Diğer Liseler, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-Diğer Liseler
Katılım Bankalarında Yatırım Yapmak İçin Dini Bir Zorunluluk Hissediyor Musunuz?	Anadolu Lisesi-Meslek ve Teknik Lise, Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi
Katılım Bankacılığı Geleneksel Bankacılığın İyi Bir Alternatifidir.	Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi
İslami Kurallara Uygun Oldukları İçin Sıklıkla Katılım Bankacılığını Kullanırım.	Anadolu Lisesi-İmam Hatip Lisesi, Meslek ve Teknik Lise-İmam Hatip Lisesi, Sosyal Bilimler Lisesi-İmam Hatip Lisesi

Tablo 3.40’da üniversite öğrencilerinin mezun oldukları lise türü ile anlamlı farklılıkların bulunduğu anket soruları ve bu anlamlı farklılığa hangi ikili grupların neden olduğunu gösteren çeşitli bilgiler yer almaktadır. Bu tabloya göre Meslek ve Teknik liselerden mezun olan üniversite öğrencileri ile İmam Hatip liselerinden mezun olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları ve Anadolu liselerinden mezun olan üniversite öğrencileri ile İmam Hatip liselerinden mezun olan üniversite öğrencileri arasındaki görüş farklılıkları diğer ikili gruplara göre daha etkili olmuştur.

SONUÇ

İlk çalışmalarının 1955 yılında Muhammed Uzeyr tarafından yapıldığı katılım bankacılığı dünyada yaklaşık 70 yıllık bir geçmişe sahiptir. Türkiye özelinde ise bu bankacılığa ilişkin ilk çalışmalar 1983 yılında çıkartılan Bakanlar Kurulu Kararı ile başlamıştır. Bu kararname ile “Özel Finans Kurumları” adıyla kurulmalarının önü açılan söz konusu bankacılık türü gerek işlem hacmi anlamında gerekse ortaya koyduğu ürün ve hizmet çeşitliliği anlamında günümüze kadar büyük bir gelişim göstermiştir. 2005 yılında yürürlüğe giren 5411 sayılı “Bankacılık Kanunu” bu bankalar için yepyeni bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu bankalar hem banka statüsüne kavuşmuş hem de isimleri “katılım bankası” olarak değişmiştir.

Katılım bankacılığının ürün ve hizmetlerinin, geleneksel bankacılığın ürün ve hizmetlerinden farklı olan yönleri bulunmaktadır. Katılım bankaları murahaba, mudarebe, selem, isticrar, müşareke ve finansal kiralama gibi ürün ve hizmetler yönüyle geleneksel bankalardan ayrılmaktadır. Bu bankaların, geleneksel bankacılıkla ayrılan en önemli yönü faiz unsuru konusundadır. Geleneksel bankaların ürün ve hizmetlerinin temelinde faiz unsuru yer almaktayken, katılım bankalarının hiçbir ürün ve hizmetinde faiz unsuru yer almamaktadır. Geleneksel bankalar kişi ve kurumlara krediyi nakit olarak sağlarken, katılım bankaları kişi ve kurumlara krediyi nakit olarak sağlamamaktadır. Bu bankalar kişi ve kurumlara krediyi, gayrinakdi kredi olarak sağlar. Bu durum katılım bankalarının vermiş olduğu kredinin, kişi ve kurumlara amacına uygun bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Diğer bir ifadeyle verilen kredinin kontrolü, krediyi temin eden kişi ve kurumlardan daha çok bu bankaların elindedir.

Katılım bankacılığı mevduat bankacılığından çok daha farklı bir bankacılık uygulamasıdır. Bu durum kişilerin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeylerinin mevduat bankacılığına göre daha farklı olmasına neden olmuştur. Bu çalışmanın yapılaş amacı ise üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeylerini saptayarak gelecekteki görünüşü hakkında bir kaniya varabilmektir. Bu çalışmada ayrıca üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin, katılım bankacılığına ilişkin bilgi düzeyi ve bakış açılarında ne gibi farklılıklara neden olduğunu belirleyebilmek için de yapılmıştır. Çünkü farklı demografik özelliklere sahip üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin farklı bilgi düzeylerinin ve bakış açılarının olması, bu bankacılık türünde söz sahibi olan kişilerin gelecekte ne gibi adımlar atması gerektiğine yardımcı olacaktır. Verilerin 775 üniversite öğrencisinden anket yoluyla toplandığı bu çalışmanın evrenini Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi’nde eğitim gören fakülte öğrencileri oluşturmaktadır. Bu verilerin analizinde ise Kruskal-Wallis H testinden ve Mann-Whitney U testinden yararlanılmıştır.

Elde edilen bulgulara göre üniversite öğrencilerinin %30,6'sının katılım bankalarıyla çalışma konusunda isteksiz oldukları görülmüştür. Üniversite öğrencilerinin %44,5'i ise katılım bankalarıyla çalışma isteği konusunda kararsız oldukları görülmüştür. Katılım bankalarıyla çalışma konusunda istekli olan üniversite öğrencilerinin oranının %24,9 olduğu görülmektedir. Üniversite öğrencilerinin %47,9'u bu bankaların ürün tanıtımını yeterince yapmadıklarını düşünmektedir. Bu konuda kararsız olan kesimin oranı ise %34,2'dir. Buna karşın üniversite öğrencilerinin %18'i ise katılım bankalarının ürün tanıtımını konusunda yeterli olduğunu düşünmüştür. Katılım bankacılığını ulaşılabilir olarak görmeyen üniversite öğrencilerinin oranı %29,9 iken bu konuda kararsız olan kesimin oranı ise %34,3'tür. Katılım bankacılığını ulaşılabilir olduğunu düşünen üniversite öğrencilerinin oranı ise %35,8'dir. Üniversite öğrencilerine katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemeye yönelik bir soru sorulmuş ve bu öğrencilerin %68,9'u "bilmiyorum" ifadesini kullanmıştır. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin %11,4'ünün katılım bankacılığı hakkında çok az bilgiye sahip oldukları görülürken bu bankacılık türü hakkında bilgi sahibi olan kullanıcıların oranının %19,8 olduğu görülmüştür. Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında bir tercih yapmak durumunda kalıp katılım bankalarını tercih etmeyi düşünmeyen üniversite öğrencilerinin oranı %25,3'tür. Bu konuda kararsız olan üniversite öğrencilerinin oranı ise %44,6'dır. Katılım bankacılığını tercih edeceklerini ifade eden üniversite öğrencilerinin ise %30,1 seviyesinde olduğu tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin demografik özellikleri ile anket sorularına vermiş oldukları cevaplar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyi, katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığının faydalı bir bankacılık uygulaması olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığını tercih etme konusundaki algıları, katılım bankacılığının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları, katılım bankacılığının finansal amaçları doğrultusunda olma yönündeki algıları, katılım bankacılığının geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları, katılım bankacılığının kredi konusundaki düşünceleri, sıklıkla katılım bankacılığını kullanma konusundaki algıları ve çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları ile cinsiyetleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin sadece katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyi ile yaş düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu durum üniversite öğrencilerinin hangi yaşta olurlarsa olsunlar katılım bankacılığına ilişkin bilgi düzeyi dışındaki diğer sorulara

benzer şekilde yanıt verdiklerini göstermektedir.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankası ile çalışma istekleri, katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyi, katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığının faydalı bir bankacılık uygulaması olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığını tercih etme konusundaki algıları, reklam veya ilanlarla karşılaşma sıklıkları, katılım bankacılığına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri, katılım bankacılığının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunma konusundaki algıları, katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma yönündeki algıları, katılım bankacılığının geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları, katılım bankacılığının kredi konusundaki algıları, sıklıkla katılım bankacılığını kullanma konusundaki algıları ve çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları ile kayıt oldukları fakülte arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Bu sonuca göre üniversite öğrencilerinin kayıt oldukları fakülte, katılım bankacılığı hakkındaki hemen hemen her konuda farklı şekilde düşünmelerine neden olmuştur. Diğer bir ifadeyle kayıt olunan fakültede görülen eğitim, katılım bankacılığı ile ilgili birçok konuda üniversite öğrencilerinin farklı şekilde düşünmelerinde etkili olmuştur.

Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığını tercih etme konusundaki algıları, katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda olma yönündeki algıları, katılım bankacılığının geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları, sıklıkla katılım bankacılığını kullanma konusundaki algıları ve çok geniş yatırım yelpazesi sunma konusundaki algıları ile aylık ortalama gelir düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Buna göre üniversite öğrencilerinin aylık ortalama gelir düzeyleri, katılım bankacılığı hakkındaki bazı konularda farklılaşmalarına neden olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyleri, katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algıları ve katılım bankacılığının faydalı bir bankacılık uygulaması olacağına ilişkin algıları ile gelir kaynakları arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Buna göre üniversite öğrencilerinin gelir kaynakları, katılım bankacılığı hakkındaki görüş farklılıklarında çok da etkili olan bir faktör değildir. Bu faktör üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı konusunda sadece üç konuda farklı şekilde düşünmelerine neden olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ürünlerinin tanıtımı konusundaki algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığının faydalı bir

bankacılık uygulaması olacağına ilişkin algıları ve katılım bankacılığını tercih etme konusundaki algıları ile ailelerinin ikamet ettiği bölgeler arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin katılımcılık esasının faydalı olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığının fon yönetimi konusundaki algıları, katılım bankacılığının faydalı bir bankacılık uygulaması olacağına ilişkin algıları, katılım bankacılığını tercih etme konusundaki algıları, katılım bankacılığına yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissetmeleri, katılım bankacılığının geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifi olma konusundaki algıları ve sıklıkla katılım bankacılığını kullanma konusundaki algıları ile mezun oldukları lise türleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir.

Elde edilen bulgulara göre katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtımının yapılmadığını düşünen üniversite öğrencilerinin oranı oldukça yüksek çıkmıştır. Literatürde yer alan Toraman vd.nin, Törenek ve Yavuz'un, Kocabıyık ve Teker'in ve Gürbüz vd.nin çalışmalarında da benzer sonuçlar ortaya konmuştur. Bu çalışmalarda yer alan katılımcılar, katılım bankacılığı ürün ve hizmetlerinin yeterince tanıtılmadığını dile getirmişlerdir.

Bu çalışmada ayrıca üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeylerinin düşük olduğu sonucuna varılmıştır. Literatürde yer alan Eskici'nin, Marimuthu vd.nin, Çobankaya'nın, Özen vd.nin ve Türk'ün çalışmalarında da benzer sonuçların ortaya çıktığı gözlemlenmiştir. Bu çalışmalarda yer alan katılımcıların katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeylerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Üniversite öğrencilerinin yaklaşık dörtte biri katılım bankacılığını kendi finansal amaçları doğrultusunda düşünmektedir. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığını finansal amaçları doğrultusunda düşünenlerin oranı oldukça düşüktür. Literatürde ise Bilir ve Özgen'in, Sumer vd.nin ve Türk'ün çalışmalarında katılımcıların katılım bankacılığı konusunda memnun kalmadıkları şeylerin olduğu görülmüştür.

Katılım bankacılığının kredi konusunda geleneksel bankalara göre daha iyi fırsatlar sunduğunu düşünen üniversite öğrencilerin oranı ile daha iyi fırsatlar sunmadığını düşünen üniversite öğrencilerinin oranı neredeyse aynıdır. Literatürde yer alan çalışmalar incelediğinde Sumer vd.nin ve Dilmaç ve Sumer'in çalışmalarında geleneksel bankaların kredi konusunda katılım bankacılığına nazaran daha iyi fırsatlar sunduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmadan elde edilen bir başka sonuca göre katılım bankacılığını İslami kurallara uygun olduğu için kullanmayı tercih eden üniversite öğrencilerinin oranı oldukça azdır. Buna

nazaran Eskici'nin, Marimuthu vd.nin, Abduh ve Omar'ın, Kılınç'ın, Sakınç ve Poyraz'ın, Uran'ın, Dayı'nın ve Pilatin'in yapmış olduğu çalışmalarda kişilerin katılım bankacılığını tercih etmelerinin altında yatan sebep dini faktörler veya bu bankaların faizsizlik prensibiyle çalışmalarıdır. Ancak Sarı'nın, Özsoy vd.nin, Çobankaya'nın, Toraman vd.nin, Gökçen ve Gönen'in, Törenek ve Yavuz'un ve Gürbüz vd.nin çalışmalarında yer alan katılımcıların bu bankaları tercih etmesinde dini etkenlerin çok da etkili olmadığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin algı, tutum ve bilgi düzeyleri ile demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ayrıca üniversite öğrencilerinin katılım bankacılığına ilişkin bazı konularda kararsız oldukları gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle üniversite öğrencileri, katılım bankacılığına ilişkin bazı konularda ne olumlu ne de olumsuz yönde bir tutuma sahip değildir.

KAYNAKÇA

Abduh, M., & Omar, M. A. (2012). Islamic-bank selection criteria in Malaysia: An AHP approach. *Business Intelligence Journal (19182325)*, 5(2).

Acar, M. (2019). Uluslararası Bir Aktör Olarak İslam İşbirliği Teşkilatı. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 7(1), 51-68.

Afşar, A., & Karaçayır, E. (2018). Türk Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterlilik Oranının Belirleyicileri. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(2), 149-160. DOI: 10.18037/ausbd.552432

Aktan, C. C., & Yavuzaslan, K. (2020). Davranışsal İktisat: Bireylerin İktisadi Karar ve Tercihlerinde Zihinsel, Duygusal ve Psikolojik Faktörlerin Analizi. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 12(2), 100-120.

Aktepe, İ. E. (2013). *Sorularla katılım bankacılığı*. Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Aktepe, İ. E., & Dereci, M. (2019). İslam Hukukunda Akit Teorisi ve Katılım Bankacılığında Akitler, Şakir Görmüş, Ahmet Albayrak & Aydın Yabancı (Ed.), Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı, TKBB Yayınları, İstanbul, s. 218-247.

Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TY). *Albaraka Hakkında*. [Erişim: 16.11.2021, <https://www.albaraka.com.tr/tr/hakkimizda/albarakayi-taniyin/albaraka-hakkinda>]

Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Albaraka Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi 30 Eylül 2022 Tarihinde Sona Eren Hesap Dönemine Ait Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Sınırlı Denetim Raporu*. [Erişim: 20.02.2023, <https://www.albaraka.com.tr/documents/yatirimci-iliskileri/bagimsiz-denetim-raporlari/konsolide-olmayan/3009202.pdf>]

Albayrak, A., & Eren, M. (2020). Türkiye'deki Katılım Bankacılığı Sektöründe Sermaye Yeterliliği Oranı ile Kârlılık, Aktif Kalitesi ve Likidite İlişkisi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 12(22), 31-49. DOI: 10.14784/marufacd.688431

Ali, R. (2011). An overview of the sukuk market. *Sukuk and Islamic Capital Markets: A Practical Guide*, 7-20.

Altuntepe, N. (2021). Katılım Bankacılığının Fon Kullandırma İşlemlerinin İstihdam Üzerine Etkilerinin Analizi: 2010:01- 2019:11. *İğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (26), 64-103.

Anaç, T., & Kaya, F. (2017). Bireysel müşterilerin katılım bankacılığını tercih etmesini

etkileyen faktörler. *Bartın Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(15), 145-182.

Anadolu Ajansı (2014). *Kuveyt Türk ve Albaraka Türk, Katılım Emeklilik'i kurdu*. [Erişim: 16.11.2021, <https://www.aa.com.tr/tr/sirkethaberleri/finans/kuveyt-turk-ve-albaraka-turk-katilim-emekliligi-kurdu/628619>]

Annuar, H. A., Rosly, S. A., & Abdul Rashid, H. M. (2004). Al-Wakalah and its impact on the growth and performance of takaful companies: a Malaysian case. *The European journal of management and public policy*, 3(1), 84-119.

Aras, O. N., & Öztürk, M. (2011). Reel Ekonomiye Katkıları Bakımından Katılım Bankalarının Kullandığı Fonların Analizi. *Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2(3), 167-179.

Armağan, S. (1988). İslam Hukukunda Akitlerin Sınıflandırılması. *Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi*, (17), 51-64.

Arslan, K. İ. (2014). İslam Ülkeleri Arasında İşbirliğine Giden Yolda Yeni Arayışlar. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 10(21), 179-198. DOI: 10.11122/ijmeh.2014.10.21.291

Arslantürk, Z., & Arslantürk, E. H. (2013). *Uygulamalı Sosyal Araştırma SPSS, Kavramlar, Teknikler, Metotlar, Bilgisayar Uygulamaları*. İstanbul: Çamlıca Yayınları.

Aslan, İ. Y. (2016). *Ticaret hukuku dersleri*. Ekin Yayınevi.

Atai, A. (2010). Overview of Islamic Financial investments. *Available at SSRN 1671584*.

Babuşcu, Ş., & Avcı, N. (2012). Bankacılık Sektörü ve Bankalar, Şenol Babuşcu & Adalet Hazar (Ed.), *Banka Sınavlarına Hazırlık*, Akademi Eğitim Consulting & Training, Ankara, s. 755-765.

Bağış, B., & Yılmaz, M. (2020). Türkiye’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3148-3173 DOI: 10.15869/itobiad.730814

Balkanlı, C., & Yardımcıoğlu, F. (2020). Katılım Bankası Çalışanlarının İslami Finans Hassasiyeti Üzerine Bir Araştırma. *Düzce İktisat Dergisi*, 1(1), 24-56.

Bank Negara Malaysia. (2015). *Musyarakah*. [Erişim: 23.03.2023, <https://www.bnm.gov.my/documents/20124/938039/Musyarakah.pdf/e99baaa9-d7cd-a61f-8d0a-9c9f2521dd4d?t=1592218252160>]

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (TYa). *Bankalar*. [Erişim:

25.12.2023, <https://www.bddk.org.tr/Kurulus/Liste/77>]

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK). (TYb). *Bankaların İlgili Mevzuat Gereği Uymakla Yükümlü Oldukları Oran ve Sınırlamalar.* [Erişim: 21.02.2023, <https://www.bddk.org.tr/Mevzuat/DokumanGetir/958>]

Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi (2023). *T.C. BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ Program Türüne Göre Genel Öğrenci Sayıları Raporu.* [Erişim: 19.11.2023, https://www.bilecik.edu.tr/dosya/12950_847f_%C4%B0statistik%20Program%20%C3%96%C4%9Frenci%20Say%C4%B1lar%C4%B1%20Grafik%2016052023.pdf]

Bilen, B. (2016). Sukuk ve Muhasebe Uygulamaları. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 8(15), 249-279. DOI: 10.14784/marufacd.266058

Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Daimi Komitesi (COMSTECH). (TY). *COMSTECH in Brief.* [Erişim: 21.02.2023, <https://www.comstech.org/comstech-in-brief/>]

Bilir, A., & Özgen, P. (2010). Katılım Bankalarının Müşteri Memnuniyetinin Belirlenmesi Üzerine Hatay İlinde Bir Araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 39-62.

Binatlı, Y. Z. (1966). Faiz ve İslam Hukukunda Faiz. *Eskişehir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Dergisi*, 2(1), 147-183.

Bodibe, S., Chiliya, N., & Chikandiwa, C. T. (2016). The factors affecting customers' decisions to adopt Islamic banking. *Banks and Bank Systems*, 11(4), 144-151.

Bulut, H. İ., & Er, B. (2012). *Katılım finansmanı: katılım bankacılığı ve girişim sermayesi.* Türkiye Katılım Bankaları Birliği.

Bulut, H. İ., Er, B., Polat, A., Köksal, B., Bayındır, S., & Güngör, K. (2009). Finansal yenilik ve açılımları ile katılım bankacılığı. *Türkiye Katılım Bankaları Birliği.*

Bulut, M. (2017). Modern İktisat-Finans Geleneği ve Osmanlılar. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 3(1), 33-59.

Can, Ş. S. & İslamoğlu, M. (2023). Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Katılım Bankacılığı Sektörü Swot Analizi. *Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 463-474. <https://doi.org/10.29106/fesa.1267894>

Canbaz, M. F., & Erbaş, S. (2021). Katılım Bankacılığında FinTek Eğilimleri Ve Sektöre Katkıları. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 477-489. DOI:

10.29106/fesa.977015

Central Bank of Bahrain. (TY). *Banking.* [Erişim: 31.10.2021, <https://www.cbb.gov.bh/banking/#Islamic-Finance>]

Coşkun, M. (1973). Faiz Banka ve İslam 3. *İslam Medeniyeti Dergisi*, 3(27), 32-36.

Çapak, İ. (2016). *Kur'an ve Ekonomi.* Sokak Kitapları Yayınları.

Çayıroğlu, Y. (2014). İslâm İktisadının Karakteristik Özellikleri. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 149-183.

Çekin, Ö. (2018). *Tasarrufa Dayalı Finansman Sistemi ve İslami Finans İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Çelik, İ. (2015). Din ve Kapitalizm Kısılacındaki Katılım Bankalarının Geleceği. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 80-97.

Çelik, İ. (2017). Meşru' Bir Yatırım Aracı Olarak Mudarebe ve Günümüzde Kullanımı. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(3), 381- 396.

Çetin, A. (2018). *Katılım ve Mevduat Bankalarının Piyasa Etkinliğinin Karşılaştırmalı Analizi ve Bir Uygulama.* Türkiye Bankalar Birliği, Yayın No, 328.

Çobankaya, F. T. (2014). *Katılım Bankalarının Türkiye'deki Farkındalık Düzeyinin Tespiti: Batı Akdeniz Bölgesinde Bir Araştırma.* (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Çonkar, M.K. (2017). Para Vakıflarından Katılım Bankalarına Türkiye'de Riba'dan Kaçınma Çabaları Üzerine Bir Değerlendirme. *Düşünce Dünyasında Türkiz*, (44), 109-137.

Dayı, F. (2019). Katılım Bankacılığının Tercih Nedenlerinin Sadakat ve Güven Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 1788-1806. DOI: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1213

Dilek, S., Küçük, O., & Özdirek, R. (2017). Homo Economicus mu? İslami İnsan mı?. *Uluslararası Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 3(4), 635-641.

Dilmaç, M., & Sumer, S. (2021). Kırsalda Katılım Bankacılığı Algısı: Oltu Örneği. *Liberal Düşünce Dergisi*, 26(103), 259-278. DOI: 10.36484/liberal.911855

DinarStandard & Elipses. (TY). *The Global Islamic Fintech Report 2022.* [Erişim: 07.02.2024, <https://www.qfc.qa/-/media/project/qfc/qfcwebsite/documentfiles/research/global->

[islamic-fintech-report.pdf](#)

Doğan, M. (2006). *Siyasal Açıdan 1980 Sonrası İslami Sermaye Birikim Modelinin Analizi: Türkiye'de İslam Bankacılığı*. (Yüksek Lisans Tezi). Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dolaş, A. (2020). *Katılım Bankalarındaki Sukuk Uygulamaları İle İlgili Olarak Tasarruf Sahiplerinin Bilgi Düzeylerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Uygulama: Şanlıurfa Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa.

Döndüren, H. (2006). "Müsâkât", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 32. 70-71.

Dönmez, İ. K. (2006). "Murâbaha", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 31, s. 148-152.

Duramaz, S., & Erol, İ. (2018). Banka Müşterilerinin Katılım Bankası Tercihlerine Yönelik Bir Araştırma: Ege Bölgesi Örneği. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25(1), 251-267. DOI: 10.18657/yonveek.378836

Eke, V., & Sevinç, H. (2021). Türkiye'deki Katılım Bankalarının Etkinlik Analizi: Özel ve Kamu Bankalarının Karşılaştırılması. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (28), 434-451.

Eken, M. H., & Öztürk, N. (2019). Finans Teorisi Kapsamında Katılım Bankacılığı ve Yeniden Yapılanma Önerisi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 46-62. DOI: 10.29106/fesa.500785

Erdem, E. (2022). Helal Kazanç, İnsan Onuru ve Erdemli Toplum İnşası: İlgili Hadisler Üzerinden İktisadi Bir Değerlendirme. *Helal ve Etik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 1-17. DOI: 10.51973/head.1111960

Erdem, M. (2019). *İslami Finans ve KOBİ'ler İçin Alternatif Olma Potansiyeli*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bingöl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bingöl.

Ersoy, A. (2015). İslam İktisadı ve İktisadi Yapısı: İnsan Merkezli Fıtri İktisat ve İktisadi Yapısı. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 1(1), 37-64.

Ertuğrul, A. N., & Küçükşahin, Y. (2021). Katılım Bankaları ve Türkiye'deki İlgili Muhasebe Mevzuatının İncelenmesi. *Uşak Üniversitesi Uygulamalı Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 1-14.

Eskici, M. M. (2007). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Uygulaması ve Katılım Bankalarının Müşteri Özellikleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Fincyclopedia. (2021). *Difference Between Murabaha and Tawarruq*. [Erişim: 06.02.2024,

<https://fincyclopedia.net/islamic-finance/tutorials/difference-between-murabaha-and-tawarruq>]

Göktolga, Z. G., & Karakış, E. (2018). Bireysel Emeklilik Şirketlerinin Finansal Performanslarının Bulanık AHP ve VIKOR Yöntemi ile Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 19(1), 92-108.

Gönen, İ., & Gökçen, G. (2017). Katılım Bankalarının Finans Sektörü İçindeki Yeri ve Katılım Bankalarına Yönelik Müşteri Algısı. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(1), 61-77.

Görmüş, Ş., & Yabanlı, A. (2019). Katılım Bankacılığı Ekosisteminin Gelişimi, Şakir Görmüş, Ahmet Albayrak & Aydın Yabanlı (Ed.), *Yaşayan ve Gelişen Katılım Bankacılığı*, TKBB Yayınları, İstanbul, s. 100-135.

Gül, M. (2019). *Müşterilerin Katılım Bankaları Faaliyetlerine Yönelik Görüşleri ve Bilgi Düzeylerine İlişkin Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Güney, A. (2015). *Banka İşlemleri*. Beta Yayıncılık.

Güney, N. (2015). İslami Finanstaki Şer'i Yönetim Uygulamaları ve Konuyla İlgili Tartışmalara Genel Bir Bakış. *Turkish Journal of Islamic Economics*, 2(2), 45-69.

Gürbüz, A., Bekereci, N. E., & Ayrıçay, Y. (2020). Kurumsal Banka Müşterilerin Katılım Bankalarına Yönelik Algıların Üzerine Bir Alan Araştırması. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 59-81.

Hamitoğulları, B. (1985). İktisadi Vahşi Büyümenin Bunalımları ve İslam Kalkınma Modelinin Va'dettikleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 40(01). DOI: 10.1501/SBFder_0000001460

Harmancı Seren, A. K., & Ünalı Baydın, N. (2017). "Zorunlu Vatandaşlık Davranışı Ölçeği"nin Türkçede Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması: Hemşireler Üzerinde Bir Araştırma. *Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi*, 4(2), 43-49.

Hazıroğlu, T. (2016). Türkiye'de Katılım Bankacılığı Fikrinin Doğuşu Ve Kavramsal Önemi. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi (İEFD)*, 2(1), 119-132.

Horasan, E., Meydan, C., & Yıldız, S. (2017). Entelektüel Sermaye, Kurumsal Yönetim Derecelendirme Notu ve İşletme Performansı Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Araştırma.

Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 8(16), 463-482.
DOI:10.9775/kauibfd.2017.022

Hukuki Haber (2015). *Torba değil, Hammurabi Kanunları tam metni!!*. [Erişim: 22.10.2021, <https://www.hukukihaber.net/pratik-bilgiler/torba-degil-hammurabi-kanunlari-tam-metni-h53832.html>]

Islamic Corporation for the Development of the Private Sector (ICD). (2022). *Islamic Finance Development Indicator Report 2022*. [Erişim: 12.11.2023, https://icd-ps.org/uploads/files/ICD%20Refinitiv%20ifdi-report-20221669878247_1582.pdf]

Islamic Finance Foundation. (2014). *Five Important Differences Between Sukuk and Traditional Bonds*. [Erişim: 11.11.2021, <https://www.sukuk.com/education/important-differences-sukuk-traditional-bonds-2207/#/?playlistId=0&videoId=0>]

Işık, H. H. (2010). *Tam İlmihâl Se`âdet-i Ebediyye*. HAKİKAT KİTÂBEVİ.

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT). (TYa). *Member States*. [Erişim: 02.11.2021, <https://www.oic-oci.org/states/?lan=en>]

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT). (TYb). *Standing Committees*. [Erişim: 19.12.2023, https://www.oic-oci.org/page/?p_id=172&p_ref=58&lan=en]

İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT). (TYc). *Subsidiary*. [Erişim: 02.11.2021, https://www.oic-oci.org/page/?p_id=64&p_ref=33&lan=en]

İslam İşbirliği Teşkilatı Ekonomik ve Ticari İşbirliği Daimi Komitesi (İSEDAK). (2019). *İslami Sermaye Piyasalarında Sukukun Rolü*. [Erişim: 21.01.2023, <https://sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2019/08/%C4%B0sedak-%C4%B0slami-Sermaye-Piyasalar%C4%B1nda-Sukukun-Rol%C3%BC.pdf>]

İslam Kalkınma Bankası (IsDB). (TY). *IsDB Group*. [Erişim: 01.04.2023, <https://www.isdb.org/isdb-group>]

İslam Kalkınma Bankası (IsDB). (2023). *2022 IsDB Annual Report*. [Erişim: 02.11.2021, <https://www.isdb.org/sites/default/files/media/documents/2023-05/Annual%20Report%202022.pdf>]

İslami Bankacılık ve Finansal Kurumlar Genel Konseyi (CIBAFI). (TY). *ABOUT CIBAFI*. [Erişim: 27.03.2023, <https://www.cibafi.org/About>]

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI). (2018). *Faizsiz*

Finans Standartları. İstanbul: TKBB Yayınları.

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI). (TYb). *Founding Members*. [Erişim: 01.11.2021, <https://aaoifi.com/aaoifi-founding-members/?lang=en>]

İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Kurumu (AAOIFI). (TYa). *OBJECTIVES*. [Erişim: 01.11.2021, <https://aaoifi.com/objectives/?lang=en>]

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB). (2023a). *ISLAMIC FINANCIAL SERVICES INDUSTRY STABILITY REPORT 2023*. [Erişim: 31.01.2024, https://www.ifsb.org/wp-content/uploads/2023/10/Islamic-Financial-Services-Industry-Stability-Report-2023_En.pdf]

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB). (2023b). *MEMBERSHIP*. [Erişim: 30.01.2024, <https://www.ifsb.org/membership/>]

İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) & Uluslararası Sigorta Denetim Otoriteleri Birliği (IAIS). (2006). *Issues in Regulation and Supervision of Takaful (Islamic Insurance)*. issues paper.

Kahf, M. (2003). İslâmi Bankacılık ve Kalkınma: Alternatif Bir Bankacılık Mı?. (Çev.) *Mustafa ACAR, İslami Araştırmalar Dergisi*, 16(4), 547-562.

Kalaycı, İ. (2013). Katılım Bankacılığı: Mali Kesimde Nasıl Bir Seçenek?. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(19), 51-74. DOI: 10.11122/ijmeh.2013.9.19.397

Kallek, C. (2006). “Müsâveme”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 32, s. 79-81.

Karakaş, A., & Acar, M. (2022). Ticari Bankalarda Likidite ve Kârlılık İlişkisi: Türk Bankacılık Sektörü Üzerine Bir Uygulama. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 16(2), 139-171. DOI: 10.46520/bddkdergisi.1178316

Kartal, M. T., & Demir, C. H. (2017). Türkiye’de Katılım Bankacılığının Sektör Payı Hedefi Üzerine Bir Analiz (An Analysis on Industry Share Target of Participation Banking in Turkey). *Route Educational and Social Science Journal*, 4(3), 33-58.

Kaytancı, B. G., Ergeç, E. H., & Toprak, M. (2013). Katılım Bankası Müşterilerinde Bankacılık Ürün ve Hizmetlerine Yönelik Memnuniyet: Türkiye Örneği. *In International Conference on Eurasian Economies*, 801-811.

Kazancı, F. (2016). Serbest Piyasa Ekonomisi ve İslam Ekonomisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 2(3), 161-178.

Kılıcı, E. N. (2019). Türk Bankacılık Sektöründe 1980-2017 Döneminde Sermaye Yeterliliği

ve Karlılık Arasındaki İlişkinin Analizi; Fourier Yaklaşımı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (59), 61-73.

Kılıç, E., & Türkan, Y. (2021). Katılım Bankaları İsmiinin “İslami Bankalar” Olarak Değiştirilmesinin Toplumsal Algı Üzerine Etkisi, TRB1 Bölgesi Üzerine Bir Uygulama Çalışması. *Bucak İşletme Fakültesi Dergisi*, 4(2), 153-168.

Kılıç, S. (2016). Cronbachs alpha reliability coefficient. *Journal of Mood Disorders*, 6(1), 47-48. DOI: 10.5455/jmood.20160307122823

Kılıç, S. (2012). Örnek Büyüklüğü, Güç Kavramları ve Örnek Büyüklüğü Hesaplaması. *Journal of Mood Disorders*. 2(3), 140-142. DOI: 10.5455/jmood.20120921043306

Kılınc, Ö. F. (2014). *Türkiye’de Katılım Bankacılığı ve Müşteri Tercih Kriterleri Üzerine Bir Uygulama: Isparta İli Örneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.

Kisbet, M. (2015a). *İslam Hukukunda Tüketicinin Korunması Ayıp Muhayyerliği*. Nizamiye Akademi.

Kisbet, M. (2015b). İslam Borçlar Hukukunda Kabzın Akitlere Etkisi. *İHYA Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 1-21.

Kocabıyık, T., & Teker, T. (2019) KOBİ’lerin Katılım Bankalarına Bakışı: Isparta İlinde Bir Uygulama. *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, 54(4), 2010-2024. DOI: 10.15659/3.sektor-sosyal-ekonomi.19.12.1256

Korkut, C. (2020). Kapitalist İktisat Sisteminin Dönüşümün Şafağında İslâm İktisadı., *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 16(59), 212-243.

Kur'an-ı Kerim. Âdiyât 100/6-8.

Kur'an-ı Kerim. Âl-i İmrân 3/92.

Kur'an-ı Kerim. A'râf 7/31.

Kur'an-ı Kerim. Bakara 2/2.

Kur'an-ı Kerim. Bakara 2/278-279.

Kur'an-ı Kerim. Hümeze 104/1-3.

Kur'an-ı Kerim. İsrâ 17/29.

Kur'an-ı Kerim. Mâide 5/90-91.

Kurşun, S., & Kuşakçı, A. O. (2016). Bankacılık Sektöründe Veri Zarflama Analizi İle Etkinlik Değerlendirmesi Literatür Taraması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 15(30), 133-151.

Kuveyt Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2020). *Dijital Yeni Dünyada Bankacılığın Yönü*. [Erişim: 24.10.2021, <https://www.kuveytturk.com.tr/blog/teknoloji/dijital-yeni-dunyada-bankaciligin-yonu>]

Kuveyt Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2023). *Fintech ve İslami Finans*. [Erişim: 23.03.2023, <https://www.kuveytturk.com.tr/blog/finans/fintech-ve-islami-finans>]

Kuveyt Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Kuveyt Türk Katılım Bankası A.Ş. 1 Ocak-30 Eylül 2022 Hesap Dönemine Ait Bağımsız Sınırlı Denetim Raporu, Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Finansal Tablolara İlişkin Dipnotlar*. [Erişim: 20.02.2023, <https://www.kuveytturk.com.tr/medium/document-file-6215.vsf>]

Kuveyt Türk Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TY). *Neova Katılım Sigorta*. [Erişim: 16.11.2021, <https://www.kuveytturk.com.tr/hakkimizda/istiraklerimiz/neova-katilim-sigorta>]

Macit, A. (2020). Muhammed Hamîdullah'ın İslam İktisadı'na Dair Öncü Katkısı Ve Teklifleri. *İhya Uluslararası İslam Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 119-138.

Marimuthu, M., Chan, W. J., Lim, P. G., Low, P. M., & Tan, Y. P. (2010). Islamic banking: selection criteria and implications. *Global Journal of Human Social Science*, 10(4), 52-62.

Milliyet (2020). *Murabaha Nedir? Bankalarda Murahaba Sistemi Nasıl Olur?*. [Erişim: 07.11.2021, <https://www.milliyet.com.tr/uzmanpara/murabaha-nedir-bankalarda-murahaba-sistemi-nasil-olur-6381508>]

Money Gate. (2022). *Best and largest Islamic banks in the world*. [Erişim: 23.10.2023, <https://money-gate.com/largest-islamic-banks-in-the-world/>]

Oxford Learner's Dictionaries. (TY). *Gen Z*. [Erişim: 03.23.2023, <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/gen-z>]

Önal Atan, D. (2019). *Katılım Bankacılığı ve Hizmetlerinin Vergilendirilmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa.

Öner, M. H. (2019). Katılım Bankacılığının Aksaray İlindeki Büyüme Performansı Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(3), 33-44.

Öner, M. H., & Okumuş, E. (2021). COVID-19 Sonrası Türk Bankacılık Sektörünün Stres Testleri İle Senaryo Analizi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(2), 127-153. DOI: 10.33707/akuiibfd.806825

Örnek Yılmaz, H. (2016). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Tercih Nedenleri ve Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özal, A. K. (2001). "İslam Kalkınma Bankası", *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 23, s. 47-49.

Özcan, M. E., & Hazıroğlu, T. (2000). Bankacılıkta Yeni Bir Boyut: Katılım Bankacılığı. *Bereket Dergisi*, Yıl, 3.

Özdemir, A. (2012). Karz Akdinin Mahiyeti ve Faizli İşlemleri Önleme Fonksiyonu. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (ÇÜİFD)*, 12(1), 125-145.

Özdemir, A. (2021). Mal Ve Hizmet Bedellerinin Piyasanın Tabî Şartlarına Göre Belirlenmesi İçin Alınan Fikhî Tedbir ve Kurallar. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (18), 219-232. DOI: 10.34085/buifd.981693

Özdemir, M. (2019). Katılım Bankaları ve İslami Mikrofinans: Türkiye'deki Mevcut Durum ve Öneriler. *BDDK Bankacılık ve Finansal Piyasalar Dergisi*, 13(2), 121-160.

Özen, E., Şenyıldız, L., & Akarbulut, K. (2016). Faizsiz Bankacılık Algısı: Uşak İli Örneği. *Journal of Accounting Finance and Auditing Studies*, 2(4), 1-19.

Özsoy, İ., Görmez, B., & Mekik, S. (2013). Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Sebepleri: Ampirik Bir Tetkik. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 20(1), 187-206.

Özsoy, Ş. (2012). *Sağlam bankacılık modeli ile katılım bankacılığına giriş*. Kuveyt Türk Yayınları.

Öztürk, S., & Saygın S. (2017). 1973 Petrol Krizinin Ekonomiye Etkileri ve Stagflasyon Olgusu. *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12), 1-12.

Özulucan, A., & Deran, A. (2009). Katılım Bankacılığı ile Geleneksel Bankaların Bankacılık Hizmetleri ve Muhasebe Uygulamaları Açısından Karşılaştırılması/The Comparison of Participation Banking and Traditional Banking on the Perspective of Banking Services and Accounting Applications. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(11), 85-108.

Parlakkaya, R., & Çürük, S. A. (2011). Finansal Rasyoların Katılım Bankaları ve Geleneksel

Bankalar Arasında Bir Tasnif Aracı Olarak Kullanımı: Türkiye Örneği. *Ege Akademik Bakış*, 11(3), 397-405.

Pehlivan, P. (2016). Türkiyede Katılım Bankacılığı ve Bankacılık Sektöründeki Önemi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16(31), 296-324. DOI: 10.30976/susead.302169

Pekcan, M. (2006). *Katılım bankacılığı Faaliyetleri ve Muhasebe Sistemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.

Pilatin, A. (2022). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Tercihi: Bölgesel Bir Araştırma. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(3), 1042-1060. DOI: 10.33206/mjss.998155

Poyraz, E. (2012). Türk Bankacılık Sektöründe Optimal Kredi Düzeyinin Belirlenmesi. *Business and Economics Research Journal*, 3(2), 41-49.

Rahman, S., Pervin, J., Jahan, S., Nasrullah, N., & Begum, N. (2011). Socio- economic development of Bangladesh: the role of Islami Bank Bangladesh Limited. *World*, 1(4), 85-94.

Sabah (2021). *Emlak Katılım’dan Türkiye’nin ‘ilk yeşil sukuk’ ihracı*. [Erişim: 16.11.2021, <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/emlak-katilimdan-turkiyenin-ilk-yesil-sukuk-ihraci-5742411>]

Sabahattin, Z. (2017). İktisad Risalesi. *Katre Uluslararası İnsan Araştırmaları Dergisi*, (3), 201-211.

Sakınç, S., & Poyraz, F. (2018). Katılım Bankalarında Yönelik Yatırımcı Algısı: Çorum İli Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(1), 433-454. DOI: 10.17218/hititsosbil.399506

Samar, M. (2019). İslami Finans Açısından Katılım Bankacılığındaki Katılma Hesapları. *4 Uluslararası Sosyoloji ve Ekonomi Kongresi*, s. 407-416.

Sarı, B. (2010). *Türkiye’de Faizsiz Bankacılık Sektöründe Müşteri Memnuniyeti ve Banka Tercihleri Üzerine Bir Uygulama*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Schacht, J. (1986). *İslâm Hukukuna Giriş*. (Çev). Mehmet DAĞ & Abdulkadir ŞENER, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara.

Sevilengül, O. (2014). *Genel Muhasebe*. Gazi Kitapevi.

Sey, N. (2020). İslam İşbirliği Teşkilatı Üzerine Bir Değerlendirme: Ekonomik Sorunlar Ve Fırsatlar. *İslam Ekonomisi ve Finansı Dergisi*, 6(1) 55-74.

Seyidoğlu, H. (2017). *Uluslararası İktisat*. Güzem Can Yayınları.

Shaikh, S., & Saeed, S. (2010). *Sukuk bond: The global Islamic financial instrument*.

Soysaldı, M. (2005). Kur'an'da İsrâf Kavramı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18(18-19), 93-127.

Sumer, S., Öndeş, T., & Şimşek A. (2018). Katılım Bankalarının Kredi Kullananlar Açısından Tercih Edilmeme Sebepleri: Atatürk Üniversitesi Akademisyenleri Üzerine Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 32(4), 897-920.

Sümer, G., & Onan, F. (2015). Dünyada Faizsiz Bankacılığın Doğuşu, Türkiyedeki Katılım Bankacılığının Gelişme Süreci ve Konvansiyonel Bankacılıktan Farkları. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(3), 296-308.

Sürücü, Ş. (2018). *İslami Finans: Malezya ve Türkiye Karşılaştırması*. (Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Szczepanowicz, A. (2011). Unconventional banking in a conventional environment: Islamic banking and finance in the USA. (Yayımlanmamış doktora tezi). Georgetown Üniversitesi, Sanat ve Bilim Enstitüsü, Washington, DC.

Şahin, Y. (2019). *Türk Bankacılık Sisteminde Katılım Bankalarının Mevduat Bankalarıyla Mukayeseli Analizi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Şen, R. (2022). *İcare sukukun FFMS ile TMS/TFRS açısından karşılaştırılması ve muhasebeleştirilmesine ilişkin öneri = Recommendation for comparison and accounting of icare sukuk with FFMS and TMS/TFRS*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, İşletme Enstitüsü, Sakarya.

Şimşek, M. (2017). Helâl Ekonominin İlkeleri ve Helâl Turizmin Sınırları. *1. International Halal Tourism Congress*, s. 1093-1104.

Tabakoğlu, A. (2010). Bir ilim olarak İslam iktisadı. *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 16(1), 11-34.

Takan, M., & Boyacığlu, M. A. (2015). *Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem*. Nobel Akademik Yayıncılık.

Tanınmış Yücememiş, B., & Sözer, İ. (2011). Bankalarda Takipteki Krediler: Türk Bankacılık Sektöründe Takipteki Kredilerin Tahminine Yönelik Bir Model Uygulaması. *Finansal*

Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi, 3(5), 43-56.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF). (TY). *Mevduat Sigortacılığı Hakkında Sıkça Sorulan Sorular.* [Erişim: 05.02.2024, <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Finansman/mevduat.sss.guncel>]

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü. (TY). *İSLAM İŞBİRLİĞİ TEŞKİLATI (İİT).* [Erişim: 02.11.2021, https://www.tarimorman.gov.tr/ABDGM/Menu/70/Islam-Isbirligi_Teskilati- iit_]

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (TY). *İslam İşbirliği Teşkilatı (İİT).* [Erişim: 02.11.2021, <https://disiliskiler.ktb.gov.tr/TR-132162/islam-isbirligi-teskilati-iiit.html>]

Tekin, B. (2019). Üniversite Öğrencilerinde Katılım Bankacılığı Algısı: Çankırı Karatekin Üniversitesi İİBF Öğrencileri Örneği. *4th International Symposium on Innovative Approaches in Social, Human and Administrative Sciences*, 4(8), 22-30.

Tetik, E. (2021). *Süveyş Krizi'nden Yom Kippur Savaşı'na Arap İsrail ilişkileri bağlamında Türk dış politikası (1956-1973).* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

The United Nations Environment Programme (UNEP). (2021). *FOOD WASTE INDEX REPORT 2021.* [Erişim: 21.10.2021, <https://wedocs.unep.org/bitstream/handle/20.500.11822/35280/FoodWaste.pdf>]

Toraman, C., Ata, H. A., & Buğan, M. F. (2015). İslami Bankacılık Faaliyetlerine Yönelik Müşteri Algısı Üzerine Bir Araştırma. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 14(4), 761-779.

Törenek, M., & Yavuz, S. (2019). Türkiye'de Katılım Bankalarının Tercih Edilme Nedenleri Üzerine Bir Araştırma. *Verimlilik Dergisi*, (1), 199-218.

Tuhan, A. (2014). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye Uygulamaları.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.

Turan, M.F. (2004). *İslam Hukuk Açısından Usulsüz Vedia.* (Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Tutcuoğlu, R.S. (2010). *Dünyada ve Türkiye'de Bireysel Bankacılığın Gelişimi Nedenleri ve Bankacılık Sektörü Açısından Oluşturduğu Riskler.* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türk, B. (2020). *Katılım Bankacılığına Üniversiteli Gençlerin Bakışı*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Gelişim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB). (2013). *Sermaye Yeterliliği Şerhi*. Türkiye Bankalar Birliği.

Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TY). *Katılma Hesabı*. [Erişim: 25.03.2023, <https://www.emlakkatilim.com.tr/tr/bireysel/hesaplar/katilma-hesaplari/katilma-hesabi>]

Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Türkiye Emlak Katılım Bankası Anonim Şirketi 30 Eylül 2022 Tarihi İtibarıyla Hazırlanan Kamuya Açıklanacak Konsolide Olmayan Finansal Tablolar, Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar İle Sınırlı Denetim Raporu*. [Erişim: 20.02.2023, https://www.emlakkatilim.com.tr/assets/uploads/sozlesme-form/raporlar/Solo_Turkiye_Emlak_Katilim_Bankasi_300_09_2022_TR.pdf]

Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TYa). *Cari Hesaplar*. [Erişim: 03.11.2021, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/cari-hesaplar/sayfalar/cari-hesaplar.aspx>]

Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TYb). *Kira Sertifikası*. [Erişim: 05.02.2024, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/bireysel/yatirim-hizmetleri/sayfalar/kira-sertifikasi-sukuk.aspx>]

Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TYc). *Türkiye Finans Hakkında*. [Erişim: 15.11.2021, <https://www.turkiyefinans.com.tr/tr-tr/hakkimizda/turkiye-finans-taniyin/sayfalar/turkiye-finans-hakkinda.aspx>]

Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Türkiye Finans Katılım Bankası Anonim Şirketi 30 Eylül 2022 Tarihinde Sona Eren Ara Hesap Dönemine Ait Konsolide Olmayan Finansal Tablolar ve Sınırlı Denetim Raporu*. [Erişim: 20.02.2023, <https://www.turkiyefinans.com.tr/Lists/BagimsizDenetimRaporlari/Attachments/140/TFKB%2030%2009%202022%20Solo.pdf>]

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (TYa). *Faizsiz Finans Ürünleri*. [Erişim: 05.02.2024, <https://tkbbegitim.org.tr/tr/sayfa/faizsiz-finans-urunleri-99>]

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (2021a). *Katılım Bankaları 2021*. [Erişim: 03.02.2024, <https://yonetim.tkbb.org.tr/upload/Kat%C4%B1%C4%B1m%20Bankalar%C4%B1%202021.pdf>]

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (2022). *Katılım Bankaları 2022*. [Erişim: 01.02.2024,

<https://yonetim.tkbb.org.tr/upload/Kat%C4%B1%C4%B1m%20Bankalar%C4%B1%202022.pdf>]

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (TYc). *Katılım Bankalarının Sukuk İhraç Hacimleri - TL (Bin TL)*. [Erişim: 21.02.2023, [https://tkbb.org.tr/Documents/Katılım Bankalarının Sukuk İhrac Hacimleri 2022 Kasim.xlsx](https://tkbb.org.tr/Documents/Katılım%20Bankalarının%20Sukuk%20İhrac%20Hacimleri%202022%20Kasim.xlsx)]

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (2021b). *Şer'i Standartlar ve Operasyonel Gereklilikler*. TKBB Yayınları.

Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB). (TYb). *Tarihçe*. [Erişim: 05.02.2024, <https://tkbb.org.tr/kurumsal/hakkimizda/tarihce>]

Türkmen, C. (2018). Ticari Bankaların Aktif Karlılığını Etkileyen Makroekonomik Değişkenlerin Belirlenmesi. *Muhasebe ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 1(2), 80-88. DOI: 10.32951/mufider.407053

Türkmenoğlu, R. E. (2007). *Katılım Bankacılığı ve Türkiye'deki Finansal Yapı*. (Yüksek Lisans Tezi). Kırıkkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM). (TY). *Corporate Profile*. [Erişim: 26.03.2023, <https://www.iifm.net/about-iifm/corporate-profile>]

Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM). (2022). *IIFM Sukuk Report 2022 (11th Edition)*. [Erişim:23.01.2023, <https://www.iifm.net/frontend/general-documents/b387b56a6a4c664ff1fa2bc16f2ef1be1662443654.pdf>]

Uluslararası İslami Finansal Piyasa (IIFM). (2023). *IIFM Sukuk Report 2023 (12th Edition)*. [Erişim:23.01.2023, <https://www.iifm.net/frontend/general-documents/f0a12d4a6880f8e3bc23a23a03baa8e61693983390.pdf>]

Ulusoy, A., & Ela, M. (2016). Türkiye'den Devlet Sukuku İhraçları ve İhtiyacı. s.1., 2. *Uluslararası Çin'den Adriyatik Sosyal Bilimler Kongresi*.

Uran, A. (2019). *Katılım Bankası Müşterilerinin Hizmet Kalitesi Algılarının Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Ustaoglu, D. (2014). *Türkiye'de Katılım Bankacılığı Sektördeki Yeri ve Önemi*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.

Ülev, S., & Selçuk, M. (2018). *Tarımsal Üretim için Finansmanı İçin Seleme Dayalı Finansman Modeli: Fındık Örneği*. Katılım Finansmanında Yeni Yaklaşımlar, TKBB Yayınları, (8), 9-35.

Ünlü, U. (2019). Katılım Bankacılığı ve Sukuk Uygulamaları. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, (14), 501-523. DOI: 10.18771/mdergi.658004

Vakıf Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Vakıf Katılım Bankası Anonim Şirketi 30 Eylül 2022 Tarihi İtibarıyla Hazırlanan Kamuya Açıklanacak Konsolide Olmayan Finansal Tablolar, Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar İle Sınırlı Denetim Raporu*. [Erişim: 20.02.2023,

https://www.vakifkatilim.com.tr/documents/UluslararasıBankacılık/BağımsızDenetimRaporu/vakif-katilim-bankasi_30_09_2022_tr_solo_final.pdf]

Varlık, C. (2023). Takipteki Krediler ve Makro Finansal Bağlantılar: Türkiye İçin Bir SVAR Modeli. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 141-158 . DOI: 10.37880/cumuiibf.1195747

Vural, M. F., & Kök, D. (2022). Katılım Bankacılığı ve Ekonomik Büyümede Nedensellik İlişkisi. *Pamukkale Üniversitesi İşletme Araştırmaları Dergisi*, 9 (1), 183-210. DOI: 10.47097/piar.1116451

Yaman, A., & Çalış, H. (2016). *İslâm Hukukuna Giriş*. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları.

Yanık, R., & Sumer, S. (2019). Akademisyenlerin İslami Bankacılık Algısı. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 1177-1190.

Yardımcıoğlu, M., Koçarlan, H., & Annaç Göv, S. (2016). İslam Kalkınma Bankası. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 5(2), 69-82.

Yatbaz, A. (2020). *Faizsiz Finansal Kuruluşlarda Muhasebe ve Finansal Raporlama İlkeleri*. TKBB Yayınları.

Yavuz, Ö. (2022). *Bankalarda Karlılığı Belirleyen Faktörler: Qismut Ülkeleri Katılım ve Ticari Bankalar Karşılaştırması*. (Doktora Tezi). Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

Yazman, İ. (1964). Mecelle Hukukunda Selem Akdi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 21(1), 281-307.

Yeni Akit (2015). *KT'den ilk faizsiz portföy yönetimi*. [Erişim: 16.11.2021, <https://www.yeniakit.com.tr/kart/haber/ktden-ilk-faizsiz-portfoy-yonetimi-116167.html>]

Yıldırım, M. (2012). “Vedîa”, *TDV İslam Ansiklopedisi*, c. 42, s. 596-598.

Yıldız, N. (2023). Türkiye’de Faaliyet Gösteren Katılım Bankalarının Performans Analizi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(1), 36-49. <https://doi.org/10.37880/cumuiibf.1173166>

Yılmaz, S., & Kalkan, D. K. (2017). Enerji Güvenliği Kavramı: 1973 Petrol Krizi Işığında Bir Tartışma. *Uluslararası Kriz ve Siyaset Araştırmaları Dergisi*, 1(3), 169-199.

Yurttadur, M., & Demirbaş, H. (2017). Türkiye’de Bulunan Katılım Bankaları ve Özel Sermayeli Mevduat Bankalarının Finansal Performanslarının Karşılaştırılması. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(2), 89-117. DOI: 10.17336/igusbd.326621

Yüce, M. (2021). İslâm Ekonomisinde Temel İlkeler. *İlahiyat Akademi Dergisi*, (13), 57-96.

Zaim, S. (2017). İktisad Risalesi. *Katre International Human Studies Journal*, (3), 201-211.

Zaim, S. (2013). *İslam ekonomisinin temelleri*. İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi.

Zaim, S. (2005). İslam Kalkınma Bankası'nın Dünü, Bugünü ve Geleceği. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, (49).

Zaim, S. (2010). İslam ve İktisadi Nizam. *Eskiyeni*, (18), 106-118.

Ziraat Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TYb). *Katılım Bankacılığı Ürünleri*. [Erişim: 07.11.2021, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bizi-taniyin/katilim-bankaciligini-taniyin/katilim-bankaciligi-urunleri>]

Ziraat Katılım Bankası Anonim Şirketi. (TYa). *Katılma Hesabı*. [Erişim: 25.03.2023, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/bireysel/hesaplar/katilma-hesaplari/katilma-hesabi>]

Ziraat Katılım Bankası Anonim Şirketi. (2022). *Ziraat Katılım Bankası Anonim Şirketi 30 Eylül 2022 Tarihi İtibariyle Hazırlanan Kamuya Açıklanacak Konsolide Olmayan Finansal Tablolar, Bunlara İlişkin Açıklama ve Dipnotlar ile Sınırlı Denetim Raporu*. [Erişim: 20.02.2023, <https://www.ziraatkatilim.com.tr/sites/default/files/inline-files/30.09.2022%20Solo%20Ziraat%20Kat%C4%B1m%C4%B1m%20Denetim%20Raporu.pdf>]

]

5411 sayılı Bankacılık Kanunu.

6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu.

6361 sayılı Finansal Kiralama, Faktoring, Finansman ve Tasarruf Finansman Şirketleri Kanunu.

EKLER

EK 1- ANKET FORMU

ANKET FORMU

Değerli katılımcı,

Bu anket, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Fakültelerinde aktif olarak eğitim ve öğrenimlerine devam eden öğrencilerin katılım bankacılığı algısını ölçmeyi amaçlamaktadır. Anket, 1990'ların sonu ile 2010'ların başı arasında doğan, internete çok aşina olduğu kabul edilen insan grubu olarak tanımlanan Z kuşağına ait genç bireylerin çoğunlukla yer aldığı Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi'ne bağlı fakültelerde yer alan öğrencilere uygulanmaktadır. Tanımlanan koşullara uygun olmayanlar lütfen anketi cevaplamayınız. Ankete vereceğiniz cevaplar toplu olarak değerlendirilecek olup yanıtların doğruluğu çalışmanın bilimselliğine büyük katkı sağlayacaktır. Bu nedenle, lütfen soruları dikkatli bir biçimde okuyarak size en uygun seçeneği işaretleyiniz. Anketi cevaplamak yaklaşık 10 dakikanızı alacaktır. Katılımınızdan dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Volkan ÖZENLİ
Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi
Yüksek Lisans Öğrencisi

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Orkun ORAL
Danışman

A. Demografik Bilgiler

1. Cinsiyet
 Kadın Erkek
2. Yaş
.....
3. Okuduğunuz fakülte
.....
4. Aylık ortalama geliriniz.
 1000 TL ve Altı 1001 TL- 1500 TL 1501 TL -2000 TL 2001 TL ve üstü
5. Gelir elde etme yönteminiz
 Aile Yarı Zamanlı Çalışarak Tam Zamanlı Çalışarak Burs- Kredi Diğer
6. Ailenizin ikamet ettiği bölge
 Marmara Ege Akdeniz İç Anadolu Karadeniz Doğu Anadolu Güneydoğu Anadolu
7. Hangi liseden mezun oldunuz
 Fen Lisesi Anadolu Lisesi Meslek ve Teknik Lise Sosyal Bilimler Lisesi
 Güzel Sanatlar Lisesi Spor Lisesi İmam-hatip Lisesi Akşam Lisesi Diğer.....
8. Ailenizin gelir durumu
 3000 TL ve altı 3001 TL - 4000 TL 4001 TL – 5000 TL 5001 TL - 6000 TL 6001 TL ve üstü

B. Katılım Bankacılığına Yönelik Tutum ve Potansiyelin Ölçülmesi

9. Bir katılım bankasıyla çalışmak ister misiniz?
 Kesinlikle katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Kararsızım
 Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum
10. Katılım bankacılığı ürünlerinin yeterince tanıtımının yapıldığını düşünüyor musunuz?
 Kesinlikle katılmıyorum
 Katılmıyorum
 Kararsızım
 Katılıyorum
 Kesinlikle Katılıyorum
11. Katılım bankacılığını ne düzeyde ulaşılabilir buluyorsunuz?
 Ulaşılabilir değil
 Çok az ulaşılabilir
 Kararsızım
 Ulaşılabilir
 Yeterince ulaşılabilir

12. Katılım bankacılığı ile ilgili bilgi düzeyinizi nasıl değerlendirirsiniz?
- Çok şey bilmiyorum
- Birkaç şey duydum ama ne olduğunu bilmiyorum
- Birkaç şey duydum ama çok azını anladım
- Birkaç şey biliyorum
- Çok şey biliyorum
13. Katılım bankacılığındaki katılımcılık esasının geleneksel bankalara kıyasla daha faydalı olduğuna inanıyor musunuz?
- Kesinlikle inanmıyorum
- İnanmıyorum
- Kararsızım
- İnanıyorum
- Kesinlikle inanıyorum
14. Katılım bankacılığının size farklı yatırım araçları sunduğunu düşünüyor musunuz?
- Kesinlikle katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Kararsızım
- Katılıyorum
- Kesinlikle katılıyorum
15. Sizce İslami bir banka fonlarınızı ne kadar iyi yönetebilir?
- İyi yönetemez
- Biraz yönetebilir
- Kararsızım
- İyi yönetir
- Çok iyi yönetebilir
16. Katılım bankacılığının faydalı olacağından ne kadar eminsiniz?
- Kesinlikle emin değilim
- Kısmen emin değilim
- Kararsızım
- Kısmen eminim
- Çok eminim
17. Katılım bankaları ile geleneksel bankalar arasında bir tercih yapmak durumunda olsanız katılım bankasını tercih eder misiniz?
- Kesinlikle tercih etmem
- Tercih etmem
- Kararsızım
- Tercih ederim
- Kesinlikle tercih ederim
18. Katılım bankacılığı ile ilgili reklam veya ilanlara karşılaşma sıklığınız nedir?
- Hiç
- Ayda bir kez
- haftada bir kez
- Haftada 5 kez
- Günde 5 kez
19. Katılım bankalarında yatırım yapmak için dini bir zorunluluk hissediyor musunuz?
- Aşırı zorunluluk hissediyorum
- Zorunluluk hissediyorum
- Kısmen zorunluluk hissediyorum
- Çok az zorunluluk hissediyorum
- Hiç zorunluluk hissetmiyorum
20. Katılım bankacılığının geleneksel bankacılıkla benzer yatırım fırsatları sunduğunu düşünüyor musunuz?
- Kesinlikle katılmıyorum
- Katılmıyorum
- Kararsızım
- Katılıyorum
- Kesinlikle katılıyorum

Lütfen Katılım Bankacılığı hakkındaki görüşünüz için en uygun seçeneği seçiniz.

1. Kesinlikle katılmıyorum 2. Katılmıyorum 3. Kararsızım 4. Katılıyorum 5. Kesinlikle Katılıyorum

21. Katılım bankacılığını finansal amaçlarım doğrultusunda düşünürüm.	1	2	3	4	5
22. Katılım bankacılığı geleneksel bankacılığın iyi bir alternatifidir.	1	2	3	4	5
23. Bankacılık sisteminin faize dayalı olmasından dolayı katılım bankacılığının geçerli olmadığını düşünüyorum.	1	2	3	4	5
24. Katılım bankacılığı kredi konusunda geleneksel bankalara kıyasla daha iyi fırsatlar sunduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5
25. İslami kurallara uygun oldukları için sıklıkla katılım bankacılığını kullanırım.	1	2	3	4	5
26. Katılım bankacılığının çok geniş yatırım yelpazesi sunduğunu düşünüyorum.	1	2	3	4	5

Anket burada sona ermiştir. Katılımınızdan dolayı teşekkür ederim...